

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

ANALÝZA EFEKTIVITY PROHIBICE
PSYCHOAKTIVNÍCH DROG A
EKONOMICKO-SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY
JEJICH LEGALIZACE

bakalářská práce

Autor: Vít Mráz

Vedoucí práce: Ing. Jiří Štekláč

Rok: 2014

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Vít Mráz

V Praze, dne 1. 1. 2014

Zde bych rád upřímně poděkoval svému vedoucímu Ing. Jiřímu Štekláčovi za jeho cenné rady a připomínky při vedení této práce. Stejně tak děkuji své rodině a přátelům, kteří mi ať už přímo radou či nepřímo svou existencí s prací také pomohli.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Vít Mráz**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Národní hospodářství**
Název tématu: **Analýza efektivity prohibice psychoaktivních drog
a ekonomicko-sociální důsledky jejich legalizace**

Zásady pro vypracování:

1. Brzy tomu bude 100 let od přijetí Harrisonova zákona, kterým začala vlna kriminalizace užívání a nakládání s vybranými psychoaktivními drogami. Problémové užívání těchto látek, kvůli kterému byla zavedena, však prohibice nevymýtila a zároveň přinesla řadu vedlejších efektů, z nichž jsou mnohé ve svých důsledcích velmi negativní.

Cílem práce je analýza ekonomických a sociálních důsledků prohibice psychoaktivních drog a jejich komparace s potencionálními důsledky vyvolanými zrušením prohibice a vytvořením legálního trhu. Následně budou obě možnosti zhodnoceny.

Metodami práce jsou zejména kvantitativní analýza, indukce a komparace. Zatímco teoretická část bude obsahovat vysvětlení základních ekonomických přístupů včetně historických i aktuálních souvislostí a interpretaci kvantitativních dat, v praktické části budou z těchto poznatků induktivně vyvozeny patřičné implikace, na základě nichž bude v závěru provedena komparace stavů současné kriminalizace a potencionální legalizace.

Rozsah práce: 45

Seznam odborné literatury:

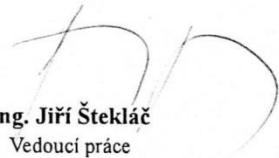
1. BECKER, Gary: Habits, addictions a traditions. Center for the Study of the Economy and State. The University of Chicago, 1991. Working paper no. 71.
2. FRIEDMAN, Milton: There's no justice in the war on drugs. New York Times, 1998.
3. GREENWALD, Glenn: Drug DECRIMINALIZATION IN PORTUGAL: Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies. Cato Institute, 2009 [online]. Dostupné z: http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/greenwald_whitepaper.pdf
4. GRUND, Jean-Paul C. – LATYPOV Alisher – HARRIS, Magdalena: Breaking worse: The emergence of krokodil and excessive injuries among people who inject drugs in Eurasia. International Journal of Drug Policy [online]. 2013, vol. 24, issue 4, s. 265-274. DOI: 10.1016/j.drugpo.2013.04.007. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0955395913000510>
5. NUTT, David – KING, Leslie – PHILLIPS Lawrence: Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. Lancet, 2010. s. -. DOI: 10.1016/S0140-6736(10)61462-6. [online]. Dostupné z: http://www.sg.unimaas.nl/_OLD/oudelezingen/dddsd.pdf
6. RASMUSSEN, David – BENSON, Bruce: The economic anatomy of a drug war. Rowman & Littlefield publishers, inc. 1994. ISBN 0-8476-7909-8.
7. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. World Drug Report 2009. 2009. ISBN 978-92-1-148240-9. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/wdr/WDR_2009/WDR2009_eng_web.pdf
8. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. World Drug Report 2013. 2013. ISBN 978-92-1-148273-7. Dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/secured/wdr/wdr2013/World_Drug_Report_2013.pdf

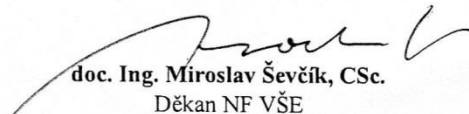
Datum zadání bakalářské práce: říjen 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: leden 2014

Vít Mráz
Řešitel

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí ústavu

Ing. Jiří Štekláč
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

V současné době se často mluví o legalizaci drog či o neefektivitě stávající prohibiční politiky. Cílem práce je zhodnotit ekonomicko-sociální dopady prohibice, porovnat je s pravděpodobnými ekonomicko-sociálními dopady legalizace a z tohoto srovnání poté vyhodnotit, která z těchto dvou politik je efektivnější.

První část práce je úvodem do tematiky drogové politiky a drog obecně. Ve druhé části vyhodnocuji dopady jednotlivých politik v co nejširším spektru oblastí, jichž se drogová politika dotýká. Poté, ve třetí části, kde dopady jednotlivých politik shrnuji a porovnávám, docházím k závěru, že prohibice oproti legalizaci zapříčiňuje výrazně vyšší míru kriminality, vyšší škodlivost užívaných drog, vyšší výdaje a nižší příjmy státního rozpočtu a mnoho dalších negativních efektů. Naopak pravděpodobně snižuje počet uživatelů. Dále také docházím k závěru, že drogová politika bude brzy čelit výrazným problémům vinou nových technologií. Celkovým výstupem je zjištění, že efektivnějším řešením by byla legalizace, která má potenciál mnohé negativní dopady prohibice snížit či úplně minimalizovat.

Klíčová slova

drogy, legalizace, prohibice, kriminalita, státní rozpočet

JEL klasifikace

H59, Z18, Z19

Abstract

Nowadays, there is lot of discussion about drug legalization or about the inefficiency of the current prohibitive policy. The aim of this thesis is to evaluate the economic and social impact of prohibition, compare them with the likely economic and social impact of legalization and then, from this comparison, evaluate which of these two policies is more efficient.

The first part is an introduction of the topic of illicit drug policy and illicit drugs in general. In the second part, I evaluate the impact of these two policies on the wide spectrum of domains which drug policy affects. In the third part, where I summarize and compare the impacts of these two policies, I reach the conclusion, that prohibition compared to legalization causes significant increase in criminality, increases the harm of drugs used, increases the expenditure and lowers the revenue of the state budget and a lot of other negative effects. On the other hand, prohibition probably reduces the amount of drug users. Moreover I reach the conclusion that drug policy will be soon challenged by problems raised by new technologies. The thesis concludes that legalization would be better since it has the potential to reduce or completely minimize the negative impacts of prohibition.

Keywords

illicit drugs, legalization, prohibition, criminality, state budget

JEL classification

H59, Z18, Z19

Obsah

Úvod.....	10
1. Úvod do problematiky drogové politiky	12
1.1. Základní pojmy	12
1.2. Současný stav	12
1.2.1. Vývoj.....	12
1.2.2. Cíle (proti)drogové politiky.....	13
1.2.3. Poptávka po drogách.....	15
1.2.4. Snižování poptávky po drogách (demand reduction)	18
1.2.5. Nabídka drog	19
1.2.6. Snižování nabídky drog (supply reduction)	22
1.2.7. Snižování škod (Harm Reduction)	22
1.3. Účinky psychoaktivních drog.....	24
1.3.1. Alkohol.....	24
1.3.2. Marihuana	25
1.3.3. Heroin.....	26
1.3.4. Metamfetamin	27
1.3.5. Extáze (MDMA)	28
1.3.6. Tabák (kouření)	28
1.4. Porovnání jednotlivých drog	29
2. Pozitiva a negativa prohibice a legalizace	36
2.1. Obhajoba prohibice a kritika legalizace	36
2.1.1. Pokles a stagnace počtu uživatelů od roku 1979	36
2.1.2. Nárůst počtu uživatelů po legalizaci.....	38
2.1.3. Nárůst kriminality s počtem uživatelů.....	40
2.1.4. Vliv marketingu	42
2.1.5. Nezletilí.....	43
2.2. Obhajoba legalizace a kritika prohibice	46
2.2.1. Otázka škodlivosti drog z důvodu jejich illegality.....	46
2.2.2. Pokles kriminality	49
2.2.3. Uvolnění prostředků soudů, policie a věznic	51
2.2.4. Konec financování mafie a terorismu	54
2.2.5. Nové drogy	56
2.2.6. Daň	58

2.2.7.	Silk Road	59
2.2.8.	3D tisk.....	61
2.2.9.	Možné substituty alkoholu.....	63
2.2.10.	Lobby	65
3.	Zhodnocení a porovnání obou politik.....	67
3.1.	Další argumenty a zamyšlení v práci nerozvedené	71
3.2.	Omezení práce a další výzkum	73
	Závěr.....	75
	Seznam tabulek a grafů.....	78
	Seznam literatury.....	79

Úvod

Brzy tomu bude sto let od přijetí Harrisonova zákona, kterým začala vlna kriminalizace užívání a nakládání s vybranými psychoaktivními drogami. Problémové užívání těchto látek, kvůli kterému byla zavedena, však prohibice nevymýtila, a zároveň přinesla řadu vedlejších efektů, z nichž jsou mnohé ve svých důsledcích velmi negativními. V současné době se stále častěji debatuje o zmírnění drogové politiky – dekriminizaci, či přímo legalizaci. Zda je druhá z těchto alternativ, legalizace, efektivnější než současná politika, je velmi komplexní otázka na kterou není snadné odpovědět. Co nejpřesnější odpověď je však velmi důležitá, protože případné změny současné politiky směrem k legalizaci mohou mít pro lidskou společnost dalekosáhlé důsledky, negativní i pozitivní.

Cílem práce je proto odpovědět na tuto otázku. Analyzovat dopady stávající prohibiční drogové politiky z ekonomicko-sociálního hlediska a porovnat je s případnými ekonomicko-sociálními dopady legalizace.

Tento cíl je průběžně uskutečňován ve druhé části práce a definitivně je naplněn v části třetí. Z analýzy vyplývá, že mnoho negativních konsekvencí v současnosti spojených s existencí drog je důsledkem prohibice a po legalizaci by byly nižší, či zanedbatelné. Jde především o kriminalitu a politickou nestabilitu v některých zemích, státní výdaje, ušlé státní příjmy, ušlý ekonomický produkt, existenci nových drog a obecně vyšší škodlivost všech užívaných drog. Naopak negativním dopadem legalizace by mohl být nárůst počtu uživatelů, avšak pouze za předpokladu, že by nešlo o substituci alkoholu méně škodlivými drogami.

Práce je rozdělena na tři části. První část, ryze teoretická, představuje nutný úvod do tematiky, ze kterého následně vychází další text a bez nějž by nemuselo dojít k jeho správnému pochopení. Ve druhé části jsou analyzovány důsledky prohibice a jejich případné změny za legalizace, které poté vyhodnocuji v části třetí.

První část práce velmi stručně popisuje historický vývoj, který vedl k současnému stavu, v krátkosti charakterizuje poptávkovou a nabídkovou stranu drogového trhu a jejich omezování k tomu určenými politikami a dále líčí politiku Harm Reduction (politika snižování škod). V další kapitole se nachází popis účinků a následků užívání vybraných legálních a nelegálních drog, které poté z hlediska jejich celkové škodlivosti pro uživatele a externalit plynoucích z jejich užívání, porovnává poslední kapitola první části.

Ve druhé části se nejdříve nachází úspěch prohibice ve snížení počtu uživatelů drog a jejich potenciální nárůst po legalizaci, dále je rozebrán vliv případné reklamy a změn v počtu nezletilých užívajících za legalizace. Druhá kapitola této části se zabývá neúspěchy

prohibice, především zvýšenou škodlivostí užívání drog vlivem prohibiční politiky, vysokou kriminalitou, zatížeností některých státních institucí a výdaji na tyto instituce, dopady působení drogové mafie ve vybraných státech, existencí nových drog, daněmi vybranými za legálního stavu a případnou substituci alkoholu některými méně škodlivými drogami. Tato část také popisuje nové trendy, se kterými se protidrogová politika v blízké (online trhy) či vzdálenější (3D tisk) budoucnosti pravděpodobně bude muset vypořádat.

Poslední, třetí část, poté jednotlivé dopady obou politik vyhodnocuje a porovnává. Protože v diskusích týkajících se legalizace je její přesná forma často nevyjasněna, pokouším se, nad rámec cílů, o navržení její nejefektivnější podoby.

1. Úvod do problematiky drogové politiky

1.1. Základní pojmy

Psychoaktivní droga – každá legální i nelegální látka, která má vliv na uživatelskou psychiku a která je za tímto účelem užívána. V práci se budu zabývat především těmi, které vyvolávají ve společnosti velkou diskusi či z jejich užívání plynou rozsáhlé důsledky. Dále je budu popisovat pouze jako drogy. Pokud to bude dle kontextu vhodné, budu rozlišovat na legální, či nelegální drogy.

Reálná cena drogy – Na rozdíl od nominální ceny, která je vyjádřena pouze peněžní hodnotou, jsou do reálné ceny zahrnovány i ostatní náklady na nákup drogy – náklady vyhledávání, času, udržování určité sociální sítě, nebezpečí újmy na zdraví, riziko právního stíhání, riziko nákupu nekvalitní substance apod.

Společenské náklady – Veškeré negativní externality způsobované užíváním drog dopadající na společnost. Jedná se tedy například o ušlý produkt uvězněných, nemocných či zemřelých, náklady na uvěznění, na soud, dopadení, náklady vzniklé jejich trestnou činností a prevencí trestné činnosti apod.

Prevalence užívání drogy – Výskyt užití drogy v populaci za určitý časový usek, obvykle udáván v procentech.

Legalizace – Tento pojem nemá v tematice drogové politiky ustálenou definici, často je používán ve smyslu samotného aktu výraznější liberalizace nakládání s drogami a bývá užíván i pro stav, který po tomto aktu následuje. V práci se jedná o stav, kdy je možné užívat drogu a komerčně s ní nakládat bez právního postihu s možností standardní vymahatelnosti vlastnických práv a dle kontextu i liberalizační akt k tomuto stavu vedoucí. V celé práci panuje předpoklad, že po legalizaci dojde k výraznějšímu poklesu cen drog.

1.2. Současný stav

1.2.1. Vývoj

Mnoho ilegálních drog, které jsou dnes užívány, bylo objeveno a užíváno již v dávné minulosti. Nejstarším známým fenoménem je užívání psychedelik¹ při šamanských rituálech během paleolitu. První zmínky o konopí pocházejí z Číny před 5000 lety z lékopisu

¹ Skupina drog vyznačujících se především svými halucinogenními účinky.

čínského císaře Shen – Nunga a první zmínky o opiu pochází ze Sumeru před 6000 lety.² Zdá se tedy, že touha po užívání drog je stará jako lidstvo samo. Až do druhé poloviny 19. století byly drogy konzumovány v podstatě v nezměněné podobě s občasnými místními zákazy jejich užívání (islám – alkohol, křesťanství – povolen téměř pouze alkohol). Ve druhé polovině 19. století se po staletí známé drogy spolu s přistěhovalci znovu dostávají do křesťanského světa a jsou také objevovány drogy nové (1860 kokain, 1883 heroin, obě látky používány jako léky). V roce 1914 je, po vzrůstajícím počtu závislých na opiátech (především předepisovaných) a společenské nevoli vůči přistěhovalcům, s nimiž byly drogy spojovány, v USA přijat Harrisonův zákon³ regulující prodej opiátů a kokainu. Prodej je později omezován jen pro lékařské účely a v roce 1937 je omezeno užívání konopí.⁴ V roce 1961 byl v rámci OSN podepsán Single Convention on Narcotic Drugs⁵ zakazující většinu dnes nelegálních drog.

V 60. letech v USA velmi výrazně stoupalo užívání drog mezi mladými, což bylo následováno výrazným zpřísněním protidrogové politiky, takzvanou Válkou proti drogám, uvedenou v roce 1971 administrativou Richarda Nixona. Ta vedla k částečnému poklesu užívání, avšak samotný společenský problém nezmizel a válka proti drogám byla znovu vyhlášena pod administrativou Ronalda Reagana a s různými obměnami trvá dodnes.

1.2.2. Cíle (proti)drogové politiky

„Just say no to drugs!“

Nancy Reagan

Cíle drogové politiky a jejich interpretace se v historii měnily, avšak vždy se odvíjely od cíle prazákladního, jímž je co největší redukce „zla“ pocházejícího z užívání drog. Prostředky, jimiž se tohoto cíle drogová politika snaží dosáhnout, se dají rozčlenit do třech základních pilířů podle působnosti: omezování nabídky (supply reduction), omezování poptávky (demand reduction) a omezování škod (Harm Reduction).

Česká národní strategie protidrogové⁶ politiky pro roky 2010 - 2018 charakterizuje protidrogovou politiku a její účel takto: *„Protidrogová politika je komplexní a koordinovaný soubor preventivních, vzdělávacích, léčebných, sociálních, regulačních, kontrolních a dalších opatření, včetně vymáhání práva, uskutečňovaných*

² Kalina a kol. 2003.

³ Harrison Narcotics Tax Act. (online)

⁴ Kalina a kol. 2003.

⁵ Single Convention on Narcotic Drugs, 1961. (online)

⁶ „V české oficiální terminologii dosud přežívá termín „protidrogová politika“, s výjimkou států bývalého sovětského bloku se ale ve všech jazycích standardně používají termíny odvozené od anglického „drug policy“, tento výstižnější termín se prosazuje i v ČR.“ Zdroj: drogy-info.cz, glosář pojmů (online).

na mezinárodní, národní, krajské a na místní úrovni. Jejím účelem je zabezpečit zdraví, ochranu a bezpečnost jednotlivců, společnosti a majetku před zdravotními, sociálními, ekonomickými škodami a dopady v podobě trestné činnosti, která je s drogami spojena.“⁷

Samotné problémy, za něž je užívání drog odpovědné, a jež by měla drogová politika řešit, popisují například Jeffrey A. Miron a Jeffrey Zwiebel a to tímto způsobem: *„Drogy všeobecně čelí obvinění ze široké škály osobních a společenských problémů. Podle mnohých pozorovatelů trpí uživatelé drog horším zdravím, nižšími příjmy a morálním úpadkem. Podobně podle mnoha názorů trh s drogami přináší zločinnost, ničí centra měst, rozšiřuje AIDS, korumpuje vymáhání práva a politiky, přináší a zvyšuje chudobu a rozkládá morální základy společnosti.“⁸*

Geoffrey F. Miller popisuje 3 hlavní přístupy, jež se snaží výše zmíněné problémy řešit a které dominují v debatách týkajících se drogové tematiky a ovlivňují tak i politiku:⁹

- 1) Kriminalizace: Využívány jsou tresty, k užívání drog je přistupováno jako k trestné činnosti s minimem tolerance. Cílem této politiky je nulové množství uživatelů drog.
- 2) Model veřejného zdraví: Uživatel drog je pacient, nikoli subjekt páchající trestnou činností. Postihována je především strana nabídky. Neklade si za cíl nulovou prevalenci, nýbrž umírněnost v užívání. Pokouší se o efektivnost v poměru výnosů a nákladů, využívá Harm Reduction programů.
- 3) Libertariánský model: Legalizace drog, kdy je uživatel brán jako normální občan, cílem je štěstí občanů. K redukování externalit plynoucích z užívání drog má být zavedena mírná regulace a optimální daň „ze hříchu“.

Ve světě v současnosti převažuje kombinace prvního a druhého modelu. V 70. letech byl Amerikou prosazován a aplikován první model, přičemž od počátku nového tisíciletí dochází ve většině západního světa k pozvolnému přesouvání k modelu druhému.^{10,11}

⁷ Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018, 2011, s. 4.

⁸ Jeffrey A. Miron a Jeffrey Zwiebel, 1995, s. 175.

⁹ Geoffrey F. Miller, 2011.

¹⁰ Česká republika udělala velký krok tímto směrem v roce 2010, nicméně nyní (pod Rusnokovou vládou) se protidrogová politika opět utužuje.

¹¹ Globální komise pro drogovou politiku v roce 2011 oficiálně doporučila dekriminizaci drog.

1.2.3. Poptávka po drogách

„That humanity at large will ever be able to dispense with Artificial Paradises seems very unlikely. Most men and women lead lives at the worst so painful, at the best so monotonous, poor and limited, that the urge to escape, the longing to transcend themselves if only for a few moments, is and always has been one of the principal appetites of the soul.“

Aldous Huxley

Jak již bylo zmíněno ve vývoji drogové problematiky, poptávka po drogách byla lidstvu přirozená od počátku zaznamenávání historie, a pravděpodobně již dříve, napříč všemi kontinenty. Jsou vyhledávány především pro euforické, energizující, halucinogenní či spirituální účinky. Poptávku po drogách ovlivňuje mnoho faktorů, mezi něž lze zařadit zmíněné účinky, dále závislost, chuť experimentovat, snahu zvýšit svůj sociální status,¹² kulturní zvyklosti, finanční možnosti, právní status, dostupnost, pohlaví, věk, vzdělání, psychický stav, cenu komplementů či substitutů atd.

Zásadní teorií popisující poptávku z ekonomického hlediska je teorie racionální závislosti Garyho S. Beckera¹³. Ve své práci přichází s předpokladem, že i drogově závislí jsou racionální jedinci maximalizující užitek a reagující na změnu ceny. Před Beckerovou teorií bylo předpokládáno, že poptávka je velmi neelastická a nebyl předpoklad racionality uživatele.

Užitkovou funkci Becker popisuje takto: $U(t) = u[c(t), S(t), y(t)]$

Přičemž užitek závisí na výši „závislostního kapitálu“ (S), který se skládá z předchozích užití drogy, osobnostních charakteristik a emocionálních událostí. Dále závisí na výši aktuálně užívaného množství (c) a spotřeby ostatních statků (y). Vše v čase t . Zároveň zde proti sobě působí 2 efekty: tolerance a tzv. zesílení (reinforcement). Tolerance představuje nižší užitek z drogy při stejném množství vinou jeho minulé spotřeby a zesílení vyjadřuje touhu po spotřebě statku vyvolanou jeho spotřebou v minulosti. δ představuje míru deprecie závislostního kapitálu.

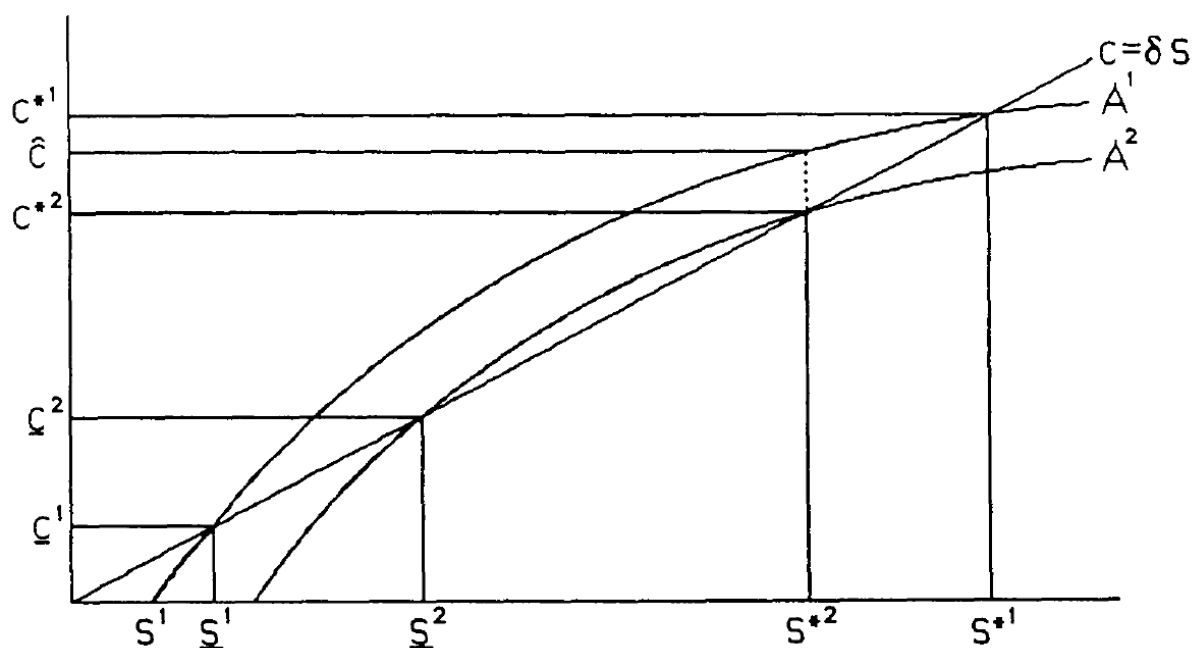
Graf č. 1 zobrazuje vztah mezi $c(t)$ a $S(t)$, který demonstrují křivky A_1 a A_2 . Průniky těchto křivek s lineární $c = \delta S$ představují rovnovážné body, kde se spotřeba nemění, zatímco ostatní místa na křivkách představují nerovnovážné body. Pokud se uživatel nachází

¹² Dle mého názoru je toto jeden z nejvýznamnějších důvodů proč drogy užívají teenageři (alespoň z počátku). Užívání drogy je „cool“, protože dokládá uživateli dobrodružnou povahu (zkouší, co je zakázané a nebezpečné) a zároveň je ukazatelem uživatele sociálního kapitálu (sehnání drogy vyžaduje „známosti“)

¹³ Becker a kol., 1988.

v nerovnovážném bodě nad rovnovážnou křivkou, zvyšuje se postupně jeho užívání až do bodů označených *. Pakliže se však nachází pod křivkou, jeho spotřeba klesá a zastaví se buď v $c=0$ nebo v rovnovážném bodě označeném *.¹⁴

Graf 1: Model racionální závislosti

Zdroj: Becker a kol, 1991

Př: Pokud se uživatel dlouhodobě nacházel např. na křivce A_2 v rovnovážném bodě c^2 , S^{*2} a došlo k události, jež významně změnila hodnotu jeho závislostního kapitálu až pod hodnotu S_2 , například nalezení životního partnera, je pravděpodobné, že uživatel přestane drogu užívat úplně. Pokud by však událost nebyla natolik silná a uživatele přesunula pouze mezi body S_2 a S^{*2} bude se opět vracet do bodu S^{*2} .^{15,16} Pokud dojde ke zvýšení ceny, posune se uživatel z křivky A_2 na křivku A_1 . Jeho spotřeba se tedy nárazově zvýší, což navýší jeho závislostní kapitál, který nadále zvyšuje spotřebu, dokud se uživatel nepřesune

¹⁴ Becker a kol., 1991.

¹⁵ Jinak řečeno: Pokud svou spotřebu uživatel omezil více, dostal se pod určitý mezní bod (zde c_2 , S_2), kdy již přírůstky závislosti z této spotřeby nebyly vysoké natolik, aby byl uživatel nucen zvyšovat další spotřebu. Naopak jeho spotřeba postupně klesá až na nulu. Pokud se však pod tento mezní bod nedostane, bude jeho spotřeba stále natolik vysoká, že udrží závislost „v chodu“ a on postupně bude zvyšovat svou spotřebu, až se dostane zpět do rovnovážného bodu c^2 , S^{*2} .

¹⁶ Praktický příklad: Před odchodem do Vietnamské války mělo zkušenost s užíváním opiátů 11 % veteránů, z toho 2 % s užíváním heroinu a 1 % byli závislí. Během války získalo zkušenost s opiáty 43 % vojáků, z toho převážně s heroinem. 21 % splňovalo klinická kritéria závislosti. Během roku po návratu domů užilo nějaké opiáty 10 % z navrátilců a 1 % bylo závislých. Téměř nikdo přitom nevyhledal léčbu a 94 % uvedlo, že heroin pro ně byl dostupný. V podstatě všichni tedy po příchodu domů sami přestali drogu užívat a úroveň závislosti se vrátila do předválečného stavu. Aplikováno na teorii racionální závislosti: Závislostní kapitál se ve Vietnamu (pravděpodobně vlivem traumatických zážitků a strachu) zvýšil a po návratu domů se opět vrátil na původní úroveň. (Helzer, 2010)

do nového rovnovážného stavu (z c^*2 , S^*2 do c^*1 , S^*1). Cenová elasticita je tedy z dlouhodobého hlediska vyšší nežli z hlediska krátkodobého. Z tohoto závěru Becker vyvozuje, že kdyby došlo k výraznému snížení ceny drog, například vlivem legalizace, došlo by i k velmi výraznému nárůstu počtu uživatelů a závislých. Především mezi lidmi s vysokou časovou preferencí, tedy zejména mezi mladými a chudými.

V článku, jenž Becker publikoval na svém blogu v roce 2005 však píše, že „každý americký prezident v historii prohrál válku s drogami“¹⁷ a obhajuje legalizaci (kromě uživatelů do 18 let a povolené reklamy). Zde argumentuje cenově neelastickou poptávkou (dle empirických výzkumů cca -0,5¹⁸), kvůli níž jsou ceny drog velmi vysoko a zvyšují tak kriminalitu a zisky drogových kartelů. Uvádí mnoho dalších důvodů,¹⁹ které budou rozvedeny v benefitech případné legalizace dále v práci.

Co se týče v současnosti uspokojované poptávky po drogách, dle UNODC bylo v roce 1999 celosvětově 180 milionů uživatelů drog, z toho 25 milionů závislých. V roce 2010 bylo uživatelů 272 milionů a z toho 39 milionů závislých. Zvýšení se z velké části týká rozvojových zemí, kde v současnosti počet uživatelů i míra užívání roste.²⁰ Následující tabulka znázorňuje současné prevalence užívání ve vybraných státech.

Tabulka 1: Roční prevalence užití drog ve vybraných státech

	Cannabis	Cocaine	Opiates	Amphetamines	Ecstasy
Australia	13.3	1.2	0.5	3.8	4.0
Austria	7.5	0.9	0.5	0.8	0.9
Belgium	8.0	0.9	0.4	0.8	1.1
Britain	10.8	2.4	0.9	1.5	2.0
Denmark	6.2	0.8	0.5	1.3	0.5
France	9.8	0.3	0.4	0.2	0.3
Germany	6.9	1.0	0.3	0.2	0.3
Ireland	5.1	1.1	0.6	0.4	1.1
Italy	7.1	1.2	0.8	0.2	0.4
Netherlands	6.1	1.1	0.3	0.6	1.5
New Zealand	13.4	0.5	0.5	3.4	2.2
Norway	4.6	0.8	0.4	1.1	0.5
Portugal	3.3	0.3	0.7	0.1	0.4
Sweden	2.2	0.2	0.1	0.2	0.4
Spain	11.3	2.7	0.6	0.9	1.4
USA	12.6	2.8	0.6	1.5	1.0

Zdroj: United Nations Office on Drugs and Crime, 2006

¹⁷ Becker, 2005.

¹⁸ Cenová elasticita se však může velmi lišit v závislosti na typu drogy, na typu uživatele i na typu prostředí.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ United Nations Office on Drugs and Crime, 2013.

1.2.4. Snižování poptávky po drogách (demand reduction)

„Trichlorethylen byl součástí čisticího prostředku Čikuli, který začali žáci hromadně užívat poté, co před ním byli varováni v televizi v pořadu Veřejná bezpečnost žádá, radí, informuje“²¹

„Mezinárodní i národní dokumenty drogové politiky používají tento termín v souvislosti s cílem snížit vyhledávání a konzumaci drog na straně zákazníka nezákonného trhu – především zákazníka potencionálního, ale též již existujícího konzumenta. Strategie snižování poptávky působí jinak (nerepresivním směrem) než strategie snižování nabídky drog, ale oba přístupy se mohou účinně doplňovat.“²²

Zastřešujícím pojmem pro opatření snižující poptávku po drogách je prevence, kterou podle WHO rozdělujeme takto:²³

- 1) Primární prevence: Předcházení užití drogy u populace, která s ní dosud není v kontaktu, nebo alespoň odložení kontaktu s drogou do vyšších věkových kategorií.*
- 2) Sekundární prevence: Předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání závislosti u osob, které jsou již užíváním drogy zasaženy a postiženy, případně se na ní staly závislými. Obvykle používána jako souborný název pro včasnou intervenci, poradenství a léčení.*
- 3) Terciální prevence: Předcházení vážnému či trvalému zdravotnímu a sociálnímu poškození z užívání drog. Radíme sem sociální rehabilitaci, doléčování, podporu v abstinenci, ale i prevenci zdravotních rizik u neabstinujících klientů.*

Aktéry snižování poptávky jsou především poradenské, výchovné, zdravotní a sociální služby, často poskytované nestátními neziskovými organizacemi. Cílové skupiny jsou děleny do těchto kategorií:²⁴

- Obecná populace
- Rizikové skupiny - mladí, sociálně slabí, dále je možno dělit dle profese, etnika apod.
- Rizikovní jednotlivci - lidé s psychickými problémy, blízcí uživatelů drog

²¹ Kalina a kol., 2003. s. 193.

²² Kalina a kol., 2003. s. 16.

²³ Tamtéž s. 17.

²⁴ Tamtéž

- Experimentátoři
- Příležitostní a rekreační uživatelé - užívání drog je součástí životního stylu, neužívají však častěji než jednou týdně
- Pravidelní uživatelé – užívání častější než jednou týdně, obvykle již implikuje jistý škodlivý účinek odvíjející se od typu užívané látky
- Problémoví uživatelé – intravenózní užívání nebo dlouhodobé a pravidelné užívání opiátů, kokainu a drog amfetaminového typu
- Závislí uživatelé – splňující diagnostická kritéria syndromu závislosti, často, ne však vždy, jde o problémové uživatele
- Rodiny a partneři uživatelů

Na snižování poptávky bylo v roce 2011 v ČR vydáno 430 mil. Kč, tedy 0,036 % státního rozpočtu 2011. V následující tabulce jsou porovnány výdaje na snižování poptávky s výdaji na snižování nabídky.

Tabulka 2: Účelově určené výdaje na protidrogovou politiku ze státního rozpočtu a z územních rozpočtů v letech 2007 – 2011 (v tis. Kč)

Rok	Snižování poptávky				Snižování nabídky	Celkem
	Státní rozpočet	Rozpočty krajů	Rozpočty obcí	Celkem	Státní rozpočet	
2007	206 135	128 358	62 278	396 771	160 791	557 562
2008	219 794	162 878	62 479	445 151	152 142	597 293
2009	220 687	172 631	59 476	452 794	154 718	607 512
2010	222 244	193 710	62 055	478 009	149 367	627 376
2011	208 393	157 027	64 868	430 288	133 538	563 827

Zdroj: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, 2012

1.2.5. Nabídka drog

„I am like any other man. All I do is supply a demand.“

Al Capone

Nabídková strana drogových trhů je v některých parametrech velmi heterogenní v závislosti na typu drogy. Tyto rozdílnosti jsou dány odlišným charakterem jednotlivých

drog – místem výroby,²⁵ sociálním zařazením uživatelů, či samotným účinkem drog.²⁶ Všechny zároveň spojují tržní deformace vzniklé prosazováním protidrogových zákonů. Trhy se dělí na primární, kde jsou drogy vyráběny a konečné, kde jsou spotřebovávány.

Mezi nejdůležitější z deformací lze zařadit povahu samotných účastníků tohoto trhu, velmi zvýšené náklady na výrobu a dopravení finálního produktu spotřebiteli, zvýšenou koncentraci produktu,²⁷ nemožnost standardního vymáhání vlastnických práv (zvyšuje mezní užitek z alternativního způsobu - násilnému vymáhání samotnými účastníky trhu, a také vede kvůli zvýšení transakčních nákladů k vytváření rozsáhlých firem – tzv. „kartelů“) a nižší míru investic do fixního kapitálu kvůli riziku zabavení.²⁸

Účastníci trhů jsou obvykle osoby s nižší averzí k riziku a vyššími sklony k násilí²⁹ či osoby s nízkými náklady obětované příležitosti³⁰. Vysoká finální cena produktu je dána (na příkladu kokainu) především rizikem uvěznění a rizikem újmy na zdraví (tyto rizikové přírážky tvoří více než 50 % finální ceny), 8 – 11 % tvoří riziko zabavení drogy státním aparátem, 13 % tvoří práce samotných dealerů a 12 % náklady importu. Surová droga v Kolumbii stojí 1 % konečné ceny.³¹ Cena kokainu se odhaduje být 8x vyšší než na hypotetickém legálním trhu, cena heroinu 20x vyšší a cena marihuany 15x vyšší.³² Cena drog na trhu je však dlouhodobě klesající. Jedna z příčin – vysoká míra prosazování prohibice - je vysvětlena v poznámce pod čarou č. 30. Dalšími příčinami mohou být zdokonalení technické (mobily) a know-how základny a objevování nových substitutů k původním drogám. Následující graf popisuje vývoj ceny některých drog a vývoj počtu

²⁵ Heroin se vyrábí především v Afghánistánu, zatímco kokain na severu Latinské Ameriky a marihuana a metamfetamin pak díky jednoduchému pěstování, či výrobě téměř všude ve světě v závislosti na právním rámci a kulturnímu vývoji. Největším vývozcem marihuany je Mexiko.

²⁶ Dealeři (především na nižších stupních hierarchického žebříčku – většinou nejbližší konzumentům, často z jejich řad rekrutováni) sami často drogu užívají a tak se její účinky promítají i do podoby samotného trhu – např. trhy s kokainem jsou obecně násilnější než trhy s marihuanou. (Běláčková, 2007)

²⁷ Tento efekt je znám jako železný zákon prohibice – dealeři se kvůli snižování nákladů snaží minimalizovat objem látky při maximalizaci účinnosti. Může vést nejen k vyšší koncentraci dané látky, ale i k přechodu k jiné, nabízející efektivnější poměr objem/účinky.

²⁸ Běláčková, 2007.

²⁹ Dle mého názoru se dnes již možná jedná o jakési samonaplňující se proroctví – na drogových trzích se kvůli špatné vymahatelnosti vlastnických práv standardní cestou, a stejně tak nemožností použití této cesty k ochraně před násilím, vyvinula vyšší kriminalita než na trzích legálních. To se poté stalo obecně známým faktem, a tudíž se k tomuto podnikání uchýlí především jedinci, kterým tato povaha trhu více „vyhovuje“, čímž pak tyto jevy posilují.

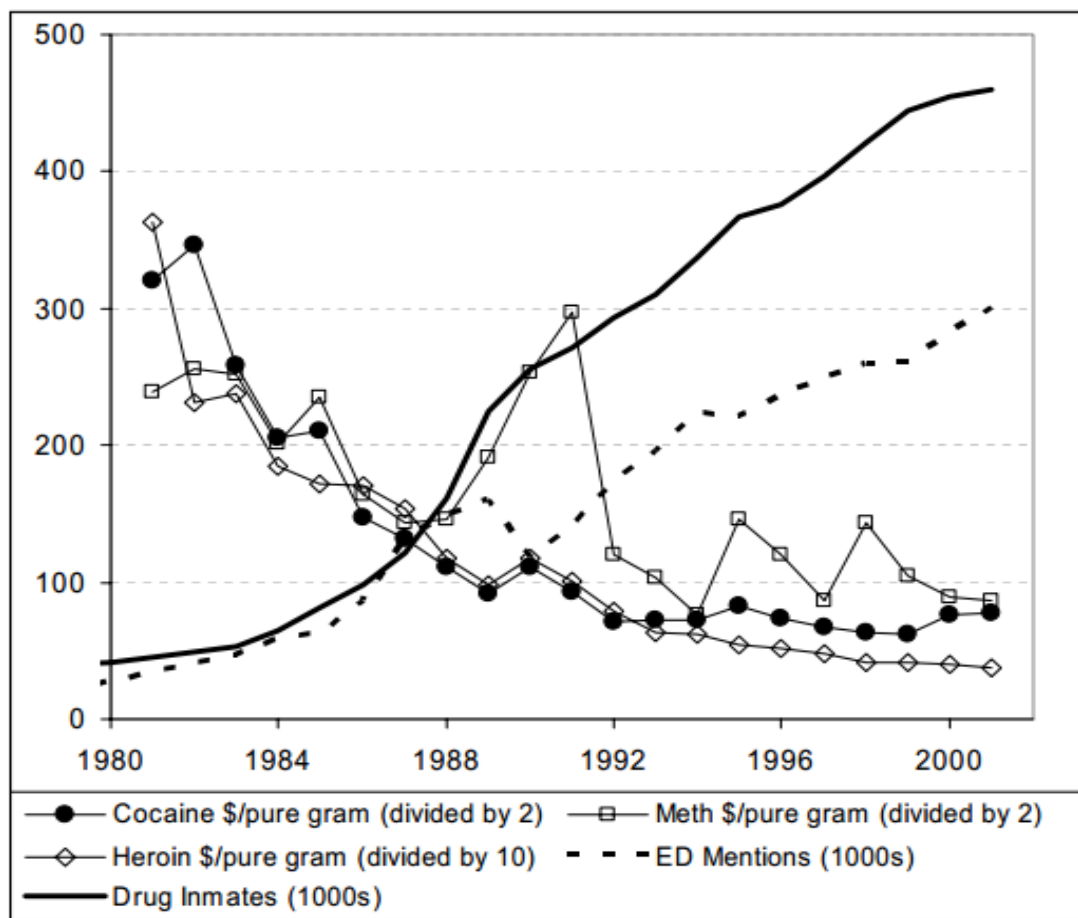
³⁰ Jedním z důvodů, proč se i přes nadále trvající prohibici cena drog snižuje je efekt, kterým sama míra prosazování prohibice zvyšuje množství dealerů na trhu – ve chvíli, kdy je dealer uvězněn, zvýší se cena drogy a zároveň se uvolní jemu náležící segment trhu, což na tento trh přiláká nového dealera, který se časem v podnikání prosadí. Nicméně po určité době se vrátí z vězení původní dealer, který má jakožto „kriminálník“ zhoršené možnosti uplatnit se v legální ekonomice a tak vytvoří novému dealerovi konkurenci a cena poklesne. (Běláčková, 2007)

³¹ Caulkins and Reuter, 1998.

³² 5IE375 Drogy v ekonomii, prezentace 5IE375_Class_V._Supply_of_Drugs_B.

uvězněných v souvislosti s drogami. Zvýšení počtu uvězněných při současném poklesu ceny podporuje hypotézu o snižování ceny vlivem prosazování prohibice.³³

Graf 2: Ceny drog, počet uvězněných v souvislosti s nelegálními drogami, USA

Zdroj: Caulkins, 2006

V České republice, stejně jako v dalších socialistických zemích, se před rokem 1989 nabídková strana odlišovala od stavu, který máme nyní. Před revolucí byly drogy užívány spíše v menších drogových komunitách, které měly svého „vaříče“, obvykle opiátu braunu (dnes mezinárodně známý jako „krokodíl“) či pervitinu. Dnes je nabídka podobná západním zemím a je tvořena především hierarchicky strukturovanými mezinárodními kartely.^{34,35}

³³ Nutno však zmínit že během 80. let došlo (pravděpodobně vlivem Reaganovy války proti drogám) ke snížení poptávky po drogách a ta pokles cen pravděpodobně podpořila.

³⁴ Pervitin je však i nadále mnohdy vyráběn v domácích podmínkách. Braun se nyní v některých postkomunistických zemích vrací na trh.

³⁵ Drogové kartely nejsou kartely v ekonomickém slova smyslu. Jde o vžitý výraz z doby, kdy drogové mafie opravdový kartel utvořily, ten byl poté rozbit, ale označení kartely drogovým mafiím zůstalo.

1.2.6. Snižování nabídky drog (supply reduction)

„Tento pojem je užíváný pro širokou škálu aktivit vytvořených pro zastavení či omezení výroby a distribuce drog. Nelegální výroba drog je postihována přímo. Činnost utajovaných nelegálních laboratoří je rovněž omezována prostřednictvím kontroly prekurzorů a pomocných látek, zatímco distribuci snižují zásahy policie a celních úřadů, v některých zemích i vojenské operace. Snižování nabídky je často synonymem pro činnost policie a celních úřadů, produkce drog může být ovšem omezena také omezením poptávky nebo prostřednictvím plánů alternativního rozvoje producentských oblastí, známých z rozvojových zemí Jižní Ameriky a Asie.“³⁶

Základními typy snižování nabídky drog jsou administrativní kontrola, zákonná represe a eradikace zemědělské produkce. Administrativní kontrola především zabraňuje úniku léčiv a legálních drog, používaných v lékařství či ve výzkumu, na černý trh. Represe znamená především snahu o eliminaci trestné činnosti v produkci, transitu a obchodu. Eradikace zemědělské produkce neznámá pouze vymýcení pěstitelských kultur, ale kompletní rekonstrukci venkovských producentských oblastí. Obvykle jde o mezinárodní projekty OSN.

Snižování nabídky v České Republice se zakládá na výše zmíněném a na základě akčního plánu 2010 – 2018 věnuje vysokou pozornost snižování dostupnosti drog mladým lidem.³⁷ Státní výdaje na snižování nabídky v ČR jsou porovnány s výdaji na snižování poptávky v tabulce č. 2.

1.2.7. Snižování škod (Harm Reduction)

Tento model přijal užívání drog jako jev, který ve společnosti nelze vymýtit, a tak se pokouší alespoň o snížení škod drogami působených a ke zvyšování míry veřejného zdraví.³⁸ Snaží se o přístup pragmatický, neovlivněný morálními soudy. Zabývá se především závislými uživateli, kteří nemají dostatek motivace s užíváním drog přestat. Závislé nepovažuje za kriminální živly, nýbrž za pacienty, kterým je třeba pomoci. Harm Reduction přístup se objevil poprvé v Nizozemí v 70. letech jako reakce na boom užívání drog, a později v 80. letech, především kvůli viru HIV, se začal šířit dále. Na konci 90. let

³⁶ Kalina, 2003. s. 16.

³⁷ Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018, 2011.

³⁸ zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života. Zdroj: § 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví

se stal 4. pilířem evropské drogové politiky.³⁹ V USA byl přístup snižování škod dlouho odmítaný, změna politiky přišla až s administrativou prezidenta Obamy.

V praxi Harm Reduction znamená souhrn programů, které zajišťují výměny injekčních stříkaček (kvůli zabránění šíření chorob),⁴⁰ či zavádění sběrných kontejnerů na již použité. Dále se jedná o provozování nízkoprahových⁴¹ kontaktních center, kde je poskytována zdravotní a sociální pomoc, substituční léčba, poradenství, strava, ubytování, zabavení mládeže,⁴² apod. Dále je to práce „streetworkerů“, kteří často chodí za potřebnými až do místa jejich pobytu, působí tam, a sami vyhledávají možné formy pomoci dalším problémovým uživatelům. Důležitá je zde důvěra ze strany klientů, a proto od nich tato forma pomoci většinou nevyžaduje ani základní údaje, jako například jméno. Většina služeb je poskytována zdarma či za symbolické poplatky.

Díky své blízkosti ke drogové komunitě získávají Harm Reduction programy cenné informace o fungování, rizikovosti, rozsáhlosti a zdravotnímu stavu drogových komunit v jednotlivých lokalitách či obecné informace o drogových problémech, čímž pomáhají k lepšímu chápání tohoto fenoménu a efektivnějšímu fungování drogové politiky. Z výzkumů vyplývá, že Harm Reduction programy mohou oslovit až 80 % problémových uživatelů drog.⁴³

Výdaje na HR v roce 2012 činily 165 mil. Kč - 28,7 % celkových výdajů na českou protidrogovou politiku. Tento podíl se od roku 2000, kdy se HR stal oficiálně jedním z pilířů české protidrogové politiky, dlouhodobě zvyšuje.⁴⁴ Následující tabulka porovnává výdaje na HR s dalšími prvky protidrogové politiky.

³⁹ Ostatní pilíře jsou represe, prevence a léčba a resocializace. Zdroj: drogy-info.cz, glosář pojmů (online).

⁴⁰ Zde je důležité poznamenat, že z povahy fungování mnoha infekčních chorob (tzn. šíří se nejen injekčními stříkačkami – HIV, žloutenky typu B a C) se tímto zabraňuje nejen vyšší míře infekčních chorob v drogových komunitách, ale i vyšší míře chorob v celé populaci.

⁴¹ Nízkoprahová = kladou nízké nároky na klienta (nízký práh), tzn. od klienta například nevyžadují abstinenci, lékařská doporučení apod. jako podmínku pomoci vyžadovanou v centrech vysokoprahových. Zde v podstatě stačí, aby klient přišel a spolupracoval.

⁴² Česká asociace streetwork, dostupné na: streetwork.cz.

⁴³ Kalina, 2003.

⁴⁴ Některé prvky HR byly však v České republice implementovány již krátce po revoluci.

Tabulka 3: Srovnání výdajů z veřejných rozpočtů podle kategorií služeb v r. 2007–2012, v tis. Kč

Kategorie služby	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	Výdaje	%	Výdaje	%	Výdaje	%	Výdaje	%	Výdaje	%	Výdaje	%
Prevence	48 673	8,7%	58 360	9,8%	54 955	9,0%	62 296	9,9%	53 354	9,5%	39 200	6,8%
Harm reduction	140 977	25,3%	159 354	26,7%	174 965	28,8%	166 196	26,5%	152 663	27,2%	164 855	28,7%
Léčba	105 958	19,0%	121 965	20,4%	113 138	18,6%	108 856	17,4%	102 157	18,2%	115 523	20,1%
Záchytné stanice	46 635	8,4%	62 577	10,5%	64 030	10,5%	87 236	13,9%	69 015	12,3%	72 428	12,6%
Následná péče	20 525	3,7%	24 919	4,2%	31 761	5,2%	31 316	5,0%	29 494	5,2%	33 565	5,8%
Prosazování práva	160 791	28,8%	152 142	25,5%	154 718	25,5%	149 367	23,8%	133 538	23,8%	131 304	22,9%
Koordinace, výzkum, hodnocení	16 788	3,0%	12 559	2,1%	11 139	1,8%	18 952	3,0%	18 598	3,3%	13 162	2,3%
Ostatní, nezařazeno	17 215	3,1%	5 417	0,9%	2 807	0,5%	3 156	0,5%	3 441	0,6%	3 961	0,7%
Celkem	557 562	100,0%	597 293	100,0%	607 513	100,0%	627 375	100,0%	562 260	100,0%	573 998	100,0%

Zdroj: Sekretariát rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky, 2013

1.3. Účinky psychoaktivních drog

„Já jsem začal kouřit až ve 27 letech, kdy se můj organismus plně vyvinul a tabák vůči němu nebyl nebezpečný.“⁴⁵

Miloš Zeman

V této části vysvětlím a porovnáím účinky vybraných legálních i nelegálních psychoaktivních drog. Zejména pak popíšu účinky mající ekonomický a sociální dopad na život uživatele a jeho působení na společnost – tedy především jeho zdraví, následná potřeba léčení a změny v jeho jednání a osobnosti pod vlivem drog a vlivem následků jejich užívání. Důvodem, proč jsem do práce zařadil tuto kapitolu, je, že k drogové problematice je často přistupováno s mnoha desinformacemi, předsudky, příliš obecně a bez znalosti jednotlivých látek, což může způsobovat chybné chápání některých fenoménů této tematiky.

1.3.1. Alkohol

„When I was younger I made it a rule never to take strong drink before lunch. It is now my rule never to do so before breakfast.“

Winston Churchill

Tato látka je rozšířena po celém světě, zejména pak v západní společnosti, kde má kulturní kořeny. Díky těmto kořenům jsou znalosti o jeho rizikovitosti ve společnosti oproti ostatním drogám dobře známé a způsob jeho užívání stabilizovaný.⁴⁶ Počet uživatelů je vyšší než u jakékoli ilegální drogy. V České Republice činí podíl abstinentů cca 10 % populace⁴⁷ (15 –

⁴⁵ Na obranu pana prezidenta nutno podotknout, že tuto větu pravděpodobně myslel s nadsázkou, nikoli vážně, jak to bylo interpretováno mnoha médii.

⁴⁶ Dle mého subjektivního pocitu je v současnosti trochu podceňován, především mou generací.

⁴⁷ Vondráčková a Šťastná, 2012.

60 let). Při konzumaci v malých dávkách má zanedbatelné negativní efekty akutní i dlouhodobé, některé studie dokonce uvádí jeho zdravotní prospěšnost a celkový pozitivní efekt na životní spokojenost.⁴⁸ Patří mezi vysoce návykové látky – fyzicky i psychicky, avšak rozvoj závislosti je pomalý a subjektivní. Uživatelé jej konzumují za účelem uvolnění, dobré nálady, otevřenosti, případně úniku před realitou.

Z akutního hlediska je pro jednotlivce při požití vyššího množství nebezpečný především kvůli zhoršení motoriky, úsudku a možné otravě.⁴⁹ Při delším užívání vysokých dávek je velmi škodlivý - poškozuje mozek (alkoholová demence), játra a další orgány, způsobuje deprese a změny nálad.⁵⁰ Externality přímo plynoucí do společnosti jsou také velmi vysoké – jde o jednání akutně intoxikovaných a jím způsobené škody (řízení dopravního prostředku,⁵¹ výtržnictví, rvačky, vandalismus - většina drog akutně nezpůsobuje vyšší míru agresivity ani výrazněji nezhoršuje motoriku) a nákladů na prevenci a nápravu těchto škod. Náklady, pocházející od dlouhodobě užívajících, jsou především léčba, pokles výkonnosti v zaměstnání, následky jejich depresí a nálad (např. v rodině). Celkové společenské náklady užívání alkoholu vyčíslilo Centrum adiktologie v ČR v roce 2007 na 16,4 mld. Kč, což je 0,44 % HDP.⁵² Společenské náklady (i ostatních drog) budou rozvedeny v kapitole porovnání jednotlivých drog.

1.3.2. Marihuana

„When I was a kid I inhaled. Frequently. That was the point.“

Barack Obama

Marihuana patří ve většině světa mezi zakázané látky (v posledních letech místy dochází k částečné legalizaci či dekriminizaci). Počet jejích uživatelů (těch co užili marihuanu alespoň jednou v uplynulém roce, tedy roční prevalence) celosvětově činí 2,5 % populace,⁵³ v Evropě 6,8 % populace, v ČR 10,4 %.⁵⁴ Uživatelé ji konzumují z důvodu uvolnění, dobré nálady a změněného vnímání (pakliže je však užita za špatné nálady, hrozí prohloubení stavu až deprese, proto není možné ji užívat k úniku od reality).

⁴⁸ Daný však spíše životním stylem alkohol užívajících než samotnou látkou.

⁴⁹ University of Maryland: Center for Substance Abuse Research, alcohol. (online)

⁵⁰ Erowid, Alcohol.

⁵¹ Počet nehod v ČR v roce 2007 způsobených pod vlivem alkoholu byl 7466 (4,09 % z celkového počtu), počet nehod pod vlivem nelegálních drog byl 78 (0,04 % z celkového počtu). Celková hmotná škoda způsobená přímo nehodami pod vlivem alkoholu činila 366 mil. Kč. Celkové společenské náklady přiřaditelné alkoholu za volantem činily 4125 mil Kč – 0,12 % HDP (z toho 73,1 % náklady na vymáhání práva), celkové společenské náklady přiřaditelné ilegálním drogám za volantem činily 263 mil. Kč - 0,01 % HDP. Zdroj: Zábranský, 2012.

⁵² Zábranský, 2012.

⁵³ WHO, facts and figures: cannabis. (online)

⁵⁴ Emcdda, annual report 2012.

Pro jednotlivce z akutního hlediska plyne nebezpečí z možné zmatenosti a dezorientace způsobené vyšší dávkou, ve špatném prostředí možnost paranoi, smrt z předávkování nehrozí. Návykovost je oproti ostatním drogám nízká a pouze psychického charakteru. Z dlouhodobého hlediska při vysoké míře užívání hrozí mírný pokles inteligence, pozornosti, krátkodobé paměti⁵⁵ (pokud však nejde o uživatele mladšího 18 let, jde o vratné změny) a malá šance rozvinutí latentní psychické nemoci. Náklady, jež přenáší na společnost, jsou především pokles výkonnosti v zaměstnání při intoxikaci a dále náklady na její prevenci a kriminalizaci. Cena jednoho užití činí cca 50 Kč⁵⁶ (1/4 gramu).

1.3.3. Heroin

„Whether you sniff it smoke it eat it or shove it up your ass the result is the same: addiction“

William S. Burroughs

Podle většiny zdrojů nejnávykovější droga (občas uváděn jako nejnávykovější nikotin či jako stejně silný⁵⁷). V průměru 20 % z těch, kteří heroin vyzkouší, se stane závislými.^{58,59} Užíván je především kvůli dosažení velmi vysokého stavu euforie. Značný rozdíl je mezi heroinem čistým a pouličním. Čistý heroin je z dlouhodobého hlediska pro zdraví v podstatě neškodný,^{60,61} z akutního hlediska však hrozí smrt z předávkování (akutní smrtelná dávka je velmi blízko účinné). Pouliční heroin je většinou smíchaný s různými příměsemi přidanými dealery za účelem zvýšení marže, přičemž uživatel nikdy neví, o jaké příměsi jde. Ty potom vpravuje i s heroinem do žil, čímž se z jeho užívání může stát smrtící záležitost.^{62,63} Dalším rizikem užívání heroinu je přenos infekcí při injekční aplikaci.^{64,65} Externalitami plynoucími z užívání jsou náklady na léčení, prevenci, kriminální činnost uživatelů (především krádeže majetku kvůli získání prostředků na drogu), soukromé

⁵⁵ Erowid, Cannabis.

⁵⁶ Emcdda, country overview: Czech Republic. (online)

⁵⁷ University of Minnesota, nicotine addiction. (online)

⁵⁸ Donohue III, 2011.

⁵⁹ To je méně než u kouření, avšak průměrný věk prvního vyzkoušení cigarety je podstatně nižší než u heroinu a uživatel také nemá tak silnou motivaci být s užíváním opatrný – dopady heroinu na život jednotlivce jsou vyšší než u cigaret (proti tomuto efektu však dle mého názoru působí jiný efekt – preselektce, popsána níže).

⁶⁰ New Zealand Drug Foundation, heroin and opiates: Health effects. (online)

⁶¹ Mental illness Fellowship of Victoria, heroin and psychosis. (online)

⁶² Z krátkodobého hlediska – uživatel nezná přesné množství heroinu v nakoupené substanci, při náhodném nákupu čisté látky se tedy může snadno předávkovat. Z dlouhodobého hlediska – toxicita příměsí.

⁶³ Za špatný stav uživatelů heroinu dle mého názoru může i určitá preselektce uživatelů. O heroinu je totiž „veřejně známo“, že kdo ho začne užívat, ten končí, úplně. Tudíž ti kteří s heroinem začnou, budou nejspíše vnímat svůj život jako podstatně méně hodnotný než zbytek populace a tudíž jejich zdravotní a sociální problémy mohou plynout nejen z užívání drogy, ale také z nižší „péče o sebe samého“.

⁶⁴ University of Maryland: Center for Substance Abuse Research, Heroin. (online)

⁶⁵ Erowid, Heroin.

náklady na ochranu před kriminální činností uživatelů, šíření chorob, sběr injekčních stříkaček atd. Cena jednoho užití činí cca 200 – 1000 Kč⁶⁶ (závislé na toleranci uživatele a čistotě látky, pokročilý uživatel může tuto částku i přesáhnout).

1.3.4. Metamfetamin

Pervitin je stimulační droga užívaná především za účelem zvýšení sebedůvěry, zaujatosti a výkonnosti pro to, co právě intoxikovaný dělá (ve společnosti je člověk více komunikativní a empatický, při učení schopný podstatně lépe se koncentrovat, při sportu dokáže jít až za hranice vlastních schopností, případně několik dnů nejíst a nespát).⁶⁷ Nevvolává žádnou fyzickou závislost, díky svým účinkům však silnou psychickou.⁶⁸ Z akutního hlediska jednotlivci hrozí předávkování (při nitrožilní aplikaci). Při několikadenním „tripu“ pak halucinace a totální vyčerpání. Při dlouhodobém vysokém užívání je velmi škodlivý.⁶⁹ Poškozuje mozek, srdce, játra a vede k toxické psychóze.⁷⁰ Dále pak hrozí rizika plynoucí z nitrožilního užití (podobná jako heroin). Z akutního hlediska není krátkodobý uživatel pro společnost nebezpečný v podstatě vůbec, po delší době pod vlivem může být nebezpečný kvůli svým halucinacím a neodhadnutí svých schopností. Externality, jenž přináší dlouhodobé užívání jsou především náklady na léčbu, prevenci, kriminalita způsobená potřebou finančních prostředků pro nákup drogy, či případná agresivita způsobená paranoiou či abstinencí. Cena jednoho užití činí 50 – 500 Kč, záleží na toleranci. V České republice je oblíben především pro svou poměrně jednoduchou

⁶⁶ Emcdda, country overview: Czech Republic. (online)

⁶⁷ University of Maryland: Center for Substance Abuse Research, methamphetamine. (online)

⁶⁸ Kalina, 2003.

⁶⁹ V mém okolí se pohybují bývalí i současní uživatelé pervitinu (nikoli však injekční a každodenní), dlouhodobě se o jejich stav zajímám a provedl jsem s nimi řadu rozhovorů. Nikdo z nich netrpí žádnými (pozorovatelnými, nevylučuji skryté) problémy. Bývalí rekreační uživatelé komentovali opuštění pervitinu slovy: přestalo to mít dobré účinky, musel bych zvyšovat dávku, tak jsem toho nechal, žádné abstinenci příznaky necítím. Jeden častější uživatel (rok, téměř denně, vyšší dávky) říkal, že proto, aby přestal určité úsilí „které nezvládne každý“ vyvinout musel. Z těchto pozorování a čtení teorie jsem vyvodil závěr (se kterým oni souhlasí), že hlavní nebezpečí pervitinu spočívá spíše v nezodpovědném užívání a možnosti překonat své hranice nežli v toxicitě – je možné týden nespát (spánková deprivace sama o sobě vyvolává halucinace), skoro přitom nejíst, vypít vysoká množství alkoholu bez pocítění jeho účinku, vyvinout vysoké fyzické výkony bez pocítění únavy apod. Otázkou však zůstává, proč existují uživatelé, kteří těchto možností využívají i přestože si uvědomují rizika tohoto způsobu užívání. Částečně si to vysvětluji obecně přijímanou teorií, že „dojezd“ (stav po vyprchání účinku drogy) na pervitinu je velmi nepříjemný a proto uživatelé stav protahují ve snaze dojezd oddálit, a předpokladem, že při všeobecně rozšířené znalosti o škodlivosti užívání pervitinu jsou k tomuto užívání předurčeni pouze lidé, kteří mají nějaký hlubší životní problém a moc jim na sobě samých nezáleží. Případně může jít o adolescenty procházející si těžším obdobím puberty. Za potencionální rizikovou skupinu tedy považuji poměrně malou část dospělé populace: jedince se sklonem k experimentování a velmi vysokou časovou preferencí a ty „s problémy“ unikající od reality. Jinak řečeno ty s přirozeně vysokým závislostním kapitálem. Mladší populaci si z těchto poznatků netroufám přesně odhadovat, patrně velmi záleží na aktuálních trendech, vlivu okolí a toho co je „cool“.

⁷⁰ Erowid, Methamphetamine.

výrobu (díky níž zde za socialismu, kdy byl trh s drogami podstatně méně rozvinut než dnes, získal jistou „tradici“).⁷¹

1.3.5. Extáze (MDMA)

Extáze je oblíbená především pro své euforické, empatické a povzbuzující účinky. Nevyvolává fyzickou závislost, mírnou psychickou však ano. Akutní riziko spočívá v možnosti přehřátí či dehydrataci organismu a následného kolapsu i smrti⁷² (všechny případy velmi ojedinělé⁷³). Nebezpečná je též při kombinaci s některými antidepresivy. Dlouhodobé riziko spočívá v poškození mozku, zhoršení paměti a poškození serotoninových receptorů (všechna poškození jsou částečně vratná).⁷⁴ Může pomoci při depresi či přispět ke zlepšení partnerských vztahů. Obecně patří mezi málo škodlivé drogy.⁷⁵ Na trhu se však často vyskytují tablety s mnoha jinými příměsemi, či úplně jinými látkami, které mohou být potencionálně nebezpečné. Uživatel z akutního hlediska může způsobit náklady na lékařskou pomoc při zkolabování z dehydratace. Z dlouhodobého hlediska samotné užívání téměř žádné externality nepřináší, jde především o náklady na prevenci užívání a vymáhání práva (soudy, vyšetřování). Cena jedné tablety činí 150 Kč, užívají se 0,5 – 3 tablety.

1.3.6. Tabák (kouření)

„Tobacco will kill you, and I am living proof of it“

*Wayne McLaren, Marlboro man*⁷⁶

Jde o nejužívanější drogu na světě. Počet uživatelů převyšuje 1 miliardu. WHO udává, že počet lidí, kteří zemřeli ve 20. století na následky kouření, činí 100 milionů.^{77,78} Zároveň

⁷¹ Nicméně rozšířená informace, že je především Českou specialitou, je dnes již neplatná. Jeho užívání je poměrně rozšířené po celém světě a jeho popularita vzrůstá. O výrobě „crystal meth“ dokonce pojednává celý, velmi populární Americký seriál Breaking Bad.

⁷² Fišerová, Testování tablet „extáze“ – kvantitativní analýza obsahu. (online)

⁷³ Je důležité hrozby nenadsazovat Existuje několik případů, kdy se uživatelé extáze upili k smrti vodou ve snaze předejít dehydrataci.

⁷⁴ Erowid, MDMA.

⁷⁵ Problémem může být zmíněné poškození serotoninových receptorů – vede k depresím, pakliže by poškození bylo dlouhodobého charakteru, může mít účinek extáze na kvalitu života vyšší dopad nežli drogy poškozující např. vnitřní orgány. Nenalezl jsem však zdroj, který by tuto informaci přesvědčivě potvrzoval či vyvracel. Většina studií a dalších zdrojů potvrzovala zmíněný efekt u primátů, avšak u člověka šlo vždy o „možnost“.

⁷⁶ Zemřel v 52 letech na rakovinu plic, která mu byla diagnostikována v 50, poslední 2 roky života byl výrazným protikuřáckým aktivistou.

⁷⁷ WHO, facts and figures: tobacco. (online)

⁷⁸ Počet úmrtí je velmi často užíván příznivci legalizace při porovnání tabáku s nelegálními drogami. Za současné situace je však takové srovnání zavádějící, protože průměrný dlouhodobý závislý kuřák zemře o 10 let dříve než normální člověk (tzn. ve „stáří“), zatímco dlouhodobí závislí uživatelé některých drog umírají v podstatě v „každém věku“.

odhaduje, že ve 21. století půjde o 1 miliardu. Tabák je užíván především pro lehké euforické a uvolňující pocity. Je velmi návykový, způsobuje psychickou i fyzickou závislost. V průměru se 30 % z těch, kteří kouření vyzkouší, stane závislými.⁷⁹ 80 - 90 % všech kuřáků v ČR začalo kouřit před 18 rokem.⁸⁰ Akutní riziko v podstatě nehrozí, dlouhodobě jde o nemoci způsobované především vdechováním kouře – rakovina v dechovém ústrojí, nemoci plic, nemoci srdce, vysoký krevní tlak.⁸¹ Společenské náklady užívání cigaret souvisí zejména s léčením samotných kuřáků a jejich úmrtností. Samotné užívání tabáku je z hlediska jeho účinků na psychiku a vnější jednání kuřáků poměrně bezpečné.

1.4. Porovnání jednotlivých drog

V této části porovnávám osobní a společenské náklady užívání jednotlivých substancí. Jde o důležitý krok, ke kterému se budou odkazovat některé argumenty uvedené dále. Srovnáním škodlivosti drog se zabýval David Nutt.^{82,83} Ve své studii porovnává jednotlivé drogy pomocí dvou základních měřítek – škodlivosti pro uživatele a škodlivosti pro společnost. Ty se skládají z dalších menších kritérií (v grafu č. 4). Z jeho závěrů vyplývá, že v současné situaci je v Británii pro společnost nejvíce škodlivou drogou alkohol a nejvíce škodlivými drogami pro uživatele jsou crack,⁸⁴ heroin a metamfetamin.⁸⁵ Ze srovnání naopak vychází jako relativně neškodné LSD, lysohlávky a extáze. Důležité je věnovat se především kategorii škodlivost pro uživatele. Externality plynoucí do společnosti budou ještě dále rozebrány a diskutovány. Graf č. 3 znázorňuje celkové skóre jednotlivých drog ve škodlivosti uživatelům samým a ve škodlivosti společnosti.

⁷⁹ Donohue III, 2011.

⁸⁰ Kalina, 2003.

⁸¹ University of Maryland: Center for Substance Abuse Research, tobacco. (online)

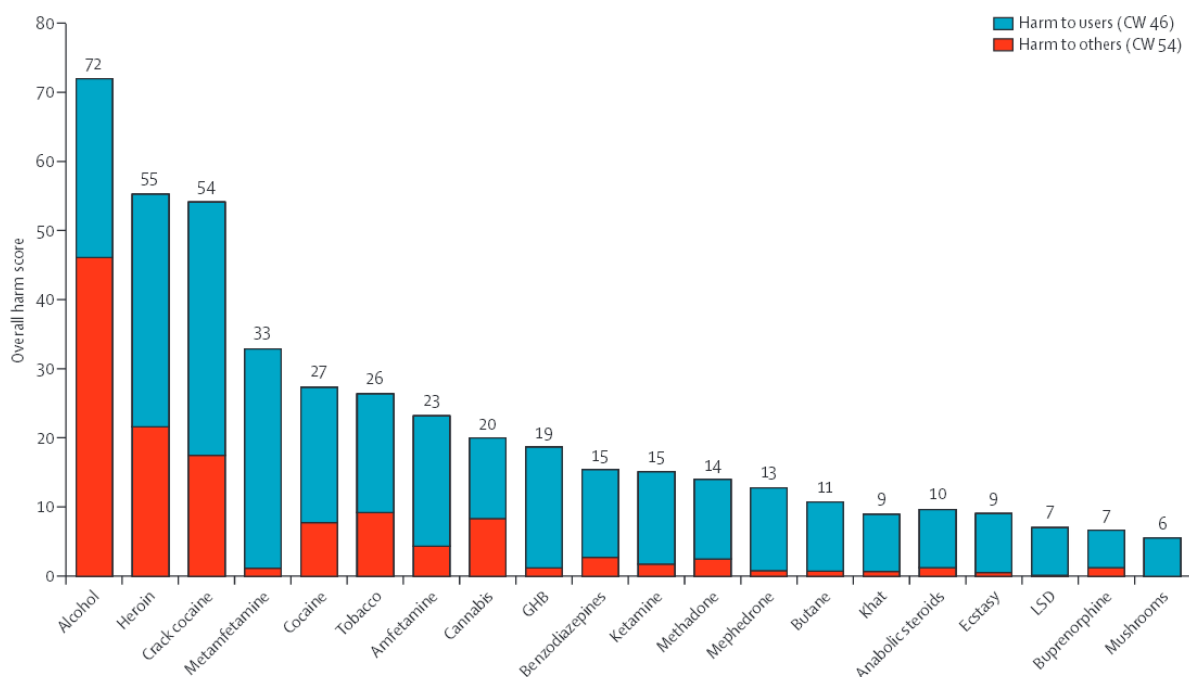
⁸² Bývalý předseda Britské rady zneužívání drog (Advisory Council on the Misuse of Drugs), v roce 2013 obdržel cenu Johna Maddoxe za „stání si za vědou“.

⁸³ Nutt, 2010.

⁸⁴ Upravený kokain (volná báze) užívaný především v Americe černošskou populací, poskytuje lepší poměr cena/síla účinku než kokain.

⁸⁵ Studie může být napadena z pohledu její metodologie. Nevychází totiž ze žádných „tvrdých“ dat, nýbrž z úsudků dvaceti odborníků pro drogovou tematiku. Metoda spočívá v hodnocení škodlivosti na škále 0 – 100 pro každé jednotlivé kritérium od každého jednotlivého hodnotícího, následné zhodnocení vážnosti onoho kritéria v daném kontextu a jejich finálního sečtení. Nicméně její výstupy se poměrně dobře shodují s popisy škodlivosti drog z jiných zdrojů. Zde jsou drogy navíc porovnány a jednotlivým součástí škodlivosti je přiřčena váha – což je vzhledem k rozličné povaze účinků a škodlivosti drog pravděpodobně nejlepší řešení jak porovnat škodlivost pro uživatele. Exaktně porovnatelné patrně nejsou. Stejnou metodou s mírně odlišnými kritérii a jejich vážením dochází k podobným výsledkům i nizozemská studie od Jana van Amsterdama (Ranking the harm of alcohol, tobacco and illicit drugs for the individual and the population, 2010), korelační koeficient mezi oběma je větší než 0,8. Pro potřeby práce je tento popis škodlivosti uživateli dostačující, jeho hlavním smyslem bylo poukázat na fakt, že nelegální drogy nejsou výrazně škodlivější než legální a mnohdy jsou škodlivé i mnohem méně. Dopad užívání drog na společnost bude více exaktní a ekonomickou metodou dále rozebrán ve studii českého Centra adiktologie.

Graf 3: Porovnání škodlivosti jednotlivých drog: jednotlivci, společnosti⁸⁶

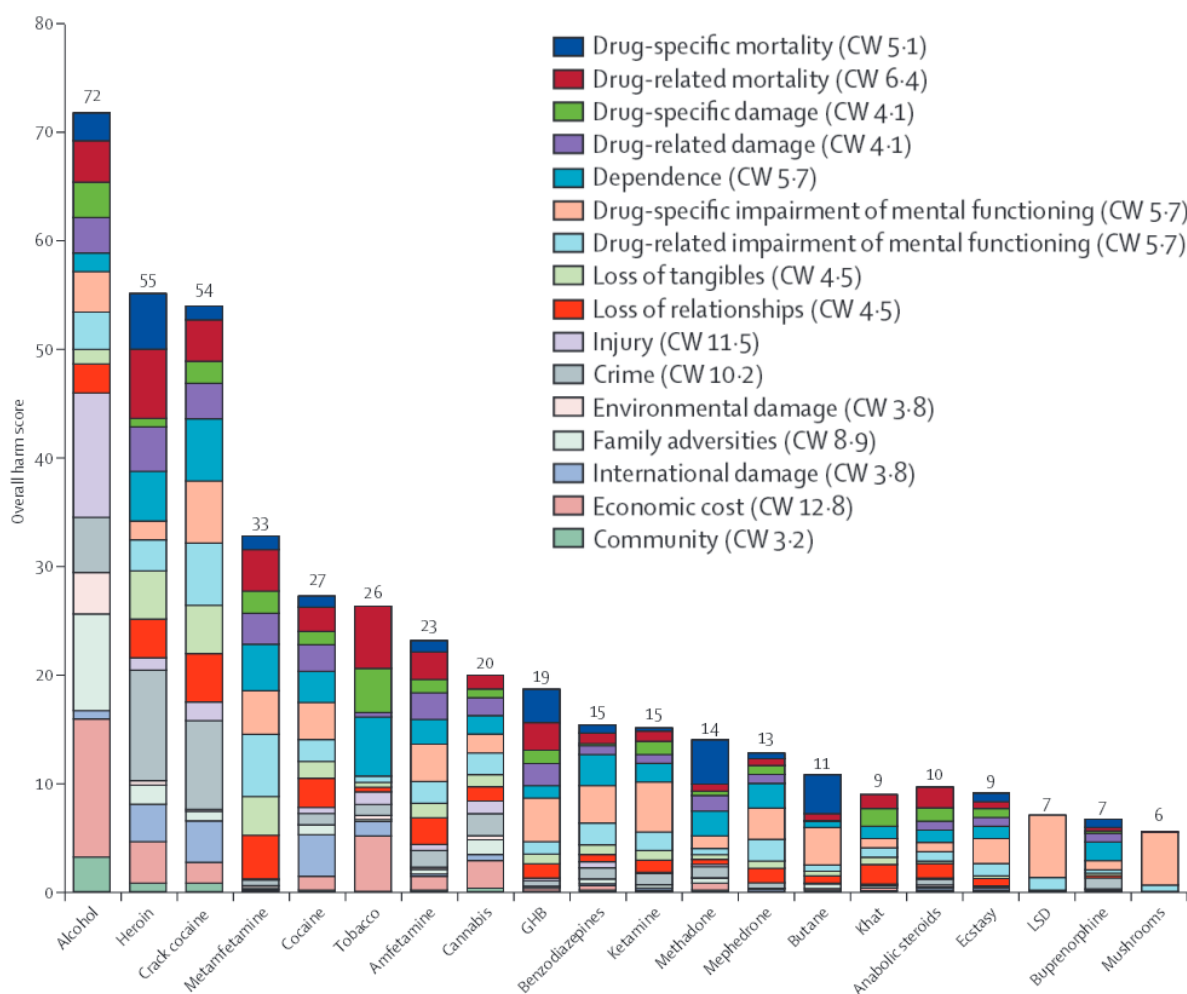

Zdroj: Nutt, 2010

Graf č. 4 tyto 2 kategorie rozděluje na konkrétnější oblasti škodlivosti a lépe tak naznačuje charakter daných drog. Je zde vidět například velký podíl úrazů u alkoholu, vysoká úmrtnost u heroinu, vysoká míra kriminality u crack kokainu a heroinu, vysoká návykovost u tabáku a fyzická neškodnost LSD, která je však vykoupena psychickým rizikem. Z potencionálních substitutů alkoholu vychází ze srovnání velmi dobře mefedron, khat a extáze.

⁸⁶ Překvapila mne nízká hodnota škodlivosti pro společnost u metamfetaminu (pervitinu). Vysvětlují si to tím, že ve Velké Británii je metamfetamin dosud velmi málo a nově užívaná droga a tak byly dopady jejího užívání na společnost podceněny. V dalším grafu je vidět, že položky kriminalita a mezinárodní náklady jsou u metamfetaminu znázorněny jako téměř nulové. V ČR je však většina problémových uživatelů drog závislá právě na pervitinu (z výše zmíněných rozhovorů s bývalými uživateli také mohu potvrdit, že někteří jejich bývalí „známí“ kradou, či že mají „vymytý“ mozek) a například u Mexických drogových mafií je pervitin rostoucím vývozním artiklem.

Graf 4: Porovnání škodlivosti jednotlivých drog podle konkrétních kritérií

Zdroj: Nutt, 2010

Společenskou nákladovost rozebírá česká studie Centra adiktologie⁸⁷. Výsledky se mohou od předchozí studie lišit kromě rozdílu v použité metodologii také kvůli odlišným metodám prevence a užívání v ČR. Výpočet je proveden mezinárodní metodou cost of illness (COI). Z jejích závěrů vyplývá, že užívání drog celkově vytváří v ČR společenské náklady ve výši 56,2 mld. Kč. Z toho připadá 33,1 mld. Kč (0,94 % HDP) tabáku, 16,4 mld. Kč (0,47 % HDP) alkoholu a 6,7 mld. Kč (0,19 % HDP) nelegálním drogám.⁸⁸ Je však kruciální rozlišit z čeho se tyto náklady u jednotlivých kategorií skládají. U tabáku jde především o ušlý produkt zapříčiněný úmrtností kuřáků - 68 % celkových vyčíslených nákladů⁸⁹ a náklady na léčbu přiřaditelných onemocnění - 26 %.⁹⁰

⁸⁷ Zábranský, 2012.

⁸⁸ Podle stejné formovaných studií v zahraničí jsou náklady tabáku v průměru 1,5 % HDP, alkoholu 1 % HDP a nelegálních drog 0,5 % HDP. Česká Republika je na tom tedy v tomto srovnání lépe.

⁸⁹ Jedná se konkrétně o úmrtnost v produktivním věku. Z morálních důvodů však již není uvedena úspora státního rozpočtu na vyplácených důchodech.

Náklady alkoholu jsou napříč společnostmi rozvrstveny rovnoměrněji. Ušlý produkt vinou úmrtnosti činí 38 % celkových nákladů, 16 % činí náklady na léčbu přiřaditelných onemocnění a závislosti a poměrně výraznou část tvoří náklady na vymáhání práva – 33 %. Ty se dále dělí na dopravní nehody způsobené vlivem alkoholu (4 %), primární alkoholovou kriminalitu (postihování situací, kdy je užití alkoholu zakázáno, avšak užíván je) – 11 % a sekundární alkoholovou kriminalitu – 18 %. Zde se jedná především o majetkové trestné činy spojené s alkoholem (většinou vyvolané pod vlivem alkoholu – vandalismus, zřídka krádeže⁹¹) a jejich předcházení a násilné trestné činy spojené s alkoholem (také většinou přímo pod vlivem alkoholu) a jejich předcházení, což je velmi závažná kategorie, u níž se všechny spojené náklady dají jen těžko vyčíslit (např. strach z chození v noci po ulicích, psychická újma oběti, domácí násilí).

Studie dále uvádí, že u nelegálních drog jsou zdaleka nejvýznamnější kategorií externalit náklady na vymáhání práva – 86 %. Z toho nejvíce v oblasti sekundární kriminality (58 %) a z ní majetková trestná činnost vyvolaná získáváním prostředků pro nákup drogy. Méně závažná je pak násilná trestná činnost zapříčiněná též převážně získáváním prostředků (cca 10x méně obětí než u alkoholu).^{92,93,94} Menší kategorií spadající pod vymáhání práva jsou náklady primární kriminality (15 %) – tedy především boj s nabídkovou stranou drogového trhu a postihy za samotné užívání drog, 6 % dále činí náklady na věznění. Mimo kategorii vymáhání práva tvoří 6 % celkových nákladů léčba závislosti a přidružených onemocnění a 4 % ušlý produkt spojený s úmrtností.

Při srovnání je možno konstatovat, že tabák téměř výlučně škodí (přímo) pouze jeho uživatelům, případně obětím pasivního kouření.⁹⁵ Do společnosti pak kouření tabáku přenáší především náklady na léčení a ušlou produktivitu. Náklady užívání alkoholu jsou do společnosti přenášeny taktéž především skrze zdraví samotných uživatelů, ale oproti

⁹⁰ Ostatními náklady jsou například ušlý produkt nemocných, náklady na výjezdy hasičského sboru, administrativní náklady pojišťoven a náklady na výběr daně.

⁹¹ Vlivem nízké ceně alkoholu nejsou ani problémoví uživatelé alkoholu nuceni vydělávat si na „dávku“ majetkovou trestnou činností či prostitucí.

⁹² U kriminality se jedná téměř výlučně o kategorii problémových uživatelů – většinou tedy závislých na tvrdých drogách. Téměř nikdy nejde čistě o uživatele marihuany, psychedelik či extáze.

⁹³ Na rozdíl od závislých uživatelů alkoholu musí pro sehnání další dávky získat nesrovnatelně vyšší množství finančních prostředků (krabicové víno vs. půl gramu heroinu).

⁹⁴ Závažnost těžko vyčíslitelných nákladů násilné trestné činnosti kvůli sběru drog je však dle mého názoru ještě vyšší než u alkoholu, protože „nevypočítatelný feťák“ je v očích oběti mnohdy více „hrůzostrašný“ nežli „agresivní ožrala“. Násilné trestné činnosti subjektů pod vlivem alkoholu také pravděpodobně jde ve více případech předejít („opilého“ nejspíše poznáte už z dálky, zatímco uživatel drog potřebující peníze si bude počínat cílevědoměji a opatrněji). Z vlastního pozorování také mohu konstatovat, že mnoho násilné trestné činnosti „opilých“ probíhá formou konfrontace mladých mužů na různých „párty“. Z tohoto vyvozují, že střízlivý opatrný člověk bude mít spíše strach z „feťáků“ a tím pádem v těchto těžko vyčíslitelných faktorech možná problémoví uživatelé drog snižují společenský užitek více, nežli agresivní uživatelé alkoholu.

⁹⁵ Sama studie pasivní kouření nezapočítávala. V jiném textu od Adiktologie (Vavrinčíková, 2012) se udává, že ze 730 000 úmrtí ročně v EU náležejících kouření tabáku pochází 80 000 z pasivního kouření.

tabáku škodí velmi vysokou mírou také jednáním osob pod vlivem – jejich agresivitou, ztrátou zábran a neodhadnutím vlastních schopností, čímž škodí sami sobě i ostatním. Náklady ilegálních drog poté pochází především ze sběru prostředků na drogu a s tím spojenými činnostmi poptávkové a represivní strany.

V roce 2007 zároveň bylo v české populaci 1,26 mil. lidí, kteří v dosavadním roce alespoň jednou užili nelegální drogu, z toho 0,54 mil. užilo jinou drogu než konopí. V dosavadním měsíci jakoukoli nelegální drogu minimálně jednou užilo 0,69 mil. lidí. A z toho 0,21 mil. nekonopnou drogu. V roce 2007 bylo celkem 30 900 problémových uživatelů.^{96,97} Pravidelných kuřáků byly necelé 2 mil., rizikových uživatelů alkoholu 1,3 mil. a problémových uživatelů alkoholu 148 tisíc.^{98,99}

Z těchto dat vyplývá, že tyto skupiny jsou početně velmi odlišné a případné srovnání jednotlivců pouze z hlediska celkových společenských nákladů tedy může být velmi zavádějící. Převodl jsem tedy čísla na jednoho uživatele. Také to není úplně objektivní, protože každá podskupina uživatelů alkoholu i nelegálních drog přenáší na společnost jiné typy nákladů. U uživatelů nelegálních drog je v podstatě jediná skupina působící sama o sobě nějaké významnější škody a to skupina problémových uživatelů. Zatímco u alkoholu přinášejí náklady kriminality a vlastních úrazů často i rekreační uživatelé (kteří však alkohol užívají rizikovým způsobem), a náklady léčení a úmrtnosti pak především ti problémoví. Náklady vzniklé bojem proti drogám a prevencí zase na společnost přenáší všichni uživatelé drog. Jedině kuřáci tabáku tvoří v podstatě homogenní skupinu. Rozdíl je pouze v tom, že někdo kouří více a někdo méně, ale charakter škod je stejný.

Jestliže výše uvedené náklady přepočtu na jednoho kuřáka, vyjde roční částka 16 550 Kč/uživatel. Pokud na jednoho rizikového uživatele alkoholu, vyjde 12 615 Kč/uživatel (avšak více než polovinu nákladů vytváří uživatelé problémoví, částka se tedy bude pohybovat někde pod hodnotou 6 000 Kč). V případě že však všechny náklady přepočtu na uživatele problémového, bude to 110 810 Kč/uživatel (reálná částka se tedy bude pohybovat cca od 60 000 Kč výše).

Pokud celkové náklady na drogy přiřknu všem, kteří někdy v uplynulém roce užili drogu, bude částka činit 5 317 Kč/uživatel (více než 60 % nákladů opět tvoří problémoví uživatelé,

⁹⁶ Emcdda, national report 2008.

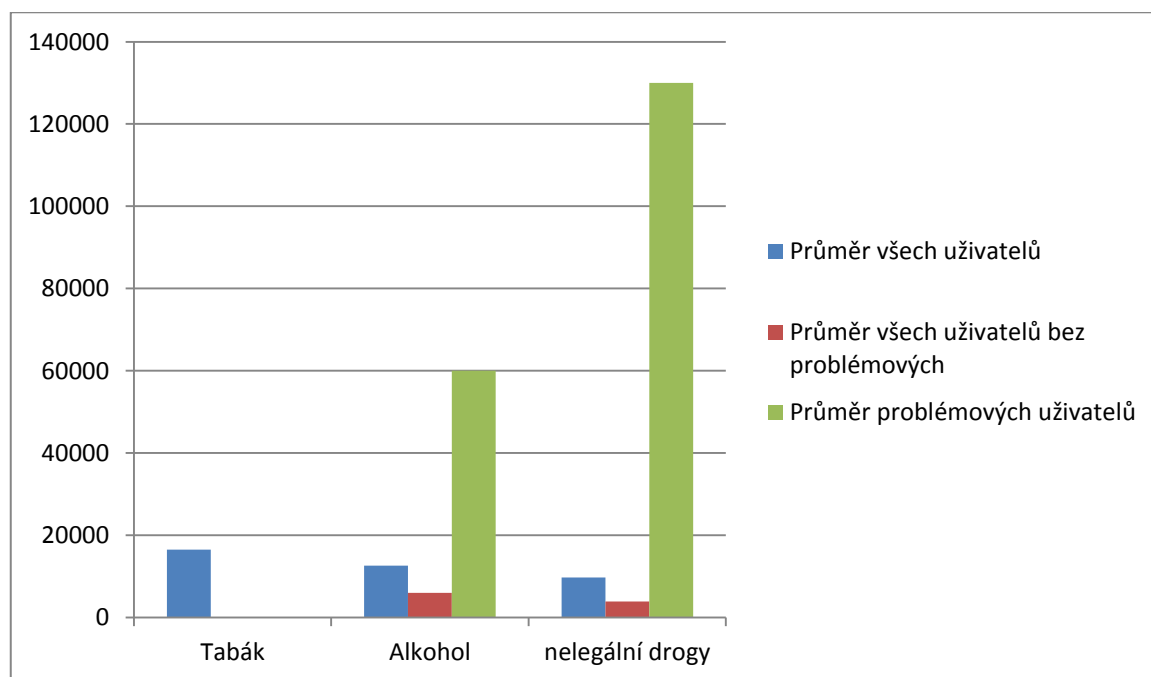
⁹⁷ Problémové užívání drog je definováno jako „Injekční a/nebo dlouhodobé a pravidelné užívání opiátových a/nebo kokainových a/nebo amfetaminových drog. Užívání konopných drog a extáze je z definice problémového užívání explicitně vyloučeno.“ (Zábranský, 2012 str. 8)

⁹⁸ Vondráčková a Šťastná, 2012.

⁹⁹ Rizikové užívání alkoholu je definováno jako užívání, které zvyšuje riziko vzniku závažných problémů. Škodlivé/problémové užívání je definováno jako užívání, které již reálně působí závažné problémy. (Vondráčková a Šťastná, 2012)

takže částka připadající takto rekreačnímu uživateli bude maximálně 2 500 Kč). Pokud všem, kteří drogu užili v uplynulém měsíci, číslo se změní na 9 710 Kč/uživatel (tedy maximálně 3900). Pokud komukoli, kdo v uplynulém měsíci užil jinou drogu než marihuanu, vyjde 31 900 Kč/uživatel a pokud přiřknu celkové náklady skupině problémových uživatelů, bude částka činit 216 828 Kč/uživatel ročně (reálná částka tedy bude začínat na hodnotě cca 130 000 Kč). Tato čísla jsou pouze přibližná, ale cílem není přesné vyčíslení problému, nýbrž podání informací ze kterých si čtenář může vytvořit přibližný obrázek o nákladnosti na jednoho uživatele podle jeho způsobu konzumace. Pro názornější představu uvádím nejvýznamnější data v grafické podobě. Z té je především velmi dobře vidět, jak velký rozdíl je mezi uživatelem „bezproblémovým“ a uživatelem problémovým. Pro kategorii nelegálních drog jsem zvolil uživatele s prevalencí měsíc pro lepší porovnatelnost s rekreačními uživateli alkoholu.

Graf 5: porovnání společenských nákladů tabáku, alkoholu a nelegálních drog a porovnání problémových a ostatních uživatelů

Zdroj: Vlastní tvorba, výše uvedená data přepočítaná ze studie Zábranský, 2012

Tabulka č. 4 zachycuje celkový počet injekčních uživatelů (kteří nemusí vždy být problémovými, avšak jsou nejbližší kategorií) ve světě. Je vidět velmi vysoká prevalence především ve východní Evropě a ruské části Asie.

Tabulka 4: Odhadovaný počet a prevalence injekčních uživatelů drog (15 – 64 let) ve světě

Region	Subregion	Injecting drug users					
		Estimated number			Prevalence (%)		
		Low	Best	High	Low	Best	High
AFRICA		304,925	997,574	6,608,038	0.05	0.17	1.12
AMERICA		2,908,787	3,427,561	4,019,041	0.47	0.55	0.64
	North America	1,935,144	2,006,470	2,101,572	0.63	0.65	0.68
	Latin America and the Caribbean	973,643	1,421,091	1,917,468	0.31	0.45	0.61
ASIA		4,328,212	5,692,005	7,031,647	0.16	0.20	0.25
	Central Asia and Transcaucasia	659,582	699,191	758,421	1.25	1.33	1.44
	East and South-East Asia	2,959,863	3,786,472	4,677,484	0.19	0.25	0.30
	Near and Middle East/ South-West Asia	462,269	952,948	1,334,013	0.17	0.36	0.50
	South Asia	246,498	253,394	261,729	0.03	0.03	0.03
EUROPE		3,553,859	3,777,948	4,156,492	0.64	0.68	0.75
	Eastern/South-Eastern Europe	2,821,599	2,907,484	2,987,155	1.23	1.26	1.30
	Western/Central Europe	732,260	870,464	1,169,337	0.23	0.27	0.36
OCEANIA		118,628	128,005	158,919	0.49	0.53	0.66
GLOBAL		11,214,411	14,023,092	21,974,136	0.24	0.31	0.48

Zdroj: United Nations Office on Drugs and Crime, 2013

2. Pozitiva a negativa současné prohibice a legalizace

V této části práce vysvětlím nejpodstatnější a také veřejné mínění nejvíce ovlivňující argumenty obou stran barikády a posoudím jejich relevantnost s použitím výše zmíněných a dalších poznatků o drogách a jejich aktuálních dopadech na společnost. Zde popsané argumenty a data poté budou použity v další části práce k vyhodnocení efektivity jednotlivých politik.

Jedním z nejzásadnějších problémů debaty kriminalizace versus legalizace je nedostatek empirických dat o dopadech legalizace. Praktické zkušenosti jsou pouze s různě silnými formami dekriminalizace užívání, jež se však ze své podstaty od legalizace velmi liší. Obě strany tak mají poměrně velkou volnost ve spekulacích o rozsahu jejích dopadů. Určitým problémem je také definice samotné legalizace. Mnozí autoři mluví o legalizaci, přičemž každý myslí něco jiného. Většinou je však za legalizaci považován stav nacházející se kdesi na škále počínající velmi přísně regulovaným, často státem řízeným a množstevně omezeným obchodem, kde všichni uživatelé musí být zaregistrováni v příslušné databázi¹⁰⁰ a končící laissez faire přístupem. Pakliže nepůjde o citaci, budu v argumentech přistupovat k legalizaci jako ke stavu vyznačujícímu se dvěma základními atributy: 1) Účastníci trhu mají možnost vymáhat svá vlastnická práva standardní cestou. 2) Drogu si může bez postihu koupit kdokoli, kromě nedospělých. Pokud ve shrnutí dospěji k závěru, že legalizace je vhodnou volbou politiky, pokusím se po zvážení předchozích argumentů její atributy upřesnit a umístit se tak na škále uvolněnosti legalizace na konkrétní místo.

2.1. Obhajoba prohibice a kritika legalizace

„Drugs are illegal, because they are dangerous, not dangerous because they are illegal.“

Antonio Maria Costa, bývalý ředitel UNODC

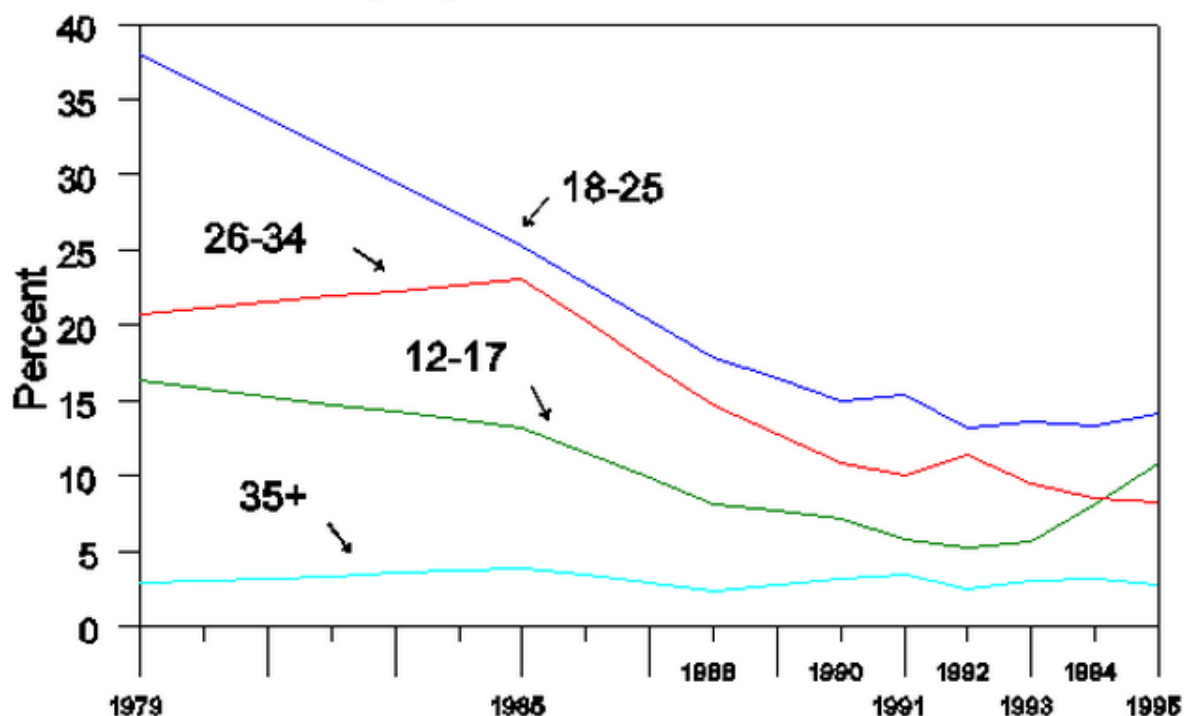
2.1.1. Pokles a stagnace počtu uživatelů od roku 1979

Velmi častým argumentem zastánců legalizace je fakt, že válka proti drogám užívání drog a s ním přímo spojené problémy nevymýtila. To je však velmi zjednodušující argument, protože úspěchem může být i nárůst, stagnace či snížení počtu uživatelů. Úspěch či neúspěch na tomto poli není možné přesně zhodnotit, protože nikde na světě ve stejnou dobu neprobíhal alternativní experiment „jak by se situace vyvíjela nebýt války proti

¹⁰⁰ V Uruguayi, kde brzy vejde v platnost zákon, o němž se mluví jako o legalizaci marihuany, bude moci uživatel vypěstovat 6 rostlin ročně, či marihuanu po registraci kupovat ve speciálních, licencovaných lékárnách. Mj. budou moci pěstovat vybrané firmy a cena bude určena státem – podle prozatímních dohodů se bude pohybovat okolo 1 USD, bude tedy cca 10x levnější než v ČR. (zpravy.e15.cz, 2013)

drogám.“ Teoreticky je tedy možné, že kdyby válka proti drogám nenastala, byl by v současnosti počet uživatelů mnohem vyšší. Tomu nasvědčuje i graf 6.¹⁰¹

Graf 6: Počet obyvatel, kteří užíli drogu během posledního měsíce, USA.

Zdroj: Office of Applied Studies, National Household Survey on Drug Abuse: Advance Report # 18.

Je zde vidět velmi výrazný pokles uživatelů¹⁰² až do začátku 90. let kdy se trend obrací. To koreluje s nástupem prezidenta Clintona, který válce proti drogám nebyl natolik otevřen jako předchozí republikáni.

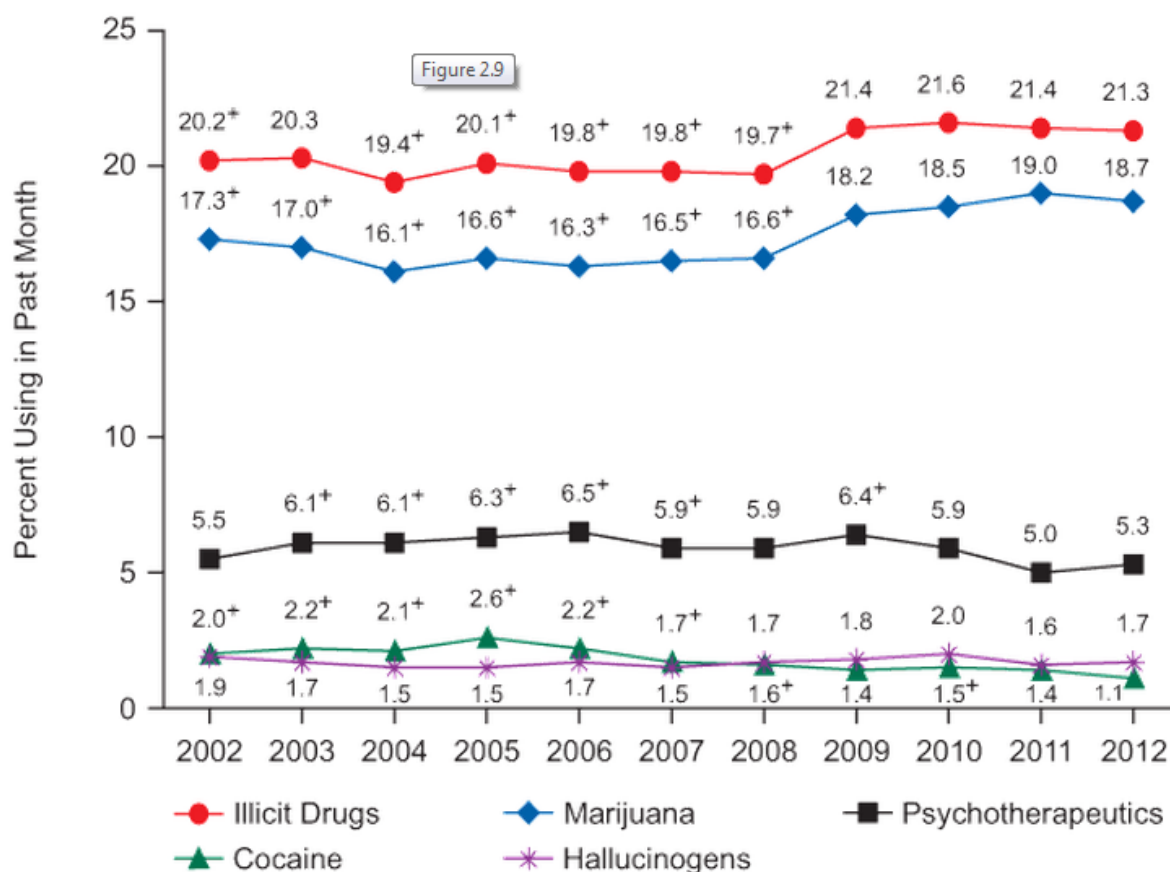
Jak ukazuje graf 7, v současné době se celkový počet uživatelů drog mezi mladými dospělými po nárůstu v 90. letech nijak výrazněji nemění. Je zde patrný pouze mírný nárůst uživatelů marihuany a větší pokles uživatelů kokainu.¹⁰³

¹⁰¹ K poklesu však docházelo již před rokem 1984, tedy před znovuoobnovením války prezidentem Reaganem. Naskytá se tedy možnost, že pro generaci přicházející po baby boomers (čili generaci doby hippies - konec 60. a první polovina 70. let) už drogy neměly tak zásadní symbolický význam. Také je možné, že díky boomu drog v generaci předchozí, měli mladí často na očích, jak se užívání drog může na člověku projevit a to je odradilo.

¹⁰² Mezi žáky (12. třída) v té době poklesl i počet uživatelů alkoholu a tabáku. Zdroj: Donohue III, 2011.

¹⁰³ Zajímavostí je zvýšená prevalence mezi 50 a 60letými v posledních letech. Statistiku totiž ovlivňuje již zmíněná Hippie generace, která doposud takto ovlivňovala všechny věkové skupiny, jimiž „prošla“.

Graf 7: Procento mladých dospělých (18 – 25), kteří užili drogu v uplynulém měsíci, USA.

Zdroj: Office of Applied Studies, National Household Survey on Drug Abuse: Summary of National Findings and Detailed Tables.

Uplynulá drogová politika se tedy z pohledu počtu uživatelů drog nedá považovat za neúspěšnou, spíše naopak, i když v poklesu prevalence hrály roli možná i jiné faktory.

2.1.2. Nárůst počtu uživatelů po legalizaci

Tento argument, navazující na předchozí, je jedním ze zásadních argumentů zastánců současné politiky. Jejich teze je taková, že po legalizaci drog by cena poklesla a drogy by byly jednoduše dostupné každému, což by vedlo k boomu užívání se všemi s tím spojenými negativními dopady. Proti těmto dopadům existuje poměrně mnoho argumentů, jež budou rozebrány v další části. Nárůstu se však příliš přesvědčivě oponovat nedá. Nedá se ale ani přesvědčivě potvrdit. Zavádějící, v kontextu počtu uživatelů, může také být srovnávání s alkoholovou prohibicí v USA, protože alkohol byl na rozdíl od ostatních dnešních drog látkou, která měla v populaci velkou tradici, a nedoprovázelo ji vysoké společenské stigma.

Dá se tedy říci, že po opětovné legalizaci se uživatelé alkoholu pouze mohli „navrátit“ ke svému zvyku.¹⁰⁴

Jako určité vodítko by zde mohlo působit Nizozemsko, které v roce 1976 dekriminizovalo držení či prodávání až 30 gramů marihuany a kde se v polovině 80. let začaly objevovat tzv. coffee shopy. Studie George Yacoubiana¹⁰⁵ porovnávala vývoj užívání v Nizozemsku a v USA, kde v té době panovala jiná politika, a dospěla k jednoznačným závěrům. Po změně v roce 1976 zůstávala míra užívání marihuany v Nizozemí stejná, zatímco po zavedení coffee shopů se razantně zvýšila. Od roku 1984 do roku 1996 se měsíční prevalence mezi 18 – 20 letými studenty zvýšila z 8,5 % na 18,5 %, zatímco v USA došlo v té době k mírnému poklesu. Za příčinu Yacoubian považuje právě zahájení prodeje marihuany v coffee shopech.

Na druhou stranu, 18,5 % je stejné množství uživatelů jako v USA v posledních letech (dle grafu č. 7 z předchozí kapitoly) a v Nizozemsku je nyní prevalence opět na úrovni pod 9 %.¹⁰⁶ Nizozemí je zároveň lehce nad průměrem EU ve všech věkových kategoriích.¹⁰⁷

Z těchto dat o marihuaně je možné spekulovat, že po legalizaci drog by se krátkodobě nárázově zvýšil počet užívajících, ale časem by se opět vrátil na svou původní úroveň. Nicméně je to velmi hypotetická situace, protože Nizozemí nesplňuje jeden ze základních atributů, který se od legalizace očekává, kterým je nižší cena drogy. Marihuana stojí v Nizozemí zhruba stejně jako v USA (nominálně).¹⁰⁸ Zároveň díky relativní nenávykovosti marihuany není natolik těžké její užívání opustit. U návykovějších drog by následný pokles nemusel být tak vysoký a tak by zvýšená prevalence po legalizaci pravděpodobně přetrvávala déle. Dalším výrazným faktorem je společenské stigma a názor na drogy. Zatímco v Americe na konci 80. let užívání marihuany odsuzovali i studenti, v Nizozemí tomu tak nemuselo být. Mnoho nelegálních drog by si však na rozdíl od relativně málo škodlivé

¹⁰⁴ Nicméně tomu tak neučinili, spotřeba alkoholu se i po konci prohibice několik let držela na úrovni před skončením. Na úroveň před prohibicí se vrátila až ve 40. letech. Pokud by tedy ke srovnání bylo přikročeno, dá se očekávat, že ihned po legalizaci by počet uživatelů nijak nevzrostl a na svou „přirozenou úroveň“ by se dostal až během delšího časového úseku. (Po zavedení prohibice klesla spotřeba alkoholu během krátké doby na 20 – 40 % původní spotřeby a poté do skončení prohibice postupně narůstala až na 70 % původní spotřeby.) (Miron, 1991)

¹⁰⁵ Yacoubian, 2007.

¹⁰⁶ EMCDDA, 2012. Problémem tohoto srovnání však může být rozdílnost metodiky sběru amerických a evropských dat.

¹⁰⁷ Další možností, proč v Nizozemí narostl počet uživatelů, mohl být takzvaný Lasvegaský efekt, tedy drogová turistika.

¹⁰⁸ Reálná cena je v USA vyšší, protože zahrnuje rizika kontaktu s drogovým trhem, riziko držení, náklady na vyhledání dealera apod.

marihuany svou pověst zachovalo a nárůst užívání by tedy pravděpodobně nebyl tak silný.¹⁰⁹

Nedostatkem tohoto argumentu tedy je, že se nedá přímo empiricky vyvrátit či potvrdit. Zdá se však pravděpodobné, že s nárůstem dostupnosti dojde u nenávykových drog ke krátkodobému zvětšení uživatelské základny a u návykových k menšímu, avšak dlouhodobějšímu.¹¹⁰ Se snížením ceny pravděpodobně také dojde ke zvýšení, a to užívaného množství i počtu uživatelů.

2.1.3. Nárůst kriminality s počtem uživatelů

DEA (Drug Enforcement Administration) ve článku *Speaking out Against Drug Legalization*,¹¹¹ reagujícím na přibývající kritiku protidrogové politiky a podporu legalizace mimo jiné argumentuje, že s nárůstem počtu uživatelů by logicky narostla i kriminalita, která drogové prostředí vždy v hojné míře doprovázela.

Jedním z důvodů by byl přetrvávající zákaz prodeje mladým (na kterém se naprostá většina legalizací podporujících shodne). Mladí do 21 let tvoří většinu uživatelů drog, a proto i kdyby černý trh neobstál v konkurenci s legálním, v této věkové kategorii by zůstal a napáchal ještě více škod.¹¹²

Dalším, velmi podstatným tvrzením je podle DEA propojenost kriminality se samotným užíváním, nikoli pouze se sběrem prostředků na drogy. 6x více vražd nežli kvůli sběru prostředků na drogu je spácháno pod vlivem drog. Dalším velmi významným uváděným tvrzením je, že celé polovině odsouzených k trestu odnětí svobody za násilné trestné činy, byla při nástupu trestu rozbořem moči prokázána přítomnost drogy. Jednalo se tím pádem

¹⁰⁹ Cenová elasticita marihuany dle různých studií nabývá hodnot -0,3; -0,7 a -1,1 (SIE375 Drogy v ekonomii, prezentace SIE375_Class_IV._Demand_for_Drugs.). Jsem však přesvědčen, že legalizace je příliš velkou změnou politiky nato, aby se s pomocí elasticity platící za tohoto stavu dal relevantně odhadovat případný počet uživatelů a nakupovaného množství po její aplikaci.

¹¹⁰ Zde připomínám vojáky ve Vietnamu a Beckerovu teorii. U mnoha lidí, kteří nemají vysoký adiktivní kapitál nemusí dojít k závislosti ani u nejnávykovějších drog.

¹¹¹ DEA, 2003.

¹¹² Toto se mi zdá být velmi silné tvrzení. Z vlastních zkušeností vím, že k obstarání alkoholu má generace před 18 rokem využívala legálních zdrojů skrze prostředníka dostatečného věku (to je v podstatě také černý trh, avšak podstatně jiná forma než současná podoba černého trhu). Navíc současná čistota a kvalita drog (tedy také nebezpečnost) na nelegálním trhu je mnohem nižší, než by pravděpodobně byla na trhu legálním. Je tedy těžko představitelné, že by mladí, pokud by chtěli užít drogu, nadále využívali služeb současných drogových dealerů.

o uživatele drog. Pokud by tedy došlo k nárůstu počtu uživatelů, dá se podle DEA očekávat i odpovídající nárůst počtu vražd a násilných trestných činů.¹¹³

Studie zabývající se drogou, která v ČR působí nejvíce problémů, pervitinem, nachází velmi silný vztah mezi užíváním pervitinu a násilným chováním.¹¹⁴ Z 350 dotázaných subjektů 56 % odpovědělo, že užívání metamfetaminu vedlo k násilným trestným činům (polovina z nich vypověděla, že násilné chování se u nich projevovalo i před užíváním). Nejvíce zřetelný vztah mezi násilnými trestnými činy a užíváním byl u silných uživatelů trpících paranoiou. Jiná studie¹¹⁵ mezi užíváním pervitinu a násilným chováním nachází velmi silnou korelaci, avšak po odfiltrování některých faktorů – sociodemografické vlivy, užívání jiných substancí¹¹⁶ – korelace pozbyla na statistické významnosti.

Je tedy zřejmým faktem, že užívání drog je velmi silně propojeno s kriminalitou. Avšak většina argumentů, spojujících kriminální jednání se samotným užíváním drog, trpí výrazným nedostatkem. V současné situaci totiž není možné s jistotou určit, zda je kriminální jednání způsobené působením jednotlivých drog či jinými vlivy (nepočítám zde s ekonomicky motivovanou kriminalitou, ta bude rozvedena dále). Většinou jde pouze o korelaci. Z přečtených materiálů a osobně sbíraných informací jsem přesvědčen, že většina způsobené kriminality nemůže být přiřčena na vrub samotnému chemickému působení jednotlivých drog (je však zásadní rozlišovat typy drog). Velkou roli zde jistě hraje vyšší přítomnost drog v kriminálně orientovaných komunitách, vyšší prevalence užívání mezi lidmi s osobními problémy a také možnost, že pro uživatele, kteří často páchají ekonomicky motivované trestné činy, je jednodušší spáchat i další trestné činy.

Leč samotné chemické působení některých drog ke kriminálnímu chování pravděpodobně vede. Půjde zde především o stimulanty, jež u těžkých uživatelů mohou vést k psychóze a paranoie, která poté může vést k agresivnímu jednání, či mohou skrze zvýšení sebevědomí u uživatele některé agresivní sklony podpořit. A u velmi návykových drog (crack kokain, kokain, pervitin, heroin) může dojít k agresivitě při abstinenci.

¹¹³ To je však velmi zjednodušené, mnoho násilných trestných činů se odehrává mezi dealery, kde je zároveň prevalence užívání vyšší než v běžné populaci, tudíž to může zkreslovat statistiku. Také je možné, že mezi jedinci nerespektujícími právo je více uživatelů drog, nežli v běžné populaci, či že se subjekt ocitl ve složité životní situaci, která zvýšila jeho míru užívání drog i agresivitu zároveň, avšak bez vzájemné kauzality. Je tedy silně zavádějící z takovéto statistiky vyvozovat, že jde právě o užívání drog, které je příčinou kriminality a které by tou příčinou bylo i za legálního stavu.

¹¹⁴ Brecht, 2013.

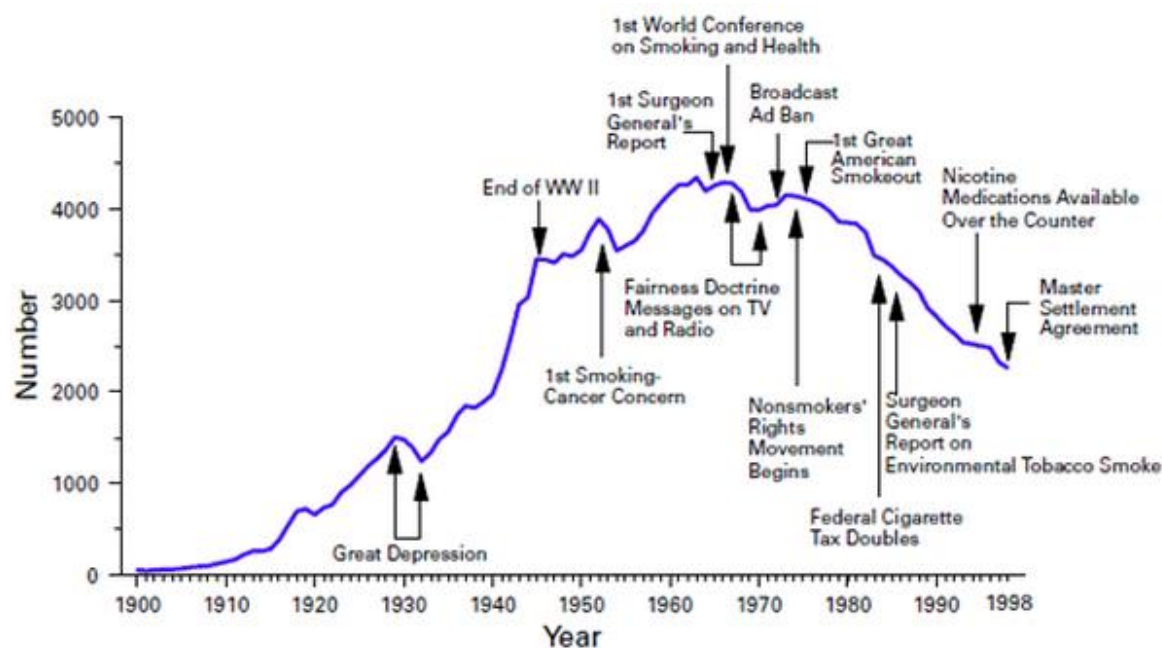
¹¹⁵ Iritani, 2007.

¹¹⁶ Dle mého názoru však musela být po odfiltrování těchto vlivů výsledná skupina velmi málo početná. Především kvůli odfiltrování těch, kteří užívají i jiné látky. Dle zkušeností mých známých v minulosti či současnosti užívajících pervitin je samotné užívání pervitinu velmi ojedinělým jevem. Například marihuana je velmi silným komplementem pervitinu pro její „dojezd“ zmírňující účinky.

2.1.4. Vliv marketingu

Velmi podstatnou otázkou, která vyvstává při úvahách o naprosté legalizaci je schopnost marketingu ovlivnit poptávku po drogách. Jako možné vodítko případného dopadu marketingových kampaní je možné použít historický příklad kouření tabáku, kdy se množství spotřebovaného tabáku mnohonásobně zvýšilo od počátku 20. století do 60. let. Tento nárůst je možné vidět na grafu č. 8.¹¹⁷

Graf 8: Roční spotřeba cigaret na jednoho obyvatele a významné události ovlivňující spotřebu, USA

Zdroj: Centers for disease control and prevention, 1999

Obrovský nárůst kouření cigaret v 1. polovině 20. století v USA je přičítán právě jejich propagaci (usuzuje se, že by jejich spotřeba a prevalence rostla i bez marketingu, avšak podstatně pomaleji¹¹⁸).¹¹⁹ Význam patrně také měly spekulace o zdravotní prospěšnosti kouření. Od počátku 70. let, kdy je již zveřejněno velké množství studií o škodlivosti kouření a začíná být omezována reklama, užívání klesá.

Pokles však neznamená neúčinnost reklamy. Dle závěrů řady studií má reklama velký význam i od 70. let – ve zpomalení poklesu. Nejvyšší vliv má na dospívající, přičemž právě

¹¹⁷ Graf však nejspíše podhodnocuje spotřebu tabáku na začátku 20. století, protože bere v úvahu pouze cigarety, které v té době ještě nebyly natolik rozšířeny vůči ostatním způsobům kouření.

¹¹⁸ Dalšími příčinami je pravděpodobně rozšíření sirek, podstatné zefektivnění výroby a zefektivnění masové transportace které vedly k poklesu ceny a zvýšení dostupnosti. (Centers for Disease Control and Prevention, 1999)

¹¹⁹ Tye, 1987.

oni jsou budoucími závislími na celý život.¹²⁰ Zákaz propagace¹²¹ ze strany státních institucí je tedy s nejvyšší pravděpodobností velmi efektivním krokem ke snižování míry kouření.

Tento příklad se od potencionální naprosté legalizace drog liší především tím, že v populaci jsou již poměrně rozšířené znalosti o „škodlivé“ povaze užívání drog, zatímco u kouření tomu tak nebylo. Prudký nárůst jako u kouření se tudíž nejspíše očekávat nedá. Nicméně především u mladých by se marketingu pravděpodobně dařilo působit stejně jako u cigaret a nárůst užívání by byl signifikantní.

2.1.5. Nezletilí

Jedním z nejdiskutovanějších témat v drogové problematice je užívání drog mezi nedospělými lidmi. Tato kategorie je výrazná především proto, že takto mladí lidé, často procházející nějakým obdobím puberty, jsou pravděpodobně vůbec nejzranitelnější skupinou v populaci. Nejsou natolik jako dospělí schopni odhadnout potencionální důsledky užívání, jednají impulzivněji a drogy také mohou působit více negativně na mozek ve vývoji (například marihuana působí v dospělosti vratná zhoršení některých mozkových funkcí, avšak při užívání před 18. rokem zůstávají poškození dlouhodobá).¹²² Zároveň je velmi těžké odhadnout budoucí vývoj užívání, protože v této kategorii velmi záleží na módních trendech.

Z výzkumu proběhnuvšího na amerických High schools vyplývá, že pro studenty 12 - 18 let je nejjednodušší získat cigarety (pro 27 %), poté pivo, dále marihuanu (19 %) a pro 13 % je nejsnazší získat léky na předpis. 44 % z nich zároveň zná dealera přímo z řad studentů působícího ve škole (91 % z nich prodává marihuanu, 24 % léky na předpis, 9 % kokain, 7 % extázi). Dále je 50 % studentů schopno během jednoho dne obstarat alkohol a 31 % marihuanu.¹²³ Jiný výzkum udává, že pro 83 % - 90 % amerických studentů 12. ročníku je možné, či jednoduché si marihuanu obstarat.^{124,125}(pozn. pod čarou na další straně)

¹²⁰ 73 % z kouřících středoškoláků v Americe kouřilo i 8 let po ukončení školy, 90 % všech kuřáků začalo kouřit před 20. rokem (Tye, 1987). Podobně tomu je i v ČR (viz kapitola 1.3.6 – „Tabák“)

¹²¹ V ČR je téměř jakákoli propagace kouření tabáku zakázána od roku 2004.

¹²² Blakemore, 2013.

¹²³ Casa Columbia, 2012.

¹²⁴ MCEL RATH, 2008.

Z těchto dat vyplývá, že marihuana je v současné době pro studenty velmi jednoduše dostupná, avšak patrně ne tolik jako drogy z legálního trhu. Ostatní nelegální drogy budou pravděpodobně dostupné podstatně méně. Nepodařilo se mi však nalézt věrohodná data a z nich určit zda je to kvůli nízké poptávce mezi studenty, či zda je příčinou efektivní program snižování nabídky.¹²⁶

Měsíční prevalence užívání mezi 16 – 17. letými je u alkoholu 26,3 % (17 % hlásí konzumaci pěti a více nápojů najednou), u cigaret 16,9 %, u marihuany 14 %, a u nelegálních drog jiných než marihuana mírně nad 2 %.¹²⁷ Za předpokladu, že užívání drog se u mladých odvíjí od dostupnosti a ceny¹²⁸ je zde velká rezerva pro nárůst užívání drog (jiných než marihuana) při legalizaci. Nejspíše na úroveň alkoholu či cigaret.

Dá se však očekávat, že užívání drog mezi mladými determinuje více faktorů. Z následujícího grafu vyplývá, že vyšší dostupnost a nižší cena cigaret oproti marihuaně v současnosti nezpůsobuje jejich vyšší užívání. Příčinou by mohl být prostý fakt, že mladí přestávají marihuanu vnímat jako nebezpečnou, zatímco cigarety nejspíše stále více jako nebezpečné vnímají. Dle výzkumu Casa Columbia¹²⁹ jsou hlavními důvody proč studenti High schools užívají drogy (i legální) stres ze školy, snaha o uznání ostatních, zvýšení sebevědomí, zvědavost a nuda. Mezi další souvislosti patří častý pobyt rodičů mimo

¹²⁵ Jsem přesvědčen, že čísla ohledně dostupnosti marihuany a možná i ostatních nelegálních drog jsou mírně nadhodnocena. A to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je obecně vysoká popularita marihuany (a možná ostatních drog) mezi mladými. Tudiž mladí ve svých historkách rádi mluví o svých zkušenostech s drogami a o tom, že by byli schopni je sehnat, přičemž obojí nejspíše ve svém vyprávění trochu přikreslí tak, aby vypadali v očích přátel lépe. To v důsledku zvýší pocit dostupnosti marihuany či ostatních drog v celé populaci a projeví se tak v dotazníku. Druhým důvodem je, že mnoho velkých měst (alespoň Praha v ČR) má svá místa, o kterých se traduje, že tam jdou sehnat drogy. A tak respondent může odpovědět, že by si drogu dokázal obstarat, i když by toto místo pravděpodobně nepoužil, či by tam drogu ve skutečnosti nesehnal. (v Praze jde např. o Václavské náměstí a příslušníky černé, či jiné pleti. Důvodem, proč náměstí není pro běžného člověka příliš použitelné, je samotná povaha trhu. Na drogových trzích obecně nemá uživatel příliš velkou šanci ověřit nakolik je kupovaný produkt kvalitní, avšak nějakou záruku mu dává častá osobní znalost dealera případně opakovanost transakce, které prodávajícího nutí udržovat určitou kvalitu. Nicméně na Václavském náměstí tvoří velkou část poptávky turisté, kteří si při první transakci informační asymetrii nemusí vždy uvědomit. Turisté zároveň z povahy délky svého pobytu nebudou dělat příliš opakovaných transakcí (a kdyby ano, dealer nemá jistotu, že znovu narazí zrovna na něho) a tak prodávající na Václavském náměstí nemají v podstatě žádnou motivaci udržovat kvalitu. Tento mechanismus vede k výsledku, že na Václavském náměstí se prodávají velmi často úplně jiné a absolutně neúčinné či dokonce k užití nevhodné látky. Příklad by byl v povaze informační asymetrie velmi podobný Market for lemons, avšak zde poptávající neupravují svá očekávání, protože stále přijíždí noví a noví. O Market for lemons by mohlo jít ve velmi dlouhém období, kdy by se informace o nejisté kvalitě mezi turisty rozšířily a oni by tak svá očekávání upravili a nebyli by ochotni platit současné ceny)

¹²⁶ Dle mého názoru zde působí oba tyto faktory. Represivní orgány se proti jiným drogám zaměřují více než proti marihuaně, pravděpodobně díky tomu více snižují dostupnost a také oproti marihuaně zvyšují cenu, na kterou jsou mladí citlivější nežli dospělí. Zároveň většina mladých vnímá ostatní drogy jako poměrně rizikové oproti marihuaně, poptávají je tudíž méně.

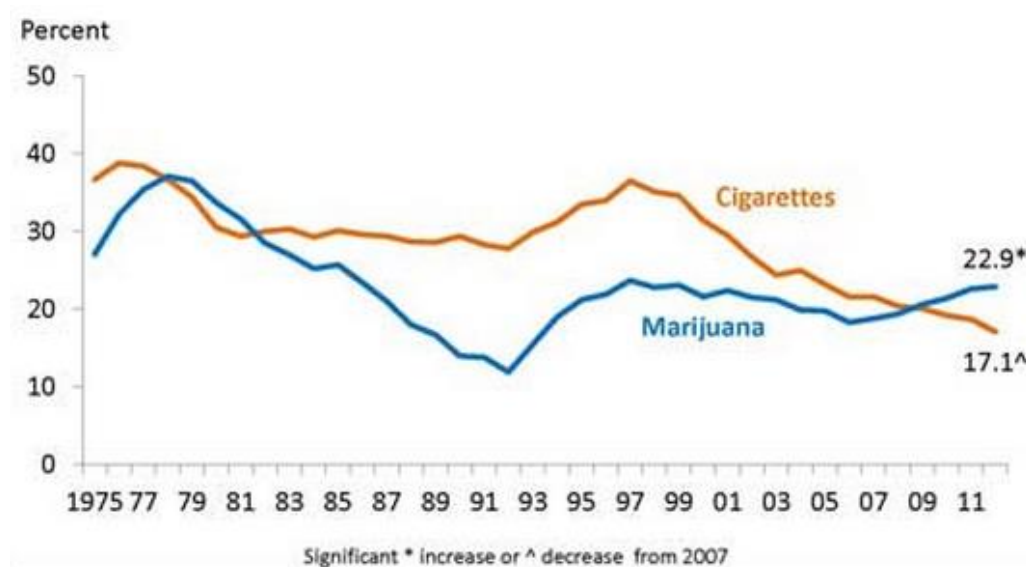
¹²⁷ Table of Contents. Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2009.

¹²⁸ Cenová elasticita u cigaret se pohybuje okolo -1,3, předpokládá se, že u drog bude obdobná. (Resnik, 1990)

¹²⁹ Casa Columbia, 2012.

domov, míra protidrogového postoje jejich rodičů a míra užívání drog mezi přáteli.¹³⁰ Je tedy možné, že na vzestupu marihuany se kromě vnímané nebezpečnosti podílí i zvyšování tolerance marihuany u rodičů,¹³¹ či zvýšení její „coolovosti“ oproti cigaretám (a tak zvýšení mezního užitku jednoho jointu z uznání ostatních).

Graf 9: Měsíční prevalence mezi žáky 12. tříd (17 – 18 let), USA

Zdroj: DrugFacts: High School and Youth Trends, 2012

Graf č. 10 naznačuje, že velmi významným faktorem hrajícím v užívání roli je míra vnímaného nebezpečí. Křivka vnímaného nebezpečí téměř přesně zrcadlí křivku roční prevalence.¹³² Pokud by došlo k legalizaci, dá se očekávat, že pro mnoho potencionálních uživatelů by to byla zpráva o nízké rizikovosti drog (je nutné pamatovat, že všeobecně deklarovaným důvodem pro drogovou represi je jejich vysoká rizikovost) a tak by počet uživatelů velmi narostl. Pokud by se však podařilo udržet míru vnímání rizika na stejné úrovni, nemuselo by dojít k nárůstu žádnému.

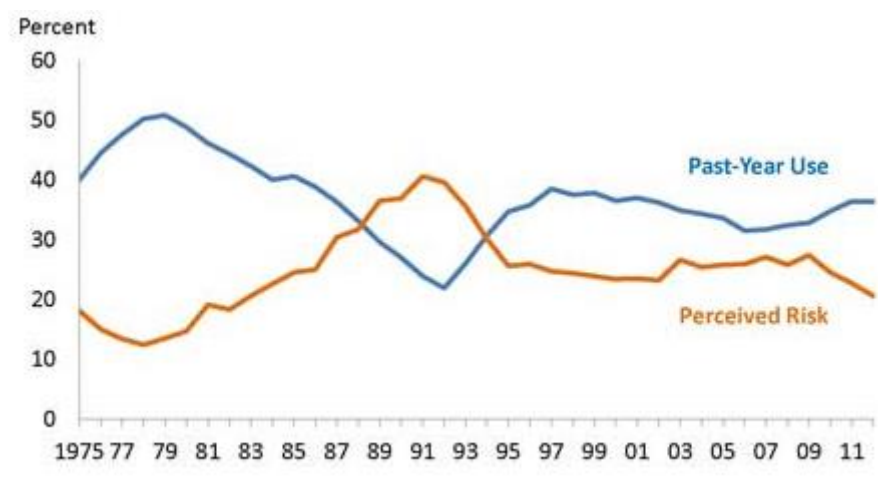
¹³⁰ Všechny tyto důvody a souvislosti shodně popisuje Christiane F. ve své autobiografické knize *My děti ze stanice ZOO*, jejíž je hlavní hrdinkou. Otec byl agresivní alkoholik, ona se v novém bydlení v Berlíně nudila, školu neměla ráda a snažila se o uznání ostatních. (tuto knihu mimochodem doporučuji, proslavila se právem)

¹³¹ Stále více voličů je pro legalizaci marihuany.

¹³² Tento graf také naznačuje, proč se v posledních 20 letech ustupuje od represe a vynakládá se stále více peněz na prevenci.

Díky efektu znázorněnému ve grafu mohou Harm Reduction politiky paradoxně zvyšovat počet uživatelů, protože díky těmto programům se výrazně snižuje nebezpečnost užívání některých drog (například programy testování extáze, kde mohou uživatelé extáze nechat pilulku otestovat, zda obsahuje požadovanou látku).

Graf 10: Roční prevalence a vnímané riziko marihuany mezi žáky 12. tříd, USA

Zdroj: DrugFacts: High School and Youth Trends, 2012

Z důvodů snížení ceny a zvýšení dostupnosti by legalizace velmi pravděpodobně zapříčinila zvýšení počtu uživatelů mezi nezletilými a to teoreticky až na úroveň v současnosti užívaných legálních drog. Proti tomuto efektu by však působila míra vnímaného rizika znázorněná v grafu č. 10, která velmi zřetelně souvisí s roční prevalencí. Legalizace by však mohla být pro mnoho mladých signálem, že drogy nejsou natolik rizikové, jak se soudí a jejich míra vnímaného rizika by pravděpodobně klesla (toto by velmi ovlivnil postoj médií, který je značně nejistý). Celkovým předpokládaným efektem legalizace tedy patrně bude nárůst počtu nezletilých uživatelů drog a celkový nárůst užívaného množství, především pak u méně rizikových drog. Pokud přičtu vliv marketingu popisovaný v předchozí kapitole, mohlo by se jednat o nárůst velmi významný.

2.2. Obhajoba legalizace a kritika prohibice

„The prohibition paradigm that inspires mainstream global drug policy today is based on a false premise: that global drug markets can be seized“

Otto Pérez Molina, prezident Guatemaly

2.2.1. Otázka škodlivosti drog z důvodu jejich illegality

Častým tvrzením je, že velkou část škodlivých účinků drog působí prohibice sama. Důvodů, proč jsou drogy za prohibice pro uživatele i společnost více škodlivé, je mnoho. Drogy se vyrábí koncentrovanější (viz teoretická část), zároveň jsou ale namíchávány různými příměsemi, které kupující od drogy při nákupu neodliší. Závislí uživatelé jsou kvůli vysoké ceně nuceni drogy užívat tak, aby jejich potenciál využili co nejvíce, tedy

nitrožilně. Silné společenské stigma¹³³ je odsouvá na okraj společnosti a komplikuje jim případný návrat zpět do normálního života. Vysoká cena drogy vyžaduje velké, mnohdy pro více stran nebezpečné, úsilí k opatření finančních prostředků. Droga také vinou ceny zabírá velkou část spotřebitelova důchodu a naklání tak křivku rozpočtového omezení v neprospěch ostatních statků, což může vést ke zhoršenému zdraví.

Vysoká koncentrace drog může vést k horšímu odhadnutí dávky a tedy k případnému podcenění množství. U alkoholu je těžší opít se pivem, nežli „kořalkou“. A tak je tomu i u ostatních drog. Pro uživatele je jednodušší dát si příliš mnoho kokainu, když ho šňupe v koncentrované práškové podobě. Kdyby ho pil rozředěný například v Coca-Cole, bylo by riziko předávkování nižší a pravděpodobně by se kokain i užíval obecně v nižších dávkách. Stejně tak je tomu u MDMA (extáze), tam nadto hrozí dehydratace organismu. Kdyby bylo v přiměřeném množství rozmíchané v nápoji, tento problém by nehrozil, či by byl marginální. Nelze předpokládat, že by z tohoto důvodu k méně škodlivým způsobům užívání přešli všichni a také to není možné u všech drog, například pro současné nitrožilní uživatele heroinu by orálně podávaný či šňupaný heroin byl pravděpodobně příliš slabý,¹³⁴ avšak z dlouhodobého hlediska by především někteří noví uživatelé tyto způsoby preferovali více.

S koncentrací částečně souvisí další problém, a to čistota drog. Vzhledem k nedokonalosti konkurenčního prostředí na drogových trzích nemají dealeri často dost vysokou motivaci prodávat kvalitní produkt, což při snaze maximalizovat zisk vede k namíchávání drog jinými látkami, přičemž může jít v podstatě o cokoli.¹³⁵ Důležité je pouze aby kupující nic nepoznal. A protože „pašerácký“ řetěz se neskládá pouze z jedné osoby, může být výsledný produkt namíchán i více látkami. Uživatel tedy poté vpravuje do těla mnohem více látek než sám tuší, a které mohou být škodlivé podstatně více než sama droga. Tento mechanismus je obzvláště destruktivní v kombinaci s nitrožilním užíváním.¹³⁶

Problém nečistoty se však netýká pouze škodlivosti přidaných látek. Nebezpečí také vyvstává u drog, jejichž smrtelná dávka není příliš vzdálena od účinné (nejmenší rozdíl je u heroinu). Uživatel totiž předpokládá určitou míru znečištění, často velmi vysokou, na kterou je od svého dealera zvyklý, a pokud jednou nevědomky získá čistou látku, může se předávkovat. Tento efekt je velmi nebezpečný především u nitrožilní aplikace, kdy je

¹³³ Jak již však bylo řečeno dříve, stigma také může odrazovat potenciální uživatele.

¹³⁴ A také by touto formou samotná látka již nebyla tolik škodlivá, jak bude popsáno dále.

¹³⁵ Například v kokainu v České republice byl nalezen lék na odčervení koček. (Policie zadržela dealery kokainu ředěného lékem k odčervení zvířat, idnes.cz. 2010)

¹³⁶ Až paradoxní je tento mechanismus u heroinu, který je jako čistá látka pro tělo téměř neškodný, nejhorším účinkem je zácpa a svědění (Předávkování však možné je!), avšak díky tomuto mechanismu se z něj stává doslova zabiják a je mnohdy považován za nejdestruktivnější drogu vůbec.

vstřebána všechna látka ihned a bez možnosti jejího zpětného odstranění (např. vypumpování žaludku u orální aplikace).

Vysoká cena drog nutí závislé uživatele využít drogu co nejvíce i na úkor zdraví. Za nižších cen by mnoho injekčních, a u drog, které je možno orálně konzumovat, i šňupajících uživatelů vymizelo, protože by nebyli natolik limitováni množstvím, které si ze svého důchodu mohou koupit. Častěji by se tedy rozhodli pro méně efektivní aplikaci, která není natolik nebezpečná (toto by však pravděpodobně neplatilo u uživatelů, kteří jsou již na svůj způsob užití zvyklí, postupné vymizení by probíhalo formou nepřibývání uživatelů nových). Přejít k jinému užívání, než nitrožilnímu, by také vedl k zastavení šíření HIV a dalších chorob touto cestou¹³⁷ a ke snížení celospolečenské míry strachu z náhodného kontaktu s injekční stříkačkou.¹³⁸

Dalším velmi důležitým efektem nízké ceny by byl přechod uživatelů velmi škodlivých drog na ty méně škodlivé (např. z crack¹³⁹ kokainu na kokain). Důvod by byl podobný jako v minulém odstavci, pouze by se jednalo o přechod na jinou látku oproti jinému způsobu konzumace. Velmi závažným problémem je v této souvislosti rozšiřování drogy „krokodil“,¹⁴⁰ která je v současnosti pravděpodobně podstatně škodlivější nežli heroin.¹⁴¹ Důvodem jejího dnešního velmi rychlého vzestupu (především v Rusku a na Ukrajině) je poměrně jednoduchý způsob přípravy z dostupných léků.¹⁴² Je tedy dostupná a levná a tudíž pro mnoho závislých na heroinu, kteří nemají na financování své závislosti dostatek prostředků, vhodná alternativa (desomorfin, hlavní složka krokodilu je opiát stejně jako heroin).

Tabulka č. 5 zachycuje odhadovaný celosvětový počet úmrtí způsobených přímo užíváním drog, tedy velmi často výše zmíněnými efekty (rozdíl mezi USA a Evropou je ovlivněn dlouhodobějším otevřeným postojem Evropy vůči přístupu Harm Reduction).

¹³⁷ V současnosti tento problém velmi omezují programy Harm Reduction.

¹³⁸ Hypotézu méně rizikového užívání ve více uvolněné politice podporuje i rozdíl mezi uživateli v Nizozemí a ve Švédsku. Zatímco v drogově relativně tolerantním Nizozemí je zdaleka nejnižší počet rizikového užívání a užívání nebezpečných drog v EU, ve velmi protidrogově naladěném Švédsku je míra rizikového užívání drog oproti EU vysoká. (Zábranský, 2012)

¹³⁹ Používání cracku a dalších takto silných drog v podstatě spadá pod železný zákon prohibice (tedy že prohibice zvyšují koncentraci), avšak zde se nejedná o více čistou původní látku, nýbrž novou, která v sobě „koncentruje více účinku na gram“.

¹⁴⁰ V Česku dříve známá jako braun (chem. název desomorfin). Krokodil je slangový název pocházející z povahy jejích účinků: rohovatění kůže a její následné odlupování a nekróza.

¹⁴¹ Grund, 2013.

¹⁴² Důvodem jeho škodlivosti je právě tato domácí příprava, čistý desomorfin je stejně jako většina opiátů fyzicky poměrně málo škodlivý.

Tabulka 5: Odhadovaný celosvětový počet úmrtí v přímé spojitosti s užitím nelegálních drog¹⁴³ a míra mortality na milion lidí (15 - 64 let)

Region	Number of drug-related deaths			Mortality rate per million aged 15-64		
	Estimate	Lower estimate	Upper estimate	Estimate	Lower estimate	Upper estimate
Africa	36,435	17,336	55,533	61.9	29.4	94.3
North America	47,813	47,813	47,813	155.8	155.8	155.8
Latin America and the Caribbean	4,756	3,613	8,097	15.0	11.4	25.6
Asia	104,116	16,125	118,443	37.3	5.8	42.4
Western and Central Europe	8,087	8,087	8,087	24.9	24.9	24.9
Eastern and South-Eastern Europe	7,382	7,382	7,382	32.1	32.1	32.1
Oceania	1,957	1,685	1,980	80.8	69.6	81.8
Global	210,546	102,040	247,336	45.9	22.3	54.0

Zdroj: United Nations Office on Drugs and Crime, 2013

Vysoká cena však nezpůsobuje pouze škodlivější užívání škodlivějších drog, nýbrž také velmi omezuje uživatele finanční možnosti vést normální život a nutí jej trávit více času obstaráváním prostředků na koupi. A tak může dojít ke zhoršení zdraví kvůli méně kvalitní stravě, horšímu bydlení (především pak v zimě – umrznutí na lavičce), nenavštěvování doktora (to navíc nejspíše kvůli již zmíněnému společenskému stigma) apod.¹⁴⁴ Pokud by uživatelé byli zdravější a nepotřebovali natolik vysoký důchod, mohli by se také častěji živit legální prací.¹⁴⁵

Lze tedy předpokládat, že za stavu legalizace by zde bylo pravděpodobně méně uživatelů velmi škodlivých drog, jejichž užívání by bylo méně škodlivé než dnes a neuneslo by s sebou dopady žití v naprosté chudobě. Bylo by tedy méně mrtvých a méně dalších negativních zdravotních následků.¹⁴⁶

2.2.2. Pokles kriminality

Jak bylo zmíněno v kapitole 1.4 porovnávající jednotlivé drogy, převážná část kriminality pocházející od uživatelů nelegálních drog je kriminalita působená problémovými uživateli tvrdých drog snažícími se získat prostředky na nákup drogy (v ČR zejména pervitinu a heroinu), přičemž jde především o drobnou majetkovou kriminalitu – krádeže. Tato kriminalita je tedy způsobena především vysokou cenou drog, která je následkem a jedním

¹⁴³ V těchto odhadech bývá problémem rozlišit, co je smrt zapříčiněná přímo užitím drogy a co je smrt spojená i s dalšími faktory. Zde se jedná o odhad smrtí, které nastanou nejčastěji přímo po užití – tedy většinou předávkování.

¹⁴⁴ Z tohoto důvodu by také mohly být škodlivé účinky dnešních nelegálních drog přeceňovány, protože mnoho studií vychází právě ze zdravotního stavu uživatelů.

¹⁴⁵ Na druhou stranu, pokud bude na veřejných místech vidět méně drogami destruovaných lidí, trochu se tím sníží odstrašující efekt a možná se dodatečně zvýší počet uživatelů.

¹⁴⁶ Nicméně i přestože živí, více zdraví, pořád by byli závislí.

ze zamýšlených cílů prohibice. Pokud by došlo k legalizaci a zdanění by nebylo nastaveno příliš vysoké, dá se očekávat výrazný pokles tohoto druhu kriminality.¹⁴⁷

Druhou složkou ekonomicky motivované kriminality jsou násilné trestné činy obchodníků s drogami. Důvodem je především, jak již bylo zmíněno v kapitole nabídka drog, nemožná vymahatelnost vlastnických práv standardní cestou, která vede ke zvýšení mezního užitku z vymáhání práv násilím. Jeffrey Miron,¹⁴⁸ který se tímto zabýval, uvádí, že v období mezi březnem a říjnem roku 1988 došlo v New Yorku k 414 vraždám. Z toho 218 bylo spojováno s drogami, 31 z nich bylo spácháno pod vlivem psychotropní drogy a z těchto zbylých bylo 21 spácháno pod vlivem alkoholu. Přímo pod vlivem drog bylo tedy spácháno 10 vražd, 8 pod vlivem crack kokainu.¹⁴⁹ Ze všech drogových vražd byla tedy 1/22 spáchána pod vlivem nelegální drogy. Kromě alkoholu byly tedy téměř všechny drogové vraždy spáchány z ekonomických důvodů. U alkoholu nebyla z ekonomických důvodů spáchána žádná vražda. Většina vražd byla způsobena kvůli bojům mezi drogovými mafiemi a zbylé kvůli prostředkům na zakoupení drogy.

Prohibice kromě zvýšení mezního užitku z násilných činů také vede ke snížení mezních nákladů na tyto činy. Jedná se především o dva faktory:¹⁵⁰ První plyne ze samotných trestních postihů. Ve chvíli, kdy obchodníkovi s drogami hrozí za tento obchod velmi vysoký trest, nebude již postih z dalšího trestného činu, tedy i násilného, působit natolik preventivně. Druhý faktor spočívá v dealerově předpokladu, že na drogovém trhu mu bude hrozit nebezpečí, ten ho vede k opatření zbraně, a ve chvíli, kdy již zbraň vlastní, je pro něj jednodušší ji použít než když ji nemá. Jeho mezní náklady na použití jsou tedy nižší. Tomuto nasvědčuje i korelace mezi počtem vražd a americkými prohibicemi znázorněná v grafu č. 11. Je vidět ostrý zlom po skončení alkoholové prohibice v roce 1933 a silný nárůst po podepsání Single Convention on Narcotic Drugs v roce 1961.¹⁵¹

¹⁴⁷ Nelze však vyloučit, že by stávající problémoví uživatelé u svého kriminálního způsobu života částečně nezůstali i po legalizaci.

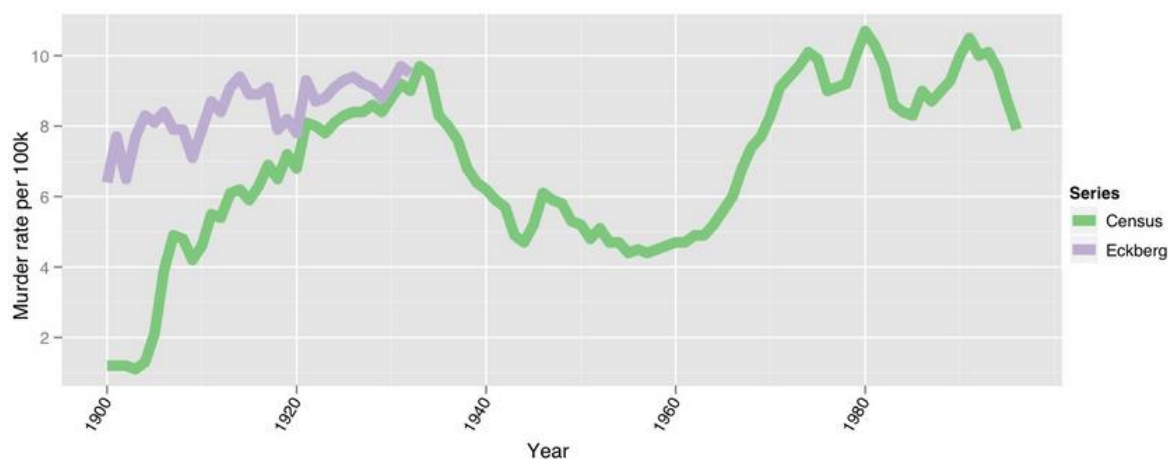
¹⁴⁸ Miron, 1995.

¹⁴⁹ Crack kokain by za legálního stavu užívalo méně lidí, viz předchozí kapitola.

¹⁵⁰ Miron, 1995.

¹⁵¹ Od 90. let však počet vražd klesá až na dnešních 4,7 na 100 000 obyvatel (FBI, 2011). Při poklesu po roce 1933 mohl hrát roli i obrat ve vývoji Velké hospodářské krize.

Graf 11: Počet vražd na 100 000 obyvatel, USA

Zdroj: The Chronicle, 2009

Téměř všechny zdroje (u kriminality nabídkové strany mnohdy i ty zásadně protilegalizační) udávají, že po legalizaci by tyto formy kriminality vymizely. Kriminalita uživatelů by vymizela z důvodu snížení ceny. Kriminalita strany nabídky kvůli možnosti standardního vymáhání vlastnických práv, nižší motivaci zapříčiněné nižším ziskem a kvůli vytlačení současných hráčů (tedy těch, kteří mají kriminální chování již „zažité“) z trhu.

Toliko ke kriminalitě přímo škodící okolí, avšak jde i o kriminalitu způsobenou samotným zákazem, tedy užívání drog a nakládání s nimi. Jde o tzv. zločiny bez oběti, avšak i ty v současném stavu nejsou pro společnost bez následků. Jejich postihování zatěžuje policii, soudy, věznice a způsobuje ušlý produkt, který by uvěznění jinak mohli vytvořit. Nákladům této kriminality se věnuje další kapitola.

2.2.3. Uvolnění prostředků soudů, policie a věznic

„Do vězení jsem šel s maturitou z marihuany, z vězení jsem se vrátil s doktorátem z kokainu.“

George Jung, film Kokain¹⁵²

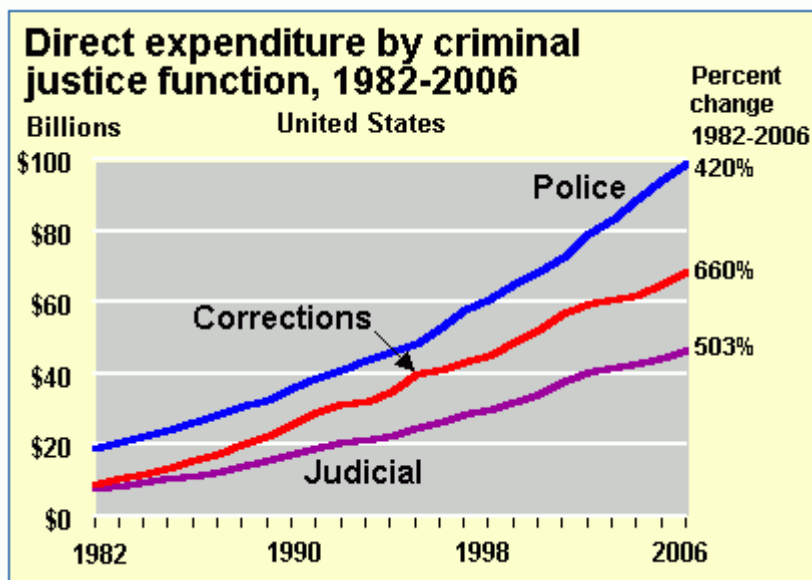
Velkým nákladem, který drogová politika vytváří je trestání samotných uživatelů drog, kteří se nedopustili jiné kriminality než drogové.¹⁵³ Tato kapitola se týká především USA, kde je tento problém nejvýraznější. Důvodem je zejména tvrdá drogová politika a zároveň vysoká prevalence užívání drog v populaci.

¹⁵² Film kokain zachycuje příběh jednoho z významných členů Medellínské kartelu, George Junga.

¹⁵³ Drogová kriminalita = trestná činnost spočívající v neoprávněném nakládání s psychotropními drogami.

„Žádný jiný problém neměl na systém trestní justice v nedávné historii USA větší dopad nežli právě národní drogová politika. Válka proti drogám vyhlášená v první polovině 80. let je primární příčinou enormního nárůstu vězeňského systému v posledních 30 letech.“¹⁵⁴

Graf 12: Přímé výdaje složek trestní justice USA¹⁵⁵

Zdroj: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics

Dopad se však neprojevuje pouze ve vyšších nákladech na soudní systém, věznice či policii zobrazený na grafu č. 12, ale také v jejich zatíženosti, což se poté na společnost přenáší ve formě nižšího vymáhání práva v jiných oblastech.¹⁵⁶ Dle ekonomů z Floridské státní univerzity vedl 47% nárůst počtu zatčených za drogové zločiny v letech 1984 až 1989 ve 22,5% pokles počtu zatčených za řízení automobilu pod vlivem alkoholu. Zároveň dle jejich výzkumu 1% nárůst zatčených za drogovou kriminalitu vede k 0,18% zvýšení ostatní kriminality. Incentivy vytvořené konfiskací majetku dealerů také mohou vést k narušování osobních práv. V roce 1994 získala policie celkem 1,4 mld. USD majetku zabavením, přičemž 80 % případů zabavení nevedlo k odsouzení. Drogová politika také jinak ovlivňuje různé části populace, velmi silný dopad má především na chudou afroamerickou komunitu.¹⁵⁷ Nárůst počtu zatčených za drogovou kriminalitu zachycuje graf č. 13. Většina zatčení není za prodej, nýbrž za držení drogy.

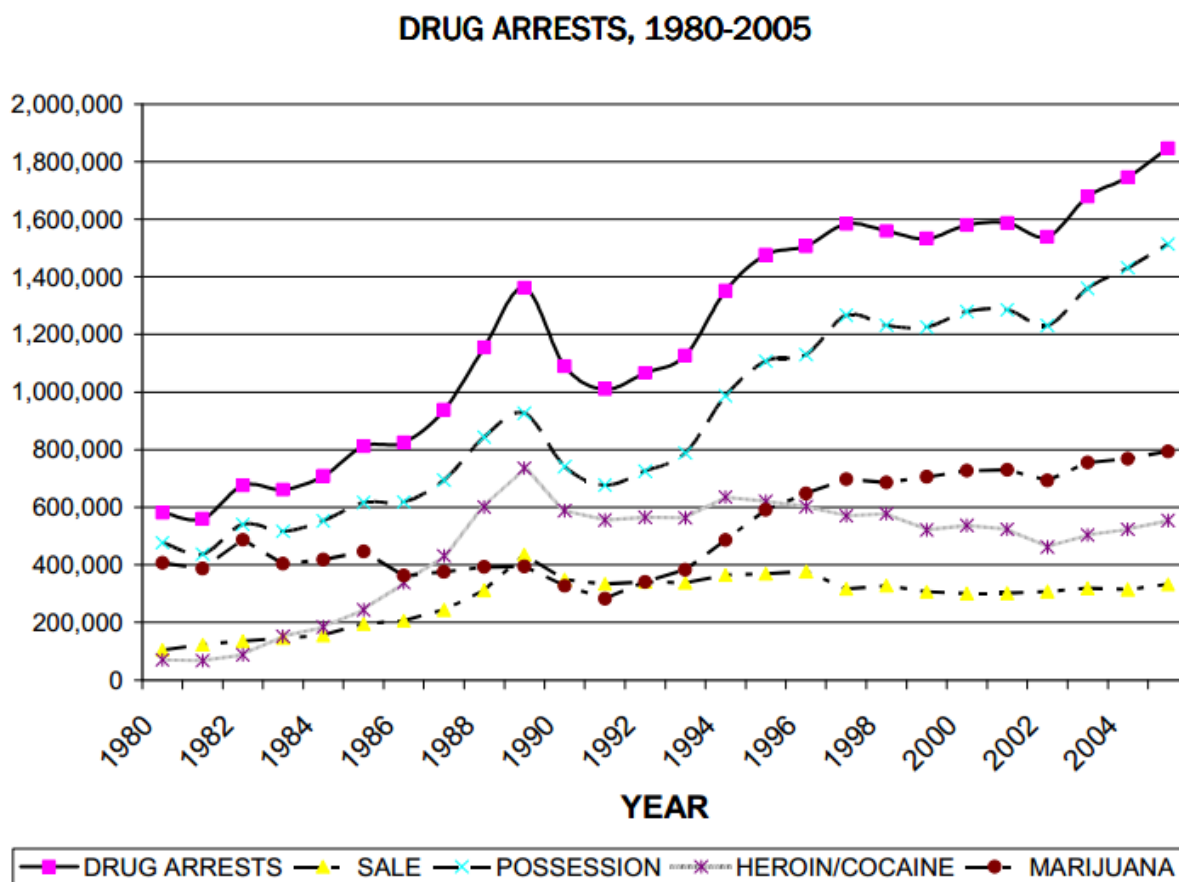
¹⁵⁴ Mauer, 2007. Str. 1.

¹⁵⁵ Růst je však nadhodnocený, protože není očištěn o inflaci. Ta v daném období dělala celkem 109 %. Výdaje očištěné o inflaci tedy vzrostly o 149 % u policie, o 264 % v nápravném průmyslu a o 189 % u soudů.

¹⁵⁶ Toto se týká i kriminality uvedené v minulé kapitole.

¹⁵⁷ Mauer, 2007.

Graf 13: Počet zatčených za drogové zločiny, USA

Zdroj: Mauer, 2007, stejná množství zatčených pro drogové zločiny udává i oficiální administrativa: U.S. department of justice, Bureau of justice statistics, dostupný na: <http://www.bjs.gov/content/DCF/enforce.cfm>

Celkový počet uvězněných je ve Spojených státech větší než 2 milionů,¹⁵⁸ z toho přibližně jedna čtvrtina za drogové zločiny (493 800 v roce 2003 oproti 41 100 v roce 1980).¹⁵⁹ 90 % z odsouzených za drogovou kriminalitu se zároveň nedopustilo žádného násilného činu. Celkové náklady věznic na uvězněné za drogovou kriminalitu jsou odhadovány na 14,2 mld. USD. Náklady místních policejních aparátů souvisejících s drogovou politikou 9,8 mld. a omezování nabídky na federální úrovni 6,3 mld.¹⁶⁰ Celkové výdaje trestní justice v roce 2007 jsou odhadovány na 61 mld. USD.¹⁶¹

Největším nákladem však nejsou výdaje státního rozpočtu na válku s drogami, nýbrž ušlý produkt potencionálních pracujících v ekonomice. Ten činil v roce 2002 128 mld. USD,¹⁶² což se rovnalo 1 % HDP americké ekonomiky. Všechny tyto náklady by v případě legalizace zanikly.

¹⁵⁸ Amerika má nejvyšší procento uvězněné populace na celém světě.

¹⁵⁹ Substance abuse treatment and public safety, 2008.

¹⁶⁰ Office of National Drug Control Policy, 2004.

¹⁶¹ Office of National Drug Control Policy.

¹⁶² Tamtéž.

2.2.4. Konec financování mafie a terorismu

„If you quit drugs, you join the fight against terrorism.“

George W. Bush

Dalším předpokládaným dopadem legalizace je konec drogových mafií a odstranění jednoho z hlavních příjmů některých teroristických skupin. Náklady, které vytvářejí drogové kartely, jsou v současnosti velmi vysoké. Jedná se především o státy Jižní a Střední Ameriky kde zapříčiňují tisíce vražd ročně a svou finanční silou korumpují a ovlivňují politické dění.

Odhaduje se, že mexické drogové kartely mají dohromady zisk 13 mld. USD ročně.¹⁶³ V roce 2008 bylo v Mexiku v souvislosti s jejich činností zabito 5000 - 6000¹⁶⁴ lidí a dle odhadů dva největší kartely dohromady disponují 100 000 dobře ozbrojenými bojovníky (mexická armáda disponuje 140 000 vojáky). Od roku 2006 do roku 2008 zde také bylo zabito 15 novinářů kvůli jejich zájmu o kartely a ze stejného důvodu byla v jedné televizní stanici odpálena bomba. Policie je v tomto boji poměrně neefektivní z důvodů korupce či výhrůzek o zabití blízkých^{165,166} Drogový průmysl v Mexiku dle odhadů plně či částečně zaměstnává 450 000¹⁶⁷ obyvatel a skrze Mexiko putuje až 95 % importu kokainu z Jižní Ameriky do USA.¹⁶⁸

Jedná se tedy o velmi významný fenomén. V dalších státech Střední a Jižní Ameriky je v současnosti drogový problém relativně menší, nikoli však malý. V roce 2009 prohlásili 3 bývalí prezidenti¹⁶⁹ států Střední a Jižní Ameriky válku s drogami za neúspěšnou a požadují alternativní přístup. Bývalý brazilský prezident navrhuje legalizaci některých drog. A z důvodů očekávaného snížení množství násilí a narkomanů v prosinci 2013 Uruguay legalizovala marihuanu.¹⁷⁰

¹⁶³ Vůdci drogových kartelů se dokonce objevují v žebříčku nejbohatších lidí planety časopisu Forbes. Pablo Escobar, vůdce Medelínského kartelu se v roce 1989 umístil na 7. místě. Ze současných drogových „bossů“ se v žebříčku již počtvrté objevil Jaquin Guzman Loera, vůdce mexického Sinaloa kartelu. (Forbes, 2012)

¹⁶⁴ Jedná se především o oběti bojů armády s kartely a kartelů mezi sebou.

¹⁶⁵ Drug Wars, 2009.

¹⁶⁶ Ilustrativním ke korumpujícím praktikám drogových kartelů je známý Escobarův citát: „stříbro, nebo olovo“.

¹⁶⁷ Mnoho zaměstnanců drogového průmyslu dle mého názoru může znamenat stejně jako u uvězněných ušlý ekonomický produkt. Zejména pak z toho důvodu, že v drogovém průmyslu nedochází příliš k investicím do fixního kapitálu, tudíž ten lidský je neefektivně využíván a je tedy možné, že v legálním prostředí by celý průmysl měl zaměstnanců méně.

¹⁶⁸ Mercille, 2011.

¹⁶⁹ Fernando Henrique Cardoso z Brazílie, Cesar Gaviria z Kolumbie a Ernesto Zedillo z Mexika. (The Economist, 2012)

¹⁷⁰ Zákon vejde v platnost během roku 2014.

Specifickou částí drogového průmyslu jsou teroristické skupiny. Jejich pole působnosti je mimo hranice zákona, často jsou mezinárodního charakteru a bývají ozbrojené. Díky těmto charakteristikám je pro teroristické skupiny vhodným zdrojem financí obchod s drogami. Vztah mezi teroristickými skupinami a obchodem s drogami popisuje mimo jiné argument „chaosu“, podle nějž působení drogových mafií vytváří a doprovází politickou nestabilitu a odčerpává kapacity státu pro boj s terorismem.¹⁷¹ Tomuto odpovídá i geografická působnost velkého množství teroristických skupin: Blízký východ¹⁷² a sever Jižní Ameriky. Na obchodu s drogami se však podílí i skupiny působící jinde, například RIRA (Real Irish Republican Army).

O prokázání empirické provázanosti drogových trhů a teroristických skupin pomocí statistických dat usiloval James Piazza.¹⁷³ Na datech ze 170 zemí v období 1986 až 2006 zkoumal souvislost cen kokainu a opiátů a jejich zabaveného množství s počtem teroristických útoků. Mezi výší ceny a počtem útoků byla odhalena velmi silná korelace. Nárůst ceny opiátů o 100 USD/kg souvisí s nárůstem počtu domácích teroristických útoků o 4 a mezinárodních o 6 (průměr na každý stát). Nárůst ceny kokainu o 100 USD/kg souvisí s nárůstem počtu domácích teroristických útoků o 8 a mezinárodních (mezinárodními jsou myšleny útoky v jiné, než vlastní zemi, či útoky ve vlastní zemi proti cizincům) o 15.¹⁷⁴ Množství zabavených drog s počtem útoků již tolik nesouvisí, přesto je zde korelace také. Každých zabavených 1000 tun¹⁷⁵ kokainu souvisí s poklesem o 0,8 domácích teroristických útoků a o 2 mezinárodní teroristické útoky. Každých zabavených 1000 tun opiátů souvisí s poklesem o 2 domácí teroristické útoky a 6 mezinárodních. Z těchto výsledků autor vyvozuje silnou závislost teroristických organizací na finančních prostředcích získaných z obchodu s drogami.¹⁷⁶

Předpokládaný mechanismus dopadu legalizace je velmi jednoduchý. Jejím vlivem by se zvýšila vymahatelnost vlastnických práv¹⁷⁷, firmy by si mohly efektivněji konkurovat a snížila by se rizikovost oboru. To by snížilo cenu a ekonomický zisk. Na trh by také vstoupily nové firmy, což by ekonomický zisk snižovalo dále a současné drogové kartely by

¹⁷¹ Piazza, 2011.

¹⁷² Zde je třeba poznamenat, že obchod s drogami nepůsobí pouze v zemi, odkud pochází (v tomto případě tedy opium z Afghánistánu), nýbrž po celé trase obchodní cesty, která zjednodušeně řečeno vede skrze všechny státy mezi Afghánistánem a Velkou Británií (pokud bereme v úvahu Evropu, avšak jsou zde i oklady skrze Rusko, či Afriku). (UNODC, 2010). V současnosti také dochází ke změnám obchodních cest a vytváření nových kvůli vzrůstající poptávce rozvojových zemí.

¹⁷³ Piazza, 2011.

¹⁷⁴ Celkový počet teroristických útoků je podle Global Terrorism Database 104 000 od roku 1970.

¹⁷⁵ Nutno poznamenat, že 1000 tun je i v měřítku globálního drogového trhu velké množství.

¹⁷⁶ Náklady terorismu si netroufám popisovat, je to téma příliš komplexní, rozsáhlé a politické pro kapitulu v této bakalářské práci.

¹⁷⁷ Respektive by se úplně změnil charakter jejich vymáhání, v současnosti kartely žádnou legální cestu jejich vymáhání nemají.

pravděpodobně úplně zkrachovaly, protože charakter jejich ekonomického a technického know-how je jiný, nežli je třeba pro konkurenční fungování na legálním trhu. Kriminalita působená drogovými kartely by tedy úplně vymizela¹⁷⁸ a s ní i drogami financovaný terorismus.

2.2.5. Nové drogy

„Designer drugs“, „smart drugs“, „legal highs“, takto jsou označovány v současnosti stále častěji se objevující typy drog, které nespádají pod dohody OSN z let 1961 a 1971.¹⁷⁹ Většinou se jedná o nově vytvořené chemické sloučeniny, ale objevují se i látky či rostliny známé již dlouhou dobu. Důvodem jejich rychlého šíření během uplynulé dekády je především nejasný právní status v jednotlivých zemích. *„Produkce a propagace těchto substancí slibuje vysoké zisky bez trestního postihu. Pokud začnou být kontrolovány v jedné zemi, produkční a/či distribuční centra se přesunou do jiné země a tak může prodej – velmi často internetový – pokračovat. V jiných případech je mírně pozměněn chemický vzorec dané látky tak aby látka pod současnou kontrolu dané země opět nespádala.“*¹⁸⁰

Oblíbenost nové drogy získávají především díky jejich statusu legálnosti, kterým se prodejci také často prezentují. Protože jsou legální, kupující velmi často předpokládají, že látky jsou méně škodlivé a méně návykové než ty nelegální. Pro kupujícího jsou také přijatelnější, protože má pocit, že na rozdíl od nelegálních drog, které mohou být namíchané jinými látkami, či může jít o úplně jiné, než deklarované drogy, zde „ví, co kupuje“¹⁸¹,¹⁸² v čemž spočívá největší problém těchto nových látek. Protože jsou nevyzkoušené, nejsou známy jejich přesné účinky, nebezpečí minimalizující způsoby užití a kontraindikace s jinými látkami, avšak uživatelé mají často pocit, že jde o bezpečnou látku. Výrobci také mnohdy ani neuvádí složení a látku popisují jako „koupací sůl“ či

¹⁷⁸ Někteří však jsou v drogovém sektoru kvůli nízké uplatnitelnosti v sektoru legálním, je tedy možné, že především krátkodobě by někteří současní dealeri přešli do jiných nelegálních sektorů a dále způsobovali kriminalitu.

¹⁷⁹ Single convention on Narcotic Drugs a Convention on Psychotropic Substances. (UNODC, 2013)

¹⁸⁰ UNODC, 2013. s. 59.

¹⁸¹ Measham, 2010.

¹⁸² V době, kdy v ČR ještě fungovaly obchody s těmito drogami (vyskytovaly se zde cca od roku 2009 do roku 2011), jsem vedl konverzaci s několika lidmi kteří „legal highs“ užívali, či užívali. Jejich postoj k těmto drogám byl pokaždé velmi bezstarostný a neopatrný právě z důvodů toho, že „když jsou ty drogy legální, tak přece nemůžou být škodlivé, jinak by je stát zakázal.“ Patřili mezi ně i lidé, kteří nelegální drogy odsuzovali a neužívali by je. Naopak na internetovém fóru o užívání marihuany – grower.cz - k nim byli uživatelé konvenčních drog velmi často skeptičtí (ti si zřejmě novou formu informační asymetrie uvědomovali lépe, nežli skupiny předchozí). Zdá se tedy, že „Amsterdam shopům“ se do určité míry podařilo oslovit i novou skupinu uživatelů – ty, jež by nelegální drogy nikdy neužívali. Přičemž tato nová skupina je kvůli své neznalosti nejrizikovější.

„vonnou směs“. ¹⁸³ Jedná se zde tedy o mírně odlišnou informační asymetrii nežli na standardních drogových trzích. Protože si ji však uživatelé obecně méně uvědomují, můžou být tyto drogy nebezpečnější.

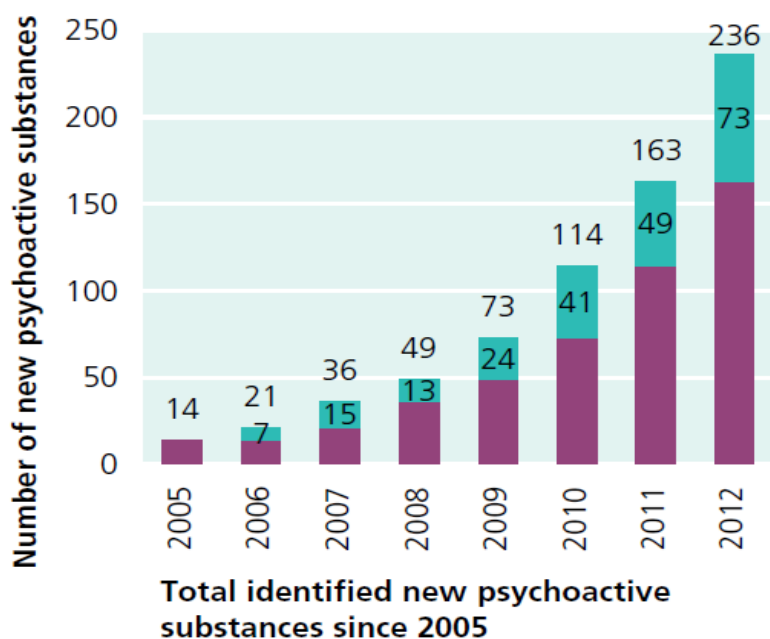
Životní prevalence užití těchto látek je mezi mladými Evropany (15 – 24 let) 4,8 %, tedy nižší nežli životní prevalence nelegálních drog jiných než marihuana. Jsou zde však velké rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. V Irsku prevalence v téže skupině činí 16,3 %, zatímco ve Finsku 1 % a v Itálii 0,8 %. ¹⁸⁴ Je tedy možné, že v některých zemích ještě nedošlo k „objevení“ těchto látek širší populací. Graf č. 14 znázorňuje akcelerující rychlost přibývání nových substancí v Evropě. Modrou barvou jsou označeny látky nově ohlášené v daném roce. Fialovou je označen jejich celkový počet v předcházejícím roce.

¹⁸³ Protože jsem měl pocit, že tyto drogy od uvedení zákona č. 106/2011 Sb. v platnost jsem v ČR nikde neviděl, pokusil jsem se na českém internetu vyhledat nějaký obchod, který by tyto substance nabízel. To se mi nepodařilo, avšak vyzkoušel jsem do vyhledávače zadat hesla v Anglickém jazyce a „legální drogy“ se mi podařilo objevit za cca 30 sekund v zahraničním e-shopu. Dalších zhruba 5 minut mi trvala jejich imaginární objednávka a ověření zda je mohou zaslat do Čech. Obchodů nabízejících různé legální drogy se mi podařilo v krátkém čase najít více. U většiny z nich však nemohu potvrdit, zda nešlo o podvody, protože celou objednávku s doručení drogy jsem nerealizoval. Pouze u jednoho obchodu, jehož drogy byly téměř pouze rostlinného, či údajně rostlinného charakteru se mi podařilo dohledat zkušenosti českých uživatelů s tímto obchodem. Jde o azarius.net.

Aktualizace: Po dalším, cca 10 - minutovém hledání jsem narazil na web chemrus.com, který shromažďuje zkušenosti uživatelů s jednotlivými látkami, zkušenosti s obchody, články týkající se tematiky a popisy právní úpravy „legálních drog“ v některých státech EU (a snižuje tak výše zmíněnou informační asymetrii). Z této srovnávací stránky jsem se poté dostal na uživateli velmi dobře hodnocený web officialbenzofury.com, kde jsem našel mnoho typů nových drog i s popisem přesného chemického složení a účinků. Opět jsem se nepokusil o skutečnou objednávku, nemohu tedy potvrdit, zda by droga byla v pořádku zaslána do České republiky, nicméně samotná stránka zasílání do zámoří nabízí (z UK). Web také umožňoval anonymní platbu pomocí virtuálních, státy neregulovaných měn BitCoin a LiteCoin, kupující tedy nemůže být pomocí platební transakce vypátrán.

¹⁸⁴ UNODC, 2013.

Graf 14: Evoluce množství nových psychoaktivních látek v Evropě

Zdroj: UNODC, 2013

Z dostupných dat lze vyvodit, že pokud se státy nedohodnou na společné politice potlačení těchto drog, zřejmě bude složité jejich dostupnost omezit. Nicméně nemusí zde jít pouze o omezování nabídky. Velmi účinnou strategií také pravděpodobně bude prevence a informování o rizicích těchto nových „legálních“ drog, protože mnoho uživatelů si jejich riziko v současnosti neuvědomuje. Samotný proces objevování nových drog také není pouze negativním fenoménem. Je možné, že tímto procesem budou objeveny nové drogy, které budou méně škodlivé než ty stávající. Jako příklad může posloužit mefedron. Tato nová droga, která přišla se začátkem vlny „legal highs“ a vydobyla si značnou oblibu, je srovnána v kapitole 1.4 porovnání škodlivosti s ostatními drogami a vychází jako méně škodlivá než její substituty pervitin, kokain a amfetaminy (avšak více než extáze).¹⁸⁵

Tím se však nesnižuje nebezpečnost tohoto nového fenoménu. Pořád zde jde především o boom v užívání naprosto neznámých látek. Pokud by se současný trend nepodařil zastavit, bylo by patrně výhodnějším řešením povolit ty drogy, jejichž účinky jsou již poměrně známé a testování nových drog přenechat laboratorním podmínkám legálních firem, které by si na rozdíl od těch současných budovaly značku a měly tak mnohem nižší motivaci uvést na trh neprozkoumaný a potenciálně vysoce nebezpečný výrobek.

2.2.6. Daň

Z pohledu státního rozpočtu se na legalizaci dá kromě úspory i vydělat, a to formou zdanění. To může být v klasické podobě přímé a nepřímé. Zatímco daň přímá je těžko

¹⁸⁵ Pořád je však poměrně nová, srovnání tedy prozatím může být zavádějící.

odhadnutelná, nepřímou je možné částečně odvodit od daně vybrané z dnes legálních drog, tabáku a alkoholu. Tímto způsobem k problematice přistupuje Jeffrey Miron.¹⁸⁶ Ve studii předpokládá hypotetickou daň, která činí 50 % z nezdaněné ceny produktu (tedy 33 % finálního produktu), přičemž uvažuje nižší ceny jednotlivých drog¹⁸⁷ a stejnou míru užívání drog jako v současnosti.¹⁸⁸ Za těchto předpokladů se dostává k celkové vybrané částce 46,7 mld. USD. Pro srovnání: Federální deficit činil v roce 2008, ze kterého pochází data, 455 mld. USD, daňový výnos by tedy byl vyšší nežli 10 % celkového federálního dluhu, bez započtení přímé daně.

2.2.7. Silk Road

Dalším argumentem proti současné prohibiční politice je využívání nových nástrojů, kterým ona politika nestačí, a drogy se skrze ně mohou dostat do rukou komukoli s přístupem k internetu.

Silk Road je online anonymní tržiště založené v únoru 2011. Není to typický e-shop, pouze nabízí infrastrukturu kupujícím a prodávajícím k provádění transakcí online (je tedy podobný např. eBay, či českému Aukru). Přístupný je pouze při použití šifrovacího nástroje Tor, díky kterému jsou jednotliví účastníci trhu navzájem nevystopovatelní. Jako měnu používá virtuální, vládami neregulované a nekontrolované¹⁸⁹ peníze Bitcoin. Na webu je možné prodávat a nakupovat v podstatě vše vyjma dětské pornografie a zbraní (zbraně nějaký čas prodávat možné bylo, avšak zakladatel¹⁹⁰ uvedl, že počet transakcí na tomto trhu je tak nízký, že se nevyplatí jej provozovat).¹⁹¹ Populární a používaný se však Silk Road stal především kvůli široké nabídce drog.

Dopady fungování Silk Road jsou již nyní velké. Popularita spočívá především v nižší reálné ceně drogy. Každý prodejce zde má vlastní účet (zřízený za poplatek), který může

¹⁸⁶ Miron, 2010.

¹⁸⁷ U marihuany 50 % současné ceny, u kokainu 20 % a u heroinu 5 %. 50 % současné ceny u marihuany je dle mého názoru (a i dle údajů z jiného zdroje, uvedeného v teoretické části v kapitole 1.2.5 - nabídka) příliš. Marihuana není natolik náročná rostlina, aby její cena na legálním trhu byla tak vysoká. Obávám se tedy, že tento odhad nadhodnocuje celkovou částku potencionálně vybranou z marihuany, ta je ve studii odhadována na 8,7 mld. USD. Spíše bych počítal ceny marihuany alespoň 25 %, výnos tedy dvakrát nižší při zachování stejné proporce daně.

¹⁸⁸ Zmiňuje pravděpodobnost vyšší míry užívání, avšak také toho, že vyšší míra užívání drog sníží vybranou daň z alkoholu, zůstává tedy na stejném čísle.

¹⁸⁹ Dle autorů Bitcoinu téměř nekontrolovatelné.

¹⁹⁰ Zajímavostí pro ekonomy je, že zakladatel webu Ross Ulbricht (Dříve známý pod online přezdívkou, která je symbolem pro fungování celé komunity - Dread Pirate Roberts - filmová postava charakteristická svou maskou a tím, že byla v podstatě nesmrtelná, nešlo totiž pouze o jednu osobu, když byl Roberts zabit, jeho roli převzal někdo jiný. Převzeno na Silk Road = Ross Ulbricht byl 1. 10. 2013 dopaden a zatčen a s ním skončil celý web. 4. 11. 2013 byl založen nový, vylepšený Silk Road, jehož autorem je Dread Pirate Roberts) je zapálený příznivce rakouské ekonomické školy. Především Misesa a Rothbarda. Na jejich myšlenky se při online diskusích velmi často odvolával. Po zatčení vyšlo najevo, že byl jedním ze členů Mises Institute.

¹⁹¹ Christin, 2012.

každý kupující, jenž s prodávajícím uskutečnil obchod, ohodnotit. Nabízející jsou tedy tlačeni k prodávání kvalitních produktů a k rychlému dodání, jinak obdrží špatné hodnocení a hodnota jejich „značky“ poklesne (96,5 % ze všech udělených hodnocení bylo 5/5¹⁹² – nejvyšší možné, kupující tedy byli s drogami ze Silk Road velmi spokojeni). Značně se zde tedy snižuje riziko na nákup nekvalitní (tedy potencionálně neúčinné, či nebezpečné) drogy. Snižují se také náklady na vyhledání dealera, cestu za ním a riziko zdravotní újmy plynoucí ze styku s ním¹⁹³. Na druhou stranu zde existuje riziko pro kupujícího v nalezení drogy během fyzické části transakce – zasílání poštou¹⁹⁴, či riziko tzv. „whitewashing attack“, kdy si prodávající vytvoří velmi dobrou reputaci a následně po přijmutí většího množství plateb přestane zboží zasílat. Starší uživatelé mohou čelit nákladům spojeným s nákupem Bitcoinů,¹⁹⁵ s registrací a obecně s pohybem v online světě. Proávající zase čelí riziku odhalení při vypátrání zakladatele webu (někteří dealeri byli po dopadení Rosse Ulbrichta nalezeni a zatčeni, nový Silk Road však hlásí vylepšená bezpečnostní opatření).

Web tedy přináší úplně nový typ drogového trhu s novými typy nákladů, ale zároveň některé staré typy nákladů velmi snižuje. Ve výsledku je pro většinu kupujících a pravděpodobně i prodávajících výhodnější, nežli trh stávající.

Nominální cena drog v průměru kopíruje cenu na běžných trzích (marihuana je na webu dražší, kokain levnější).¹⁹⁶ V srpnu 2013 činil počet registrovaných uživatelů 957 tisíc.¹⁹⁷ V době dopadení měl Ulbricht shromážděno celkem 80 mil. USD z poplatků za transakce (motivace pro vstup do odvětví je tedy nyní velmi vysoká), ten činil v průměru 7,4 % z ceny objednávky.¹⁹⁸ Celková suma učiněných obchodů je odhadována na 1,2 mld. USD. Pro porovnání: UNODC odhaduje celkovou velikost celosvětového trhu s drogami 300 – 500 mld. USD ročně (údaj ze Silk Road je za celou jeho existenci, avšak většina obchodů se odehrála až v posledním – druhém roce). Oproti klasickému drogovému trhu tedy není příliš výrazný, ale vzhledem ke svým výhodám bude pravděpodobně dál velmi rychle růst.

¹⁹² Christin, 2012.

¹⁹³ To samé platí pro dealery. Myslím, že je velmi pravděpodobné, že zde vznikne celý nový typ dealerů – např. pro chemiky, kteří by se na trhu chtěli podílet, avšak vstup do odvětví pro ně byl nepřijatelný kvůli bezpečnosti či kvůli nedostatečnému sociálnímu kapitálu. To v dlouhém období povede ke zvýšení kvality a snížení ceny.

¹⁹⁴ V zemích, kde je dekriminlizováno držení drog pro osobní potřebu, toto riziko odpadá.

¹⁹⁵ V současné době silných fluktuací Bitcoinu také existuje vysoké kurzové riziko.

¹⁹⁶ Dle mého názoru je obdobná cena zapříčiněná tím, že prodávající jsou především menší dealeri ze západních zemí – tedy ti z koncových trhů, kteří již sami drogu kupují za poměrně vysoké částky a chtějí si uchovat stejnou marži. Pokud budou Silk Road a jí podobné weby schopni využívat dealeri z primárních trhů (nedokážu posoudit, zda to je či není možné a jak je to nákladné – kvůli kontrolám na hranicích) nebo přímo sami výrobci, začne cena velmi pravděpodobně klesat.

¹⁹⁷ Pfeifer, S., FBI Arrests Figure Allegedly behind Drug Site Silk Road, 2013. (online)

¹⁹⁸ Christin, 2012.

Silk road však již není jediný web nabízející podobné služby. V současné době již existuje minimálně 6 alternativních webů¹⁹⁹ a byla vytvořena i open source platforma BitWasp, ze které je možné podobný web poměrně jednoduše postavit a poté libovolně upravovat.²⁰⁰ Brzy tedy bude velká konkurence i mezi těmito weby. Pokud bude vládním úřadům zavírání těchto webů trvat stejně dlouho, jako tomu bylo u první verze Silk Road, pak nemají ani malou naději fungování tohoto nového světa drog zastavit.

Online trh tedy vytváří velkou konkurenci trhu současnému a zároveň je velkým, možná neřešitelným problémem pro regulační orgány. Drogy se díky němu stávají dostupnými mnohem širší škále lidí ve vyšší kvalitě a v budoucnu pravděpodobně i s nižší cenou. Pokud se míra používání online trhu bude dále zvyšovat, dá se očekávat výrazné snížení zisků drogových kartelů, snížení kriminality spojené s pouličním prodejem drog a snížení zdravotních problémů a úmrtnosti související s nejistou čistotou prodávané látky. Dá se tedy konstatovat, že pokud se online trh rozšíří, současný stav se podstatně zlepší (až na dostupnost mladistvým), avšak protidrogová politika se stane v podstatě zbytečnou pro její neúčinnost. Vhodnějším řešením by tedy patrně bylo represí zrušit, ušetřit zdroje a ty investovat do prevence.²⁰¹

2.2.8. 3D tisk²⁰²

V této kapitole nevycházím téměř z žádných vědeckých článků ani knih a to z prostého důvodu – téma je příliš čerstvé a zatím se objevuje především v médiích (mnoho zdrojů o Silk Road bylo ze stejného důvodu též mediálních). Proto je možné, že informace zde udávané, a z nich plynoucí závěry, se mýlí s realitou. Fenomén 3D tisku však může změnit svět drog (a nejen jich) natolik, že považuji za důležité se mu věnovat.

*„3D tisk může být použit pro výrobu léčiv na přání. V tomto případě 3D tisk zahrnuje použití robotem kontrolované stříkačky, která vytvoří objekt z „inkoustu“ na bázi gelu ve kterém jsou chemické sloučeniny a katalyzátory smíchány. Poslední reakční činidlo je vytištěno jako první. Ostatní chemické vrstvy jsou natištěny na něj a jako poslední je pak do horní vrstvy natištěna kapalina vytvářející novou molekulu.“*²⁰³ Z takto vzniklých molekul se pak složí požadované léčivo. Profesor Lee Kronin, vývojář chemické 3D

¹⁹⁹ Complex.com, Black Market Reloaded: 6 Alternatives to Silk Road, 2013. (online)

²⁰⁰ Techdirt, The Unintended Consequences of the Shutdown of Silk Road, 2013. (online)

²⁰¹ Dostupnost nezletilým může být v případě online tržišť problémem i po legalizaci. Je však možné, že kvůli praktikám způsobeným anonymitou – „whitewashing attacks“, případně tlaku ze strany státu tyto weby v konkurenčním boji neobstojí.

²⁰² 3D tisk je technologie, o které se předpokládá, že přinese doslova revoluci v mnoha oblastech průmyslu. Jeho princip je jednoduchý, vyplývající z názvu: 3D tiskárna funguje obdobně jako současné tiskárny, avšak je schopna tisknout trojrozměrné předměty – tiskne po jednotlivých malých vrstvách. V současnosti je možné si v domácích podmínkách vytisknout i střelnou zbraň.

²⁰³ Kaur, 2012.

tiskárny odhaduje, že tiskárny vyrábějící chemické sloučeniny by mohly být domácnostem dostupné za 10 – 15 let, přičemž ale dodává, že je velmi těžké tento časový horizont odhadnout, může to tedy být dříve i později.²⁰⁴ Recept by přitom byl jednoduše stažitelný přes internet v podobě obyčejného souboru či aplikace. Zároveň jsou dle jeho slov téměř všechna léčiva tvořena uhlíkem, vodíkem a kyslíkem. Nebude tedy těžké vytvořit mnoho druhů léků z poměrně malého množství typů „inkoustu“.²⁰⁵

Tyto informace přímo vybízí k úvaze nad tím, co vše půjde v domácích podmínkách vytisknout. Prostou úvahou je možné dojít k závěru, že za dané situace nebude o mnoho složitější tisk psychoaktivních drog.

Pakliže by se tato hypotetická možnost doopravdy stala realitou (a zatím to vypadá, že stane), zřejmě by to od základů přebudovalo podobu drogového světa. Drogy by byly vytisknutelné v každé domácnosti vlastníci tento typ 3D tiskárny (jenž časem pravděpodobně poklesne na ceně a opravdu se stane „dostupným zbožím“), čímž by vymizela potřeba drogových dealerů a ti by tudíž přišli o živobytí. Vymizel by tak celý jeden rozsáhlý „kriminální“ sektor a zároveň by velmi poklesla cena drogy, protože tisk bude jistě efektivnější nežli současný nabídkový řetězec. Na druhou stranu by však výroba drog byla velmi těžko kontrolována státními orgány a drogy by se tak staly mnohem více dostupnými, než v současném stavu, a možná i více, než při legalizaci. Boj proti drogám by se pravděpodobně přesunul z ulic na internet, kde by všechny podezřelé soubory byly blokovány a mazány. Nicméně když vezmu v úvahu současnou situaci týkající se nelegálně šířených souborů na internetu, pak předpokládám, že pokud nedojde k nějakému přelomu v kontrole internetu, bude jakákoli protidrogová politika na internetu zcela nemožná. A pokud by byla proveditelná, bude zde pořád možnost šíření „z ruky do ruky“ pomocí flash disků a dalších přenosných médií. Zdá se tedy, že šíření elektronických podob drog k jejich uživatelům či potencionálním uživatelům nebude nic moci zabránit.

Možnost kontroly je představitelná, pokud jde o šíření surovin potřebných k tisku²⁰⁶, avšak jak je výše zmíněno, téměř všechna léčiva se podle Lee Kronina dají sestavit z několika základních surovin. Dá se předpokládat, že tomu bude podobně i u nelegálních drog, a stejné suroviny budou dostupné minimálně pro výrobu léčiv, nelze však také vyloučit, že budou získatelné i jiným způsobem. Tato možnost kontroly bude tedy nejspíše také velmi složitá. Další alternativa, kterou jsem vyhodnotil za možnou, je, že by již přímo

²⁰⁴ The Week, Can you 3D Print Drugs?, 2013. (online).

²⁰⁵ Kurzweil, The „Chemputer“ That Could Print Out Any Drug, 2012. (online)

²⁰⁶ Případně samotných tiskáren, ale myslím, že by to bylo velmi těžko politicky prosaditelné – zakázat stroje vyrábějící léky. Navíc již dnes existují 3D tiskárny schopné tisknout jiné 3D tiskárny – takzvaný RepRap projekt. Tudíž by se mohly šířit v podstatě exponenciálně, čímž by se náklady na jejich kontrolu extrémně zvýšily.

v tiskárnách byl zakódován příkaz netisknout jisté sloučeniny. To by však podporovalo vymýšlení nových neznámých drog a situace by tak nejspíš byla jen více nebezpečná. V současnosti je zároveň většina elektronických bezpečnostních systémů hackery prolamována a lze tedy jen obtížně hledat důvod, proč by tomu tak nemohlo být i v případě 3D tisku.

Když jsou vzaty v úvahu všechny tyto argumenty, jeví se, že současný stav drogové politiky nebude udržitelný a bude muset projít zásadními změnami. A protože hlavní cíle protidrogové politiky, nízká dostupnost a vysoká cena, nebudou dosažitelné, ztratí jakákoli protidrogová politika smysl. Omezování nabídky i omezování poptávky kriminalizací tedy pravděpodobně ukončí své působení a drogová politika bude spočívat především v prevenci, osvětě a Harm Reduction.²⁰⁷

2.2.9. Možné substituty alkoholu

„Turn on, Tune in, Drop Out“

Timothy Leary

Jedním z významných argumentů proti legalizaci je nárůst počtu uživatelů. Vysoká pravděpodobnost tohoto nárůstu je přijímána i odpůrci prohibice. Je však důležité zamyslet se nad tím, zda je v situaci, kdy užívání alkoholu přináší vysoké společenské náklady (a užívají jej velmi mladí lidé), potencionální nárůst počtu uživatelů některých, v současnosti nelegálních drog, opravdu negativním fenoménem.

V kapitolách práce pojednávajících o účincích, porovnání a společenských nákladech jednotlivých drog byly popsány aktuální poznatky o jejich škodlivosti. Z tohoto srovnání vychází velmi negativně legální alkohol a naopak nelegální drogy jako extáze, marihuana, khat, LSD a lysohlávky jsou hodnocené jako relativně méně škodlivé.²⁰⁸ Uživatelé alkoholu však zároveň neškodí pouze sobě (a tím skrze náklady léčení a ušlého produktu úmrtí i ostatním), ale svým chováním pod vlivem velmi výrazně i svému okolí, což je například z podstaty účinků u extáze²⁰⁹ takřka nemožné a u marihuany velmi nepravděpodobné.²¹⁰

Ze společenského hlediska by tedy bylo nákladově efektivnější, pokud by uživatelé alkoholu přešli na jinou, méně škodlivou drogu. Z těchto 5 přichází v úvahu především

²⁰⁷ Mnoho Harm Reduction programů však omezuje škody způsobené prohibicí, HR tedy pravděpodobně bude omezeno také.

²⁰⁸ LSD je dokonce fyzicky naprosto neškodné, jeho nebezpečnost vychází především z psychických potíží při užití ve špatném prostředí a z halucinací, které vyvolává.

²⁰⁹ Extáze naopak zvyšuje pocity sounáležitosti a empatie, při podání myším snížila sklony k agresi i u standardně agresivních jedinců (u plachých jedinců však také zvýšila jejich plachost a útekové jednání) (Šlais, 2005).

²¹⁰ Uživatel pod vlivem marihuany může být nebezpečný většinou jen svou zmateností.

extáze (do určité míry i khat, či marihuana), protože z povahy svých účinků může tvořit substitut alkoholu ve většině situací, kdy je alkohol používán. Nicméně extáze je v současnosti poměrně nebezpečná, a to kvůli nedostatku informací na trhu a tudíž nejisté kvalitě, síle, složení a oproti alkoholu relativně menší znalosti jak drogu co možná nejbezpečněji užívat. Pokud by však byla povolena, stala by se přístupnou na legálním trhu a vlivem konkurence a dostupnosti by velmi pravděpodobně došlo ke zkvalitnění produktu.²¹¹ Pakliže by bylo předpokládáno racionální jednání, dojde většinou populace k okamžitému opuštění alkoholu.²¹² Pakliže ne, dojde pravděpodobně k nárůstu jejího užití, ale výraznější efekt bude záležitostí dlouhého období.²¹³ Negativním efektem by však mohl být nárůst kombinování extáze s alkoholem, u nějž se mi bohužel nepodařilo najít důvěryhodné informace o nebezpečnosti.²¹⁴

Relativně menší škodlivost extáze oproti alkoholu ovšem neznamená, že škodlivá není.²¹⁵ Ještě lepší možností by bylo objevit alternativu, která by byla škodlivá co nejméně. Zdá se to být možné. David Nutt, citovaný ve srovnání jednotlivých drog, před nedávnem oznámil, že vynalezl pilulku, která člověka opije, avšak nezpůsobuje závislost²¹⁶ ani kocovinu a její účinek se dá „vypnout“ jinou pilulkou.²¹⁷ Není ještě otestována z dlouhodobého hlediska a zprávu jsem z důvodů její „čerstvosti“ dohledal prozatím jen v médiích, ale jde o možný krok směrem k méně škodlivé budoucnosti. Překážkou při výzkumu je podle Nutta především neochota investorů poskytnout zdroje do výzkumu látky, u níž není jisté, jak se k ní bude stavět vláda. Pakliže by byl vývoj těchto látek svobodný a schválený státem, k podobnému problému by nedošlo. Nutt také v rozhovoru pro britské rádio 4 řekl: „Není zde pochyb, že můžete vytvořit celou řadu efektů podobných alkoholu manipulováním mozku“. Zdá se tedy být možné, že pokud by se státy ke drogovému průmyslu nestavěly negativně, objevily by se zde náhražky současných drog, které by nezpůsobovaly tak dalekosáhlé negativní důsledky jako ty současné.

²¹¹ Alternativně by se o zkvalitnění produktu mohl starat státní dohled, či obojí najednou.

²¹² S výjimkou těch, kteří jsou již na alkoholu závislí, jim bude vlivem fyzické a částečně i psychické závislosti pravděpodobně nadále přinášet vyšší užitek alkohol. Dále pak s výjimkou těch, kterým bude více vadit odlišný charakter škodlivosti extáze, či odlišný charakter účinků.

²¹³ Toto bylo již zmíněno v kapitolách obhajujících prohibici. Nárůst uživatelů je nejistý, bude velmi záležet na marketingu a uživateli vnímanému riziku.

²¹⁴ Z akutního hlediska tato kombinace pravděpodobně výrazně nebezpečná není, protože na tanečních akcích k užívání obou drog zároveň běžně dochází.

²¹⁵ Nebezpečné by mohlo být především poškození serotoninových receptorů zmíněné v kapitole 1.3.5 „Extáze (MDMA)“. Považujte prosím tedy tento příklad pouze za příklad a počkejte si na další výzkum.

²¹⁶ Heroin byl při svém objevení zaváděn jako nenávyková náhražka morfia.

²¹⁷ The Telegraph, Get Drunk Without the Hangover on Professor Nutt's Pill, 2013. (online)

2.2.10. Lobby

„Prisons are a big business. Most are privately run. They have powerful lobbyists and they have bought most state politicians. Meanwhile, we are bankrupting out states and creating a vast underclass of prisoners who will never be equipped for productive lives.“

Fareed Zakaria

Toto není konkrétní argument pro legalizaci drog. Jde spíše o zamyšlení nad legitimitou argumentů ze strany represivní. Boj proti drogám totiž může být výhodný pro některé zájmové skupiny.

První zájmovou skupinou je policie. Teorie byrokracie školy veřejné volby říká, že úředník se snaží maximalizovat svůj vlastní užitek, který nemusí být vždy totožný s maximalizací užitku společnosti. Úředníkův užitek totiž mohou determinovat i faktory jako touha po moci, prestiži, jistotě a kariérnímu postupu. Všechny tyto cíle mu může naplňovat rozšiřování rozpočtu jeho úřadu. Aplikováno na policii: Drogová prohibice zvyšuje užitek policistů, jakožto státních úředníků, protože zvyšuje velikost jejich úřadu.²¹⁸ Proto existuje možnost, že policie bude prosazovat drogovou prohibici, ačkoli to nebude v zájmu společnosti. Důležité je také zmínit, že mnoho dat, ze kterých vychází drogové studie, pochází právě z řad policejních orgánů.

Druhou zájmovou skupinou mohou být výrobci drog, které jsou v současnosti legální. Jelikož je většina dnes zakázaných drog většími či menšími substituty alkoholu a tabáku (více však alkoholu), je v zájmu výrobců dnes legálních drog držet ty ostatní pokud možno zakázané (podobné motivace by mohly mít i farmaceutické firmy například ohledně marihuany).

Třetí zájmovou skupinou jsou samotné drogové kartely. Jejich zisky plynoucí z dnešních obrovských marží, by v konkurenčním prostředí vymizely a ony by pravděpodobně zkrachovaly, tudíž je pro ně výhodné udržovat drogy zakázané.

A čtvrtou zájmovou skupinou jsou soukromé americké věznice. Jak bylo zřejmé z dat v kapitole „Uvolnění prostředků soudů, policie a věznic“, od vyhlášení války proti drogám velmi výrazně narostl počet uvězněných Američanů.²¹⁹ Pro americké věznice se tedy prohibice zdá být velmi výnosnou záležitostí. Nasvědčovalo by tomu i nařčení, že USA, největší sponzor úřadu OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC) vyhrožovaly, že financování

²¹⁸ Toto však pravděpodobně nebude platit například pro policisty mexické a z dalších ohrožených zemí, kde válka s drogovými kartely doslova ohrožuje životy policistů i jejich rodin. Naopak to bude více platné pro policejní úředníky ve vyšších postech kariérního žebříčku, kterých se již fyzický styk s drogovým světem netýká a kteří mají větší politický vliv.

²¹⁹ Především od Reaganovy války proti drogám, která časově koreluje se zavedením privatizace věznic.

omezí, pokud bude UNODC vyjadřovat podporu politice Harm Reduction.²²⁰ Pro připomenutí: základním postojem Harm Reduction politiky je, že uživatel drog nemá být kriminalizován a tedy ani uvězněn ve věznicích, nýbrž léčen.

²²⁰ United Nations Drug Control, 2005.

3. Zhodnocení a porovnání obou politik

Obě hodnocené politiky mají svá „pro“ a „proti“, přičemž je nelze vzájemně vyhodnotit s naprostou přesností. Jak je již uvedeno výše, svět nemá s alternativní politikou, tedy legalizací, za současných podmínek zkušenost. Porovnání obou variant a zhodnocení prohibice je tedy založeno pouze na více či méně pravděpodobných dopadech legalizace.

Mezi téměř jistý následek současné politiky, který má významný ekonomický i sociální dopad na celosvětovou společnost, lze počítat existenci drogové mafie. Ta by v legálním prostředí, kde lze standardně vymáhat vlastnická práva, fungovala úplně jiným způsobem, pravděpodobně velmi podobným současnému fungování firem zabývajících se prodejem tabáku a alkoholu. 6000 mrtvých ročně v Mexiku a další mrtvé ve zbytku světa lze tedy přičíst současné politice. Stejně tak jí lze přičíst politickou nestabilitu v mnoha státech, která je s enormními zisky drogových mafií spojena (například více než stotisícová armáda příslušná drogovým kartelům v Mexiku, financování terorismu a možnost těmito penězi korumpovat). Neexistovalo by rovněž tak vysoké množství uvězněných, kteří by například v USA, kde je počet uvězněných nejvyšší (půl milionu i s uvězněnými za pouhé držení a dalšími uvězněnými v souvislosti s drogami), mohli vytvářet ekonomický produkt ve výši 128 miliard USD, tedy 1 % HDP USA (pro rok 2002).

S počty uvězněných souvisí další náklady, které jsou s téměř naprostou jistotou přiřaditelné prohibici. Jedná se zejména o výdaje státního rozpočtu. Výše zmíněné počty uvězněných stojí rozpočet USA ročně 14,2 mld. USD. Společně s ostatními výdaji – soudy, policií apod. tvoří celkové výdaje státního rozpočtu 61 mld. USD. Nejde zde však pouze o celkové výdaje, ale i o vytíženost těchto státních orgánů, která se pak projevuje nižší participací v ostatních oblastech jejich působnosti. Jedná se tedy o velmi nákladnou politiku. Dalším významným aspektem legalizace, by byl s vysokou pravděpodobností zvýšený výběr daně, jehož odhad pro rok 2008 v USA činil 46,7 mld. USD. Jedná se o částku, která představuje přibližně 10 % deficitu státního rozpočtu toho roku.

Méně určitý je však efekt legalizace v souvislosti s počtem uživatelů a typem užívaných drog. Není jisté, o kolik, a zda vůbec se počet uživatelů drog zvýší. Jsem přesvědčen, že s určitým nárůstem počtu uživatelů je nutné počítat, jeho konečnou míru však už budou určovat těžko odhadnutelné faktory jako například postoj, který k celé záležitosti zaujmou média, kulturní vlivy a nálada ve společnosti v jednotlivých zemích, ekonomická vyspělost dané země, nezaměstnanost (především mladých) atd. Zároveň je podstatné, zda bude firmám povolena propagace jednotlivých látek. Pakliže by povolena byla, je možné, že nárůst počtu uživatelů bude velmi vysoký, zvláště mezi nezletilými, kteří jsou vůči efektům

drog zároveň nejvíce zranitelní. Pokud by zde byl nárůst až na úroveň současného užívání alkoholu (u škodlivých a velmi návykových drog²²¹), bylo by dle analýzy výše uvedených argumentů vhodnější zachovat současný stav (respektive zavést pouze dekriminalizaci, ta však není srovnávána). Takový nárůst v užívání nebezpečných drog je však velmi nepravděpodobný, především proto, že při snížených cenách budou uživatelé spíše inklinovat k méně nebezpečným drogám. Pokud by však s legalizací počet uživatelů narostl, dá se prohibice z tohoto hlediska považovat za poměrně dobře fungující systém, ačkoli úplné vymýcení užívání drog zdaleka nepřinesla.

Celkový nárůst počtu uživatelů drog nemusí být negativním jevem, za podmínky, že půjde o nárůst uživatelů méně nebezpečných drog na úkor celkového množství uživatelů alkoholu, který v současnosti působí mnoho škod nejen přímo uživatelům, ale skrze externality jeho užívání i společnosti.²²² Prohibice také přináší na trh mnohdy nebezpečné nové látky, které pak uživatelé s pocitem relativně menší nebezpečnosti zkouší. Kdyby drogy byly na legálním trhu, firmy by se patrně nebály zainvestovat své prostředky do výzkumu vědců jakým je například David Nutt, kteří by na trh také mohli přinést nové, ale již důkladně testované látky (a tedy méně nebezpečné). Ty by také na rozdíl od těch v současnosti nových nebyly po krátkém vyzkoušení staženy z trhu a vyměněny za nové, opět neprozkoumané. Je však otázkou, zda by ke zkoumání nových látek docházelo i za situace, kdy by byla zakázána reklama (firmy by se mohly bát o návratnost investice).

Dalším, velmi výrazným jevem současného drogového světa, jsou nebezpečné způsoby aplikace a celková nečistota drog. Nečistota se dá s jistotou přičíst na vrub prohibice, zatímco způsoby aplikace jsou především jejím následkem, ale není již úplně jisté, do jaké míry budou za nižších cen opuštěny. Součástí adiktivního kapitálu totiž může být u psychické složky závislosti i způsob užívání,²²³ tudíž i ten může být prvkem maximalizace užítku. Nicméně je pravděpodobné, že noví uživatelé budou při nižší ceně drog preferovat méně efektivní, a tedy ve většině případů méně škodlivé způsoby aplikace. To ve výsledku povede k nižším externalitám zprostředkovaným náklady na léčbu. K lepšímu zdravotnímu stavu uživatelů také povede příznivější náklon křivky rozpočtového omezení ostatním, pro život a zdraví potřebným statkům (následkem nižší ceny drogy). Uživatelův spotřební koš tedy bude obsahovat kromě drog například i lepší bydlení či kvalitnější stravu.

²²¹ Ačkoli ani ty nejnebezpečnější drogy nevychází ze srovnání jako o příliš škodlivější než alkohol, je zde jeden významný rozdíl, a to v rozvoji závislosti. Na alkoholu je asi nejsilnější závislost vůbec, avšak rozvíjí se velmi pomalu, zatímco například u heroinu a kokainu se vytváří velmi rychle. Mladí tedy mají u alkoholu možnost přestat, či zmírnit svou konzumaci ve chvíli, kdy „dostanou rozum“.

²²² Stejně pozitivní by to bylo i u kouření tabáku, ten však mezi nelegálními drogami zřejmě substitut nemá.

²²³ Velmi dobře je to vidět například u nikotinu, který sice závislí kuřáci mohou získávat ve formě náplasti, ale podle nich to „není ono“.

Velmi těžko odhadnutelný je i vývoj online tržišť (Silk Road). Tento, teprve 2 roky starý drogový trh, roste velmi rychle především díky anonymitě (uživatelů i způsobu platby – Tor, Bitcoin) a snížení asymetrie informací mezi kupujícími a prodávajícími díky systému referencí a hodnocení prodávajících. Ti jsou díky tomuto hodnocení nuceni budovat značku, a tudíž i udržovat kvalitu. Zároveň snižuje oběma stranám transakční náklady vznikající při klasickém obchodním styku na drogovém trhu. Z dlouhodobého hlediska se dá očekávat vyšší konkurence mezi prodávajícími a pokles ceny. Je tedy možné konstatovat, že existence online trhů svým způsobem napravuje škody působené prohibicí, avšak také zvyšuje dostupnost nezletilým. Těžkou odhadnutelnost vývoje spatřuji především v objevení možnosti kontroly Bitcoinů, Toru, či samotných tržišť. Tvůrci všech tří nástrojů proklamují, že je to nemožné, takové tvrzení je však v jejich nejvyšším zájmu. Může se tedy jednat buď o mylnou, nebo vyloženě nepravdivou informaci. Dnešní době online trh netvoří ani 1 % z celkového světového trhu s drogami, avšak pokud bude nadále růst stejným tempem, může být za několik let prohibice zbytečným výdajem ze státního rozpočtu.²²⁴

Dalším, velmi těžko odhadnutelným faktorem, je budoucí dopad 3D tisku. Dle dosavadních odhadů se dá předpokládat, že za cca 10 - 15 let budou domácnostem dostupné tiskárny schopné vytvářet chemické sloučeniny, tedy i drogy. Tohoto budou schopné při použití pouze několika základních prvků. Regulace tohoto fenoménu bude pravděpodobně velmi složitá, a tudíž se velmi zvýší dostupnost komukoli a patrně i sníží cena. Stejný dopad může mít 3D tisk i v prostředí legálního trhu. Avšak v tu chvíli je ekonomicky neefektivní vydávat zdroje na prohibici.

Tabulka č. 6 shrnuje výše zmíněné skutečnosti do přehlednější podoby.

Tabulka 6: Shrnutí dopadů a porovnání obou politik

	<i>Prohibice</i>	<i>Legalizace</i>
<i>Počet uživatelů</i>	Stabilní	Vyšší
<i>Počet nezletilých uživatelů</i>	Stabilní	Výrazně vyšší
<i>Počet uživatelů (bez marketingu)</i>	Stabilní	Vyšší
<i>Počet nezletilých uživatelů (bez marketingu)</i>	Stabilní	Vyšší

²²⁴ Dokážu si však velmi živě představit zástupce veřejného sektoru hovořící o poklesu kriminality a počtu předávkování díky efektivní protidrogové politice, nikoli vlivem Silk Road.

<i>Výdaje státního rozpočtu</i>	Vysoké ²²⁵	Nížší ²²⁶
<i>Příjmy státního rozpočtu</i>	Konfiskace majetku	Daň
<i>Kriminalita strany nabídky</i>	Velmi vysoká	Marginální
<i>Terorismus</i>	Vyšší	Nížší
<i>Nové drogy</i>	Negativní trend	Pozitivní trend
<i>Korupce</i>	Vysoká	Obdobná korupci legálních firem
<i>Škodlivost užívání</i>	Vysoká	Nížší, výrazně nižší – závisí na míře opuštění velmi škodlivých drog (tzn. i alkoholu)
<i>Kriminalita uživatelů</i>	Vysoká	Téměř žádná – ekonomicky motivovaná Nížší/obdobná – plynoucí z podstaty samotných drog (závisí na míře opuštění velmi škodlivých drog - tzn. i alkoholu)
<i>Ušlý ekonomický produkt</i>	Vysoký – mrtví, léčení, uvěznění	Velmi nízký

Zdroj: Vlastní tvorba, data uvedená v této práci

I přes nezaručenost efektů zmiňovaných v argumentech se tedy dá konstatovat, že z hlediska nákladů a výnosů je prohibice méně efektivní systém než legalizace.

Pakliže by šlo o nalezení nejefektivnějšího nastavení legalizace, lze doporučit pokračování v silném omezování. Reklama za určitých podmínek může pomoci efektu substituce některých drog za alkohol, avšak musela by propagovat pouze méně nebezpečné drogy. Vedlejším účinkem by ale mohl být celkový nárůst počtu uživatelů a užívaného množství i z řad mírných uživatelů alkoholu, u nichž by substituce pozitivní efekt nepřinesla, tudíž by bylo vhodnější tento proces přenechat přirozenému vývoji bez reklamy.

Kromě reklamy je velmi důležitou otázkou dostupnost samotných drog. Zde je podstatné nastavit politiku tak, aby drogy byly dostupné těm, kteří jsou závislí a natolik dostupné

²²⁵ Velký rozdíl mezi USA a ostatními státy západního světa – především kvůli míře zatýkání a uvěžňování – především tedy náklady trestní justice. V příkladech jsem uváděl právě USA, tento argument je tedy nadhodnocen v neprospěch prohibice.

²²⁶ Toto číslo bude záviset na případném navýšení rozpočtu omezování poptávky.

ostatním, aby nevznikal organizovaný zločin, avšak zároveň co nejvíce nepřístupné nezletilým. Efektivním řešením se jeví plánované nastavení trhu s marihuanou v Uruguayi, kde ji bude moci v omezeném množství koupit každý starší 18 let po registraci v certifikované lékárně. To je systém, který přináší určité transakční náklady a nedovolí uživateli konzumovat příliš (či ve velkém dále prodávat), zároveň však není natolik prohibiční, aby dal možnost existenci černému trhu, v takovém rozsahu, jak ho známe dnes.

S tímto souvisí i nastavení daně (či přímo konečné ceny jako v Uruguayi). Opět je důležité maximální odrazení potenciálních uživatelů při současné neudržitelnosti pro černý trh a rovněž je podstatné zamezení vzniku motivací vydělávat si na financování závislosti kriminální činností. Daň je velmi složité určit, protože není jisté, kde se ustálí tržní cena. Pakliže by však šlo o cenu stanovenou státem, bylo by možné částečně se inspirovat cenou, kterou nastavilo současné zdanění tabáku a alkoholu. Obě sazby daně nutí závislého uživatele zaplatit minimálně 80 Kč denně (alkohol – lahev levné kořalky, tabák – krabička cigaret), což je, přepočteno na měsíc, poměrně vysoká suma pro člověka s minimálním platem, avšak zároveň není destruktivní pro jeho život. Na podobnou, případně mírně vyšší sumu (např. 100 Kč), by tedy bylo možné nastavit i ostatní drogy.

3.1. Další argumenty a zamyšlení v práci nerozvedené

Na mnoho argumentů vzhledem k doporučenému rozsahu práce nezbyl prostor. Nebyly zmíněny především ty méně významné a obtížně kvantifikovatelné. Proti zvýšení počtu uživatelů po legalizaci hovoří efekt zakázaného ovoce, o němž se často zmiňuje například Milton Friedman. Dalším významným faktorem je morální dopad na společnost. Jedná se především o vzory předávané mladým lidem, zmiňované často v souvislosti s americkými ghety. Kterým životním směrem se asi vydá mladý chudý člověk, který ve svém okolí potkává bohaté dealery, kteří si mohou dovolit téměř všechno, aniž by tvrdě pracovali například v továrně? Tato cesta ho určitě bude svádět, a pokud ne, jistě bude alespoň pochybovat nad spravedlností světa a právního systému v jeho okolí, což se poté možná projeví v jeho budoucích činech. Další efekt pramení z paradoxu zakázanosti některých mnohem méně škodlivých drog, než je alkohol. Ve chvíli, kdy je člověk trestán za okolí ani jemu příliš neškodící užívání marihuany, a za užívání alkoholu, jež působí všeobecně vyšší náklady, postihován není, začne přemýšlet nad smysluplností tohoto právního nastavení. A pokud dojde k tomu, že není správné, možná začne pochybovat i nad ostatními zákony v jeho zemi, a možná je začne méně respektovat.

Na druhou stranu, většinu prací o legalizaci zpracovávají akademici, tedy lidé inteligentní, racionálně uvažující a přemýšlející do budoucnosti. Co když své osobnostní charakteristiky

nechtěně při svých očekáváních promítají i do zbytku populace? Co když není průměrná populace schopna s legálními drogami nakládat a časem se stane závislými velké množství lidí?

Ačkoli ze srovnání vychází jako méně efektivní prohibice, tedy systém, který v současnosti máme (i když v poslední době už uvolněnější), jsem po nabytí znalostí, které jsem při psaní postupně čerpal, přesvědčen, že má své historické opodstatnění. Důvodem je především obrovský nárůst kouření cigaret v době, kdy byly ostatní drogy postupně odstraňovány z dosahu veřejnosti. Pokud by k tomuto omezení včas nedošlo, mohl by nárůst být stejný i u nich. Kokain a heroin byly z počátku považovány za léky, kokain byl součástí Coca-Coly a sliboval léčit bolesti hlavy, melancholii a mnoho dalších nepříjemností (jejichž příznaky z povahy účinků kokainu skutečně odstraňovat musel). Je velmi představitelné, že tyto požehnané účinky by v kombinaci s marketingovou silou Coca-Coly a podobných firem vedly k obrovskému boomu těchto substancí. Kolik mladých dívek by kouřilo opium, kdyby jim šla příkladem hvězda typu Marilyn Monroe? Jsem přesvědčen, že by jich bylo podstatně více, než kolik jich bylo v té době za prohibice. A náklady by tedy možná převýšily náklady prohibice. V době hippies ani nebylo třeba reklamy, pro velký nárůst stačil trend.²²⁷ Dnes však již jsme dál, máme rozvinutější systém prevence a nebezpečnost drog je ve společnosti poměrně známá. Nemusí být tedy nezbytně nutné pokračovat ve stejné politice dál, jakkoli se v minulosti možná osvědčila.

Zajímavostí, které jsem si při studii diskuse drogových politik všiml, je skutečnost, že jde v podstatě o debatu světa akademického, proti kterému stojí svět „oficiálních institucí“. Bylo velmi složité najít moderní studii obhajující současnou politiku, zatímco u studií zastávajících legalizaci či současnou politiku kritizujících, byl výběr velmi široký. Rozdílná byla i forma argumentů jednotlivých stran. Argumenty oficiálních stran byly často zavádějící, tvrzení nebyla podkládána fakty, či nebyl vysvětlen jejich původ, a časté byly rovněž morální odsouzení názorových oponentů (těch se však dopouštěla i protistrana).

²²⁷ Velmi zajímavou literaturou dotýkající se vzestupu drog v této době je životopis Tima Learyho – Záblesky paměti, psychologa zabývajícího se psychedeliky (LSD, lysohlávky) a později jedné z hlavních postav hippie hnutí a propagace užívání psychedelik.

Studie současnou politiku zastávající občas vycházely ze zdrojů pocházejících i z 50. a 60. let a také se mi občas podařilo narazit i na faktickou chybu.²²⁸

3.2. Omezení práce a další výzkum

Omezením této práce je především rozsáhlost tématu, která znemožňuje hlubší rozpracování a vysvětlení jednotlivých argumentů. Tomu také odpovídá delší rozsah práce (oproti zadání), protože témata zde popsaná nebylo možné více zestručnit či přímo neuvést. Práce by tím utrpěla na své objektivitě. Nezbytné bylo rovněž rozvedení teoretické části práce, neboť pokud by čtenář neznal základní pojmy a fungování této politiky, pravděpodobně by problematice dostatečně neporozuměl. Stejně tak je důležitý popis jednotlivých drog a jejich porovnání, protože bez nich by ztratila mnoho ze své vypovídací schopnosti kapitola 2.2.9 – „Možné substituty alkoholu“, kterou považuji za velmi zásadní, protože vyvrací všeobecně vžitou představu, že nárůst užívání aktuálně nelegálních drog je čistě negativním fenoménem. Tento fenomén může být naopak ekonomicky i sociálně efektivnější v případě relativního nárůstu užívání méně nebezpečných drog na úkor alkoholu. Tímto směrem by se také mohl rozvíjet další výzkum, neboť během svého výzkumu jsem nenašel množství literatury odpovídající závažnosti tématu. Možná pro jeho kontroverzi.

Jako omezení může působit přílišné zaměření se na USA. Některé argumenty uvedené v práci jsou tedy obtížněji aplikovatelné například na ČR, protože zde není tak vysoká kriminalita související s nabídkovou stranou zkoumaného trhu rovněž zde neexistuje tak vysoké procento uvězněné populace. Český stát má tedy nižší výdaje na provoz trestní justice nežli USA a proto by byl argument o státních výdajích použitý v ČR příliš nakloněný v neprospěch prohibice. Pravděpodobně ještě méně aplikovatelné jsou tyto argumenty na státy „nezápadní“ civilizace, které jsem v práci vůbec nerozebíral.

Debata „legalizace versus prohibice“ je dle mého názoru v akademickém světě (ekonomickém) v podstatě uzavřena. Argumenty proti prohibici jasně převažují. Budoucí vývoj by se tedy měl zaměřit především na formování jasně podoby legalizace, protože ta

²²⁸ Opravdu velmi špatnou argumentaci na akademické poměry jsem objevil ve článku Legalization: a High risk Alternative (James Inciardi, 1989), ve které autor vypisuje počet chemických látek obsažených v marihuanovém kouři (bez doložení jejich škodlivosti - samotné vysoké číslo chemických látek považuje za dostatečné potvrzení). Po tomto popisu následuje argument o zvýšení nebezpečnosti marihuany kvůli zvýšení její potence, přičemž píše, že od 60. let do konce 80. se obsah THC v konopí zvýšil z 0,2 % na 5 %. Tím za 1. vlastně nepřímo odporuje prvnímu argumentu, ve kterém naznačuje, že marihuanový kouř je škodlivý, protože se zvýšením potence není třeba tolik vykouřit a především za 2. argument obsahuje špatná fakta. Marihuanu s obsahem THC 0,2 % by nikdo nekouřil, protože by neúčinkovala (hranice pro technické konopí je v ČR 0,3 % THC). Jediná možnost, proč by tehdy marihuanu s takovým obsahem THC někdo užíval je obsah jiných látek než THC, které však ve tvrzení nezmiňuje. Zdá se tedy, že mu skutečnost neúčinnosti marihuany při takovém množství THC vůbec nebyla známa či se záměrně dopouštěl manipulace.

definována není, přičemž ale jde o velmi důležitý úkon, především ohledně regulace marketingu, retailového prodeje a nastavení politiky omezování poptávky.

Závažným tématem ke studiu jsou také nové trendy, které mají potenciál zásadně proměnit podobu drogového trhu, tedy online trh a 3D tisk.

Závěr

Existuje mnoho názorů na úspěšnost současné drogové politiky a stejně tak existuje mnoho názorů na její opak – legalizaci. Do této práce jsem vybral ty nejzásadnější argumenty hodnotící efektivitu a ekonomicko-sociální dopady současné či alternativní politiky. Ty jsem poté srovnal s existujícími daty a myšlenkami, popsal a vyhodnotil. Potvrdilo se, že drogová politika má pro lidskou společnost dalekosáhlé důsledky.

Prohibicí se podařilo udržet prevalenci uživatelů nelegálních drog na nižší úrovni, nežli je úroveň užívání drog v současnosti legálních. U velmi škodlivých drog je prevalence výrazně nižší, u marihuany prevalence mladých v posledních několika letech předstihuje kouření cigaret, je to však dáno spíše jejich opouštěním nežli nárůstem užívání marihuany, ten je v posledních letech velmi mírný a situace je spíše stabilizovaná. Stejně tak je tomu i u ostatních drog, prevalence některých, například kokainu, u mladých dospělých dokonce klesá.

Nicméně, jak říká historická zkušenost, poptávka po látkách měnících vědomí je pravděpodobně součástí lidské přirozenosti a nelze ji omezit úplně. S přihlédnutím k nákladům, jež současná politika vytváří, se jedná o značně neefektivní snahu. Prohibice totiž zapříčiňuje velmi vysoké množství kriminality nabídkové i poptávkové strany. Fungování drogových kartelů vede ke smrti tisíců obyvatel Jihoamerických zemí ročně a k mnoha dalším úmrtím v zemích západních. Vysoká cena drog nutí závislé uživatele krást a loupit, čímž se snižuje celkový užitek ostatních lidí působících v jejich dosahu. Velká kriminalita také vede k závažnému vytížení policie, soudů, věznic a dalších částí trestní justice, jejíž zatíženost se neprojevuje pouze ve výrazně vyšších nákladech a ušlém ekonomickém produktu uvězněných, nýbrž také v nižší alokaci prostředků do jiných oblastí její působnosti, což dále negativně ovlivňuje celou společnost.

S velkými zisky spojenými s prodejem drog rovněž souvisí terorismus, protože teroristické skupiny mají pro obchod s drogami vhodné zázemí a tak mohou k financování svých aktivit tento velmi bohatý zdroj využívat. Dále prohibice vede k vyšší škodlivosti užívaných drog a u některých uživatelů k užívání škodlivějších drog obecně, a to především kvůli jejich nečistotě a vysoké ceně, která nutí zejména závislé uživatele konzumovat získanou látku co nejefektivněji, tedy velmi často nitrožilně, což je v kombinaci s nečistotou drogy velmi destruktivní. V poslední dekádě se také, především v Evropě, objevuje fenomén užívání nových, tzv. „legálních“ drog. Jedná se o velmi nebezpečný trend, zvláště kvůli vyšší důvěře uživatelů v tyto látky (protože nejsou prodávány na černém trhu) v kombinaci s jejich neznámým účinkem.

Dopady legalizace jsou pouze teoretické, protože neexistuje její empirické potvrzení v současných podmínkách. Některé dopady jsou podporovány zkušenostmi z ukončení alkoholové prohibice či z marihuanové politiky Nizozemí, obojí se však v zásadních parametrech liší od případné legalizace, tak jak je chápána dnešními ekonomy a jak je k ní přistupováno v této práci. Nejisté dopady legalizace jsou zároveň největší překážkou její implementace, protože dávají možnost, především ve veřejné debatě, proti ní s poměrně vysokou volností argumentovat. Nicméně nejpravděpodobnější závěr, který vyplývá z této práce, je, že výše zmíněné náklady a potíže by legalizace téměř úplně, či z velké části, odstranila.

Odstranění nákladů prohibice by bylo částečně kompenzováno nárůstem počtu uživatelů, ten by byl velmi závislý na případné možnosti drogy propagovat formou reklamy, která pravděpodobně stála za obrovským boomem v kouření cigaret ve 20. století. Proto bych, stejně jako např. Gary Becker, ponechal reklamu nepovolenou. Avšak i nárůst počtu uživatelů v současnosti nelegálních drog by nemusel být negativním fenoménem, protože mnoho z nich je pro společnost i jednotlivce méně škodlivých nežli legální alkohol, který v současnosti přináší velmi vysoké individuální i společenské náklady. Tyto náklady by se mohly snížit, pokud by došlo k substituci alkoholu za nějakou z méně škodlivou drogu.

Pokusil jsem se také zachytit nové, v odborné literatuře doposud nepopsané trendy, které začínají ovlivňovat, či teprve ovlivňovat budou, podobu drogového světa. Jde především o rychlý růst anonymních online tržišť, z nichž první se objevilo v roce 2011, která velmi redukuje některé náklady drogového trhu, avšak velmi zvyšují dostupnost drog a v budoucnu mají potenciál snižovat jejich cenu - což je opakem cílů, jichž se snaží dosáhnout prohibiční politika. Pakliže se je nepodaří zastavit a budou dále růst, ztratí tato politika, a vysoké výdaje na ni, z velké části svůj smysl. Dalším faktorem, který má velký potenciál budoucí fungování drogové politiky velmi ovlivnit, je nedávný vynález 3D tiskárny, která je schopna vyrábět jednotlivé chemické prvky, tedy i drogy. Její autor odhaduje potenciální dostupnost domácnostem za 10 – 15 let. Pokud se nepodaří rozšíření této technologie zastavit, či nějak zásadně omezit (nebo se z nějaké příčiny nezastaví samo), bude si každý moci „vytisknout“ své vlastní drogy v pohodlí domova a politika snažící se omezit nabídku ztratí svůj smysl.

Protože podoba legalizace není přesně definována, nastínil jsem na konci práce její nejvhodnější formu. Především kvůli dostupnosti mládeži si nemyslím, že by ideálním systémem byl ten, který dnes máme u cigaret a alkoholu. V této souvislosti mi připadá velmi dobrý systém, který v aktuální legalizaci marihuany nastavuje Uruguay. Marihuana tam bude dostupná ve speciálních certifikovaných lékárnách, kde se každý starší 18 let bude moci zaregistrovat a následně si kupovat omezené množství drogy. U legalizace všech

drog by systém mohl být nastaven obdobně, přičemž maximální možné zakoupitelné měsíční množství by bylo takové, aby právě dostačovalo závislému uživateli, a daň (či regulovaná cena) by byla nastavena na tak vysokou částku, aby co nejvíce snižovala množství užívané látky i uživatelů, ale aby závislí zároveň nebyli nuceni vydělávat si na užívání nelegální cestou, aby měli dostatek prostředků i na základní potřeby a aby nevznikal konkurenční černý trh. V českých podmínkách se jeví jako ideální částka 100 Kč za denní dávku. Z ušetřených či daněmi získaných prostředků by zároveň bylo možné zvýšit rozpočet politik omezujících poptávku, a to i u alkoholu, který je dnes podceňován.

Seznam tabulek a grafů

Grafy

Graf 1: Model racionální závislosti.....	16
Graf 2: Ceny drog, počet uvězněných v souvislosti s nelegálními drogami, USA.....	21
Graf 3: Porovnání škodlivosti jednotlivých drog: jednotlivci, společnosti	30
Graf 4: Porovnání škodlivosti jednotlivých drog podle konkrétních kritérií	31
Graf 5: porovnání společenských nákladů tabáku, alkoholu a nelegálních drog a porovnání problémových a ostatních uživatelů	34
Graf 6: Počet obyvatel, kteří užili drogu během posledního měsíce, USA.....	37
Graf 7: Procento mladých dospělých (18 – 25), kteří užili drogu v uplynulém měsíci, USA.	38
Graf 8: Roční spotřeba cigaret na jednoho obyvatele a významné události ovlivňující spotřebu, USA.....	42
Graf 9: Měsíční prevalence mezi žáky 12. tříd (17 – 18 let), USA	45
Graf 10: Roční prevalence a vnímané riziko marihuany mezi žáky 12. tříd, USA.....	46
Graf 11: Počet vražd na 100 000 obyvatel, USA.....	51
Graf 12: Přímé výdaje složek trestní justice USA	52
Graf 13: Počet zatčených za drogové zločiny, USA	53
Graf 14: Evoluce množství nových psychoaktivních látek v Evropě.....	58

Tabulky

Tabulka 1: Roční prevalence užití drog ve vybraných státech	17
Tabulka 2: Účelově určené výdaje na protidrogovou politiku ze státního rozpočtu a z územních rozpočtů v letech 2007 – 2011 (v tis. Kč)	19
Tabulka 3: Srovnání výdajů z veřejných rozpočtů podle kategorií služeb v r. 2007–2012, v tis. Kč	24
Tabulka 4: Odhadovaný počet a prevalence injekčních uživatelů drog (15 – 64 let) ve světě	35
Tabulka 5: Odhadovaný celosvětový počet úmrtí v přímé spojitosti s užitím nelegálních drog a míra mortality na milion lidí (15 - 64 let).....	49
Tabulka 6: Shrnutí dopadů a porovnání obou politik	69

Seznam literatury

- 5IE375 DROGY V EKONOMII. 5IE375_Class_IV._Demand_for_Drugs.
- 5IE375 DROGY V EKONOMII. 5IE375_Class_V._Supply_of_Drugs_B.
- BECKER, G.S., GROSSMAN, M. and MURPHY, K.M., 1991. Rational Addiction and the Effect of Price on Consumption. *The American Economic Review*, 05, vol. 81, no. 2, pp. 237 ProQuest Central. ISSN 00028282.
- BECKER, Gary. The failure of the war on drugs. In: The Becker - Posner blog [online]. 2005. vyd. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.becker-posner-blog.com/2005/03/the-failure-of-the-war-on-drugs-becker.html>
- BĚLÁČKOVÁ, Vendula. Ekonomická analýza drogových trhů [online]. 2007 [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/e_publikace/ekonomicka_analyza_drogovych_trhu. Diplomová práce. VŠE.
- Black Market Reloaded: 6 alternatives to Silk Road. In: *Complex.com* [online]. 2013 [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: <http://www.complex.com/tech/2013/11/silk-road-alternatives/black-market-reloaded>
- BLAKEMORE, S., 2013. Teenage Kicks: Cannabis and the Adolescent Brain. *The Lancet*, Mar 16, vol. 381, no. 9870, pp. 888-9 ProQuest Central. ISSN 01406736. DOI [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)61578-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(12)61578-5).
- BRECHT, M. and HERBECK, D.M., 2013. Methamphetamine use and Violent Behavior: User Perceptions and Predictors. *Journal of Drug Issues*, 10, vol. 43, no. 4, pp. 468-482 ProQuest Central. ISSN 00220426.
- *Burn-Out and Battle Fatigue*; 2012. *Drug Policy in Latin America*. London: The Economist Intelligence Unit, Mar 17, ProQuest Central.
- Can you 3D print drugs?. In: *The Week* [online]. 2013 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: Can you 3D print drugs?. *The Week* [online]. 2013 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://theweek.com/article/index/246091/can-you-3d-print-drugs>
- Cannabis. In: *World health organization: Facts and figures* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.who.int/substance_abuse/facts/cannabis/en/
- CASA COLUMBIA. *National Survey of American Attitudes on Substance Abuse XVII: Teens* [online]. 2012 [cit. 2013-12-23]. Dostupné z: <http://www.casacolumbia.org/addiction-research/reports/national-survey-american-attitudes-substance-abuse-teens-2012>
- CAULKINS, J.P. and REUTER, P., 1998. What Price Data Tell Us about Drug Markets. *Journal of Drug Issues*, Summer, vol. 28, no. 3, pp. 593-612 ProQuest Central. ISSN 00220426.

- CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION. Achievements in Public Health, 1900-1999: Tobacco Use -- United States, 1900-1999. In: *Cdc.gov* [online]. 1999 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/mm4843a2.htm>
- Corpses as artifacts of a cowboy culture. In: *The Chronicle* [online]. 2009 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://chronicle.com/blognetwork/edgeofthewest/2009/08/03/corpses-as-artifacts-of-a-cowboy-culture/>
- Country overview: Czech Republic. In: *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/country-overviews/cz/data-sheet>
- Crime in the United States. In: *FBI* [online]. 2011 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/crime-in-the-u.s/2011/crime-in-the-u.s.-2011/tables/table-1>
- ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Streetwork.cz: Oborový portál o nízkoprahových sociálních službách a zařízeních* [online]. 2006 - 2013 [cit. 2013-12-26]. Dostupné z: streetwork.cz
- Direct expenditures by criminal justice function, 1982–2007. In: *Bureau of Justice Statistics: U.S. department of justice* [online]. [cit. 2013-12-10]. Dostupné z: <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/glance/tables/exptyptab.cfm>
- DONOHUE III, John. Rethinking America´s illegal Drug Policy. 2011.
- Drogová politika. In: *Drogy-info.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/d/drogova_protidrogova_politika_drug_policy
- DRUG ENFORCEMENT ADMINISTRATION. *Speaking Out Drug Legalization*. USA, 2003. Dostupné z: http://www.pmabcf.org/dea_article.pdf
- *DRUG WARS*. 2009. New York: Scholastic Inc, Mar 23, ProQuest Central.
- DrugFacts: High School and Youth Trends. In: *National Institute on Drug Abuse* [online]. 2012 [cit. 2013-12-23]. Dostupné z: <http://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/high-school-youth-trends>
- EMCDDA. *2008 NATIONAL REPORT (2007 data) TO THE* [online]. 2008 [cit. 2013-12-02]. ISBN 978-80-87041-47-5. Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/publications/searchresults?action=list&type=PUBLICATIONS&SERIES_PUB=w203
- EMCDDA. *Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. 2012. ISBN 978-92-9168-534-9. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2012>
- Erowid: psychoactive plants and drugs. EROWID. *Erowid.com* [online]. 1995 - 2013 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://www.erowid.org/psychoactives/psychoactives.shtml>
- FIŠEROVÁ, Magdaléna. Testování tablet “extáze” – kvantitativní analýza obsahu. In: *Ústav farmakologie 3. LF UK* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/extazetestovani.html>
- Gary S. Becker and Kevin M. Murphy, *A theory of rational addiction*. Journal of Political Economy, Vol. 96, No. 4 (Aug., 1988), pp. 675-700

- Get drunk without the hangover on professor Nutt's pill. In: *The Telegraph* [online]. 2013 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.telegraph.co.uk/foodanddrink/10442298/Get-drunk-without-the-hangover-on-Professor-Nutts-pill.html>
- GRUND, Jean-Paul. *Breaking worse: The emergence of krokodil and excessive injuries among people who inject drugs in Eurasia* [online]. 2013 [cit. 2013-12-24]. International Journal of Drug Policy. Dostupné z: [http://www.ijdp.org/article/S0955-3959\(13\)00051-0/fulltext](http://www.ijdp.org/article/S0955-3959(13)00051-0/fulltext)
- Harrison Narcotics Tax Act. In: *Druglibrary.org* [online]. [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.druglibrary.org/schaffer/history/e1910/harrisonact.htm>
- HELZER, John. UNIVERSITY OF VERMONT MEDICAL SCHOOL. *Significance of the Robins et al. Vietnam Veterans Study*. Vermont, 2010.
- Heroin and opiates: health effects. In: *New Zealand Drug Foundation* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.drugfoundation.org.nz/heroin-opiates/health-effects>
- Heroin and psychosis. In: *Mental Illness Fellowship Victoria* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.mifellowship.org/sites/default/files/styles/Fact%20Sheets/Heroin%20and%20psychosis.pdf>
- Heroin. In: *University of Maryland: Center for Substance Abuse Research* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www.cesar.umd.edu/cesar/drugs/heroin.asp>
- How Illicit Drug Use Affects Business and the Economy. OFFICE OF NATIONAL DRUG CONTROL POLICY. *Whitehouse.gov* [online]. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z: <http://www.whitehouse.gov/ondcp/ondcp-fact-sheets/how-illicit-drug-use-affects-business-and-the-economy>
- CHRISTIN, Nicolas. CARNEGIE MELLON. *Traveling the Silk Road: A measurement analysis of a large anonymous online marketplace*. USA, 2012. Dostupné z: https://www.cylab.cmu.edu/files/pdfs/tech_reports/CMUCyLab12018.pdf
- IRITANI, Bonita J., Denise Dion HALLFORS a Daniel J. BAUER. Crystal methamphetamine use among young adults in the USA. *Addiction*. 2007, roč. 102, č. 7, s. 1102-1113. DOI: 10.1111/j.1360-0443.2007.01847.x.
- Jeffrey A. Miron and Jeffrey Zwiebel. *On the Economic Case Against Drug Prohibition*. The Journal of Economic Perspectives , Vol. 9, No. 4 (Autumn, 1995), pp. 175-192
- KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003, 319 s. ISBN 80-86734-05-61.
- KAUR, S. How is "Internet of the 3D Printed Products" Going to Affect our Lives?. *IETE Technical Review*, 09, 2012, vol. 29, no. 5. pp. 360-364 ProQuest Central. ISSN 02564602. DOI <http://dx.doi.org/10.4103/0256-4602.103164>.
- MAUER, Marc. *A 25-Year Quagmire: The War on Drugs and Its Impact on American Society* [online]. 2007 [cit. 2013-12-13]. Dostupné z: http://www.sentencingproject.org/doc/publications/dp_25yearquagmire.pdf
- MCEL RATH, Yvonne. *Saying No to Marijuana: Why American Youth Report Quitting or Abstaining* [online]. 2008 [cit. 2013-12-23]. Dostupné z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2583380/#B12>

- MEASHAM, F., MOORE, K., NEWCOMBE, R. and WELCH (NÉE SMITH), Z., 2010. Tweaking, Bombing, Dabbing and Stockpiling: The Emergence of Mephedrone and the Perversity of Prohibition. *Drugs and Alcohol Today*, vol. 10, no. 1, pp. 14-21 ProQuest Central. ISSN 17459265. DOI <http://dx.doi.org/10.5042/daat.2010.0123>.
- MERCILLE, Julien. THIRD WORLD QUARTERLY. Violent Narco-Cartels or US Hegemony? The political economy of the 'war on drugs' in Mexico. [online]. 2011 [cit. 2013-12-15].
- MILLER, G.F., 2011. *Optimal Drug use and Rational Drug Policy*. Behavioral and Brain Sciences, 12, vol. 34, no. 6, pp. 318-9 ProQuest Central. ISSN 0140525X. DOI <http://dx.doi.org/10.1017/S0140525X11000756>.
- MIRON, Jeffrey a Jeffrey ZWIEBEL. *The Economic Case Against Drug Prohibition*. American Economic Association, 1995.
- MIRON, Jeffrey. CATO INSTITUTE. *The Budgetary Impact of Ending Drug Prohibition* [online]. 2010 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/DrugProhibitionWP.pdf>
- MIRON, Jeffrey. *Alcohol Consumption During Prohibition* [online]. The American Economic Review, Vol. 81, No. 2, pp. 242-247, (May 1991)., 1991 [cit. 2013-12-21]. Dostupné z: http://www.nber.org/papers/w3675.pdf?new_window=1
- NÁRODNÍ MONITOROVACÍ STŘEDISKO PRO DROGY A DROGOVÉ ZÁVISLOSTI. Zaostřeno na drogy 6: Situace ve věcech drog v České republice v roce 2011. 2012. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/Zaostreno_na_drogy_2012-06_vo2.pdf
- *Národní strategie protidrogové politiky na období 2010-2018: [schválená usnesením vlády č. 340 ze dne 10. května 2010]* [online]. 1. vyd. Editor Lucia Kiššová. Praha: Úřad vlády České republiky, 2011, 56 s. [cit. 2013-12-01]. ISBN 978-807-4400-452.
- Nicotine addiction. In: *University of Minnesota* [online]. [cit. 2013-12-01]. Dostupné z: <http://www1.umn.edu/perio/tobacco/nicaddct.html>
- Nový trend v boji proti drogám? Uruguay jako první legalizovala konopí. In: *Zpravy.e15.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/novy-trend-v-boji-proti-drogam-uruguay-jako-prvni-legalizovala-konopi-1045869>
- NUTT, David J, Leslie A KING a Lawrence D PHILLIPS. Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis. *The Lancet*. 2010, vol. 376, issue 9752, s. 1558-1565. DOI: 10.1016/S0140-6736(10)61462-6. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0140673610614626>
- OFFICE OF APPLIED STUDIES, Substance abuse and mental health services administration. *National Household Survey on Drug Abuse: Advance Report # 18*. Dostupné z: <http://www.samhsa.gov/data/nhsda/AR18TTOC.HTM>
- OFFICE OF APPLIED STUDIES, Substance abuse and mental health services administration. *National Household Survey on Drug Abuse: Summary of National Findings and Detailed Tables*. Dostupné z: <http://www.samhsa.gov/data/NSDUH/2012SummNatFindDetTables/NationalFindings/NSDUHresults2012.htm#ch2.3>

- OFFICE OF NATIONAL DRUG CONTROL POLICY. *National drug control strategy: Data supplement 2011*. USA, 2012. Dostupné z: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/ondcp/policy-and-research/2011_data_supplement.pdf
- OFFICE OF NATIONAL DRUG CONTROL POLICY. *The Economic costs of Drug Abuse in United States: 1992 - 2002* [online]. 2004 [cit. 2013-12-13]. Dostupné z: https://www.ncjrs.gov/ondcppubs/publications/pdf/economic_costs.pdf
- Pfeifer, S., Li, S., & Hamilton, W. (2013, Oct 03). FBI arrests figure allegedly behind drug site silk road. *Chicago Tribune*. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/1438956051?accountid=17203>
- PIAZZA, J.A., 2011. The Illicit Drug Trade, Counternarcotics Strategies and Terrorism. *Public Choice*, 12, vol. 149, no. 3-4, pp. 297-314 ProQuest Central. ISSN 00485829. DOI <http://dx.doi.org/10.1007/s11127-011-9846-3>.
- Policie zadržela dealery kokainu ředěného lékem k odčervení zvířat. In: Idnes.cz [online]. 2010 [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/policie-zadrzela-dealery-kokainu-redeneho-lekem-k-odcerveni-zvirat-1fr-/krimi.aspx?c=A100201_110506_krimi_pei
- RESNIK, Hank. *Youth and Drugs: Society's Mixed Messages* [online]. 1990 [cit. 2013-12-23]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=thLPGbVZQzWC&dq=price+elasticity+drugs+young+people&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
- SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY. Čerpání finančních prostředků na realizaci protidrogové politiky v r. 2012 a odhad čerpání na r. 2013. 2013. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/jednanirady/VII_Cerpani-financnich-prostredku-v-2012-a-2013.pdf
- Single Convention on Narcotic Drugs, 1961. UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *UNODC.org* [online]. [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/single-convention.html>
- STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚŘAD. *Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR* [online]. 2012 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/czpz/zavislosti/koureni/zprava-kuractvi-2011.pdf>
- Substance Abuse Treatment and Public Safety. In: *Justice Policy Institute* [online]. 2008 [cit. 2013-12-13]. Dostupné z: http://www.justicepolicy.org/images/upload/08_01_REP_DrugTx_AC-PS.pdf#sthash.ak3yDEYK.dpuf
- SWEET, Robert. WILL MONEY TALK?: THE CASE FOR A COMPREHENSIVE COST-BENEFIT ANALYSIS OF THE WAR ON DRUGS [online]. 2009 [cit. 2013-12-13].
- ŠLAIS, Karel. *Extáze zvyšuje plachost a snižuje agresivitu v sociálních interakcích myši*. 2005. Dostupné z: <http://www.muni.cz/research/publications/595888/>
- Table of Contents. In: Substance Abuse and Mental Health Services Administration [online]. 2009 [cit. 2013-12-23]. Dostupné z: <http://www.oas.samhsa.gov/NSDUH/2k9NSDUH/tabs/TOC.htm>

- The 'chemputer' that could print out any drug. In: *Kurzweil* [online]. 2012 [cit. 2013-12-02]. Dostupné z: http://www.kurzweilai.net/the-chemputer-that-could-print-out-any-drug?utm_source=KurzweilAI+Weekly+Newsletter&utm_campaign=b60382892c-UA-946742-1&utm_medium=email
- The unintended consequences of the shutdown of silk road. In: *Techdirt* [online]. 2013 [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: <http://www.techdirt.com/articles/20131005/00061124760/unintended-consequences-shutdown-silk-road.shtml>
- TYE, Joe. *Tobacco Advertising and Consumption: Evidence of a Causal Relationship* [online]. Journal of Public Health Policy, 1987 [cit. 2013-12-22]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3342275>
- UNITED NATIONS DRUG CONTROL. *Drug policy briefing*. 2005. Dostupné z: <http://www.undrugcontrol.info/images/stories/brief12.pdf>
- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *World drug report 2006* [online]. Genève: United Nations Publications, 2006 [cit. 2013-12-12]. ISBN 92-114-8215-1. Dostupné z: http://www.unodc.org/pdf/WDR_2006/wdr2006_volume2.pdf
- UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *World drug report 2013* [online]. S.l.: United Nations Pubns, 2013 [cit. 2013-12-12]. ISBN 978-921-1482-737. Dostupné z: http://www.unodc.org/unodc/secured/wdr/wdr2013/World_Drug_Report_2013.pdf
- Vavrinčíková, L. (2012). Harm Reduction a užívání tabáku. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga. Dostupné z: <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/19/3947/Harm-reduction-a-uzivani-tabaku>
- VONDRÁČKOVÁ, P. a L. ŠŤASTNÁ. KLINIKA ADIKTOLOGIE. *Epidemiologie užívání alkoholu ve světě a v ČR: spotřeba, abúzus, závislost, morbidita a mortalita*. 2012.
- Yacoubian, George S, Jr, J.D., PhD., 2007. Assessing the Relationship between Marijuana Availability and Marijuana use: A Legal and Sociological Comparison between the United States and the Netherlands. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 12, vol. 51, no. 4, pp. 17-34 ProQuest Central. ISSN 00901482.
- ZÁBRANSKÝ, Tomáš. 2012. Společenské náklady užívání alkoholu, tabáku a nelegálních drog v ČR v roce 2007: zpráva z výzkumu : Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. LF UK v Praze a VFN v Praze [online]. Praha: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 86 s. [cit. 2013-12-01]. ISBN 978-80-260-1680-9.